

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย สำนักงาน
ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยจังหวัดอุดรดิตถ์

พัชรพร พนมเขต

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

มกราคม 2565

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอรรถศาสตร์ สำนักงาน
ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอรรถศาสตร์จังหวัดอุดรดิตร

พัชรพร พนมเขต

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตร

มกราคม 2565

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตร

Factors affecting the success of informal education
administration Of Non-formal and Informal Education Office,
Uttaradit Province

The image features a large, faint watermark of the Uttaradit Rajabhat University logo in the background. The logo is circular and contains a central emblem with a flame-like top and a base, surrounded by Thai script and the English text "UTTARADIT RAJABHAT UNIVERSITY".

Phatcharaporn Phanomket

A Thesis Submitted in partial Fulfillment of Requirements
for Master of Education Program (Educational Administration)
faculty of Education Uttaradit Rajabhat University

January 2022

Copyright of Uttaradit Rajabhat University

วิทยานิพนธ์ เรื่อง

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอก

ระบบและการศึกษาตามอัยาศัยจังหวัดอุดรดิตถ์

ของ

พัชรพร พนมเขต

ได้รับการพิจารณาเห็นชอบจากคณะกรรมการที่ปรึกษาและคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

เมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยงยุทธ ยะบุญธง)

ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(อาจารย์ ดร.สุกัญญา รุจิเมธภาส)

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิมพ์กา ธรรมสิทธิ์)

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วชิ ปัญญาใส)

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์และเลขานุการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หยกแก้ว กมลวรรณ)

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษาประจำหลักสูตร

(อาจารย์ ดร.เชาวฤทธิ์ จันจัน)

คณบดีคณะครุศาสตร์

(อาจารย์ ดร.เชาวฤทธิ์ จันจัน)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุภาวดี สัตยาภรณ์)

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

บทคัดย่อ

ชื่อเรื่อง	ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัย จังหวัดอุดรดิติ์
ผู้วิจัย	พัชรพร พนมเขต
ปริญญา	หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณทิติ (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา)
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วจิ ปัญญาใส
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิมพกา ธรรมสิทธิ์

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระดับปัจจัย ระดับความสำเร็จในการบริหาร
การศึกษาตามอัยาศัยและปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย สังกัด
สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยจังหวัดอุดรดิติ์ ประชากรที่ใช้ใน
การวิจัย ได้แก่ ผู้บริหาร จำนวน 9 คน ข้าราชการครู จำนวน 5 คน ครูการศึกษานอกระบบและ
การศึกษาตามอัยาศัยประจำตำบล จำนวน 81 คน ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จำนวน 4 คน และ
บรรณารักษ์ จำนวน 9 คน รวมทั้งหมด 108 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้
ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การ
ถดถอยเชิงพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า ระดับปัจจัยความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย ใน
ภาพรวม อยู่ในระดับมาก ทั้งด้านนโยบายจุดเน้นการดำเนินงาน ด้านบุคลากร ด้านการมีส่วนร่วมของ
ภาคีเครือข่าย ตามลำดับ ส่วนระดับความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย ภาพรวมอยู่ใน
ระดับมาก และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย มีทั้งหมด 2 ปัจจัย
คือ ปัจจัยด้านสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ($\beta = 0.358$) และปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ($\beta =$
0.221) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และสามารถอธิบายความแปรปรวนร่วมได้ร้อยละ
51.90

คำสำคัญ : การศึกษาตามอัยาศัย, ปัจจัยความสำเร็จ, การศึกษานอกระบบ

Abstract

Title	Factors affecting the success of informal education administration Of Non-formal and Informal Education Office, Uttaradit Province
Author	Phatcharaporn Phanomket
Degree	Master of Education Program (Educational Administration)
Advisor	Assistant Professor Dr. Vajee Panyasai
Co-Advisor	Assistant Professor Dr. Phimpaka Thammasit

The purposes of this study were to find out the level of factors and level of success of informal education administration, and investigate the factors contributing to the success of the informal education administration of the Uttaradit Provincial Office of Non-Formal and Informal Education. The population was comprised of 9 administrators, 5 teachers, 81 informal and non-formal education teachers at districts in Uttaradit, 4 teachers at the community learning center, and 9 librarians, 108 participants in total. The instrument used was a questionnaire. The statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, and multiple regression analysis.

The results revealed that the level of success of informal education administration was overall at a high level in terms of operational policy, personnel, and participation of network partners, respectively. The overall success level of informal education was at a high level. There were two success factors of informal education administration: media, materials, and equipment ($\beta = 0.358$) and partnership network participation ($\beta = 0.221$), both of which were statistically significant at the level of 0.05 and accounted for 51.90 percent of covariance.

Keyword : Informal Education, Key Success Factor, Non-formal Education

กิตติกรรมประกาศ

การดำเนินการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงสมบูรณ์ได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่ง จากคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ทั้งสองท่าน คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วจี ปัญญาใส และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พิมพกา ธรรมสิทธิ์ ด้วยการให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นต่าง ๆ ตลอดขั้นตอนของการวิจัย ผู้วิจัยตระหนักถึงความตั้งใจและความทุ่มเทของอาจารย์ และขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ ขอขอบพระคุณ ท่านรองสุนทรี เต็มขุนทด รองผู้อำนวยการ สำนักงานส่งเสริม การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดแพร่ ท่าน ผอ.อำนาจ อินมั่นคง ผู้อำนวยการ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ท่านกฤษณา พล ฤทธิ์ ศึกษาพิเศษชำนาญการพิเศษ ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญที่ให้ความอนุเคราะห์ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ วิจัย ขอขอบพระคุณท่านผู้บริหาร ครู บุคลากร สำนักงาน กศน.จังหวัดอุตรดิตถ์ทุกท่าน ที่ให้ความ อนุเคราะห์และให้ความร่วมมือสำหรับการทำงานวิจัยจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ขอขอบพระคุณเพื่อนที่ น้องบริหารการศึกษาที่ได้ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และตลอดเวลาของการวิจัย ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ครอบครัว บิดา มารดา พี่สาวน้องชายและสามีที่ให้กำลังใจและกำลังใจทรัพย์เสมอมาจนสำเร็จการศึกษา ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

พัชราพร พนมเขต

สารบัญ

บทที่	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย.....	6
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	7
บทที่ 2 เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัธยาศัย.....	8
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารการศึกษาตามอัธยาศัย.....	46
ความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัธยาศัย.....	50
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร.....	52
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	56
บทที่ 3 ระเบียบวิธีดำเนินการวิจัย.....	61
ประชากร.....	61

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	62
การเก็บรวบรวมข้อมูล	64
การวิเคราะห์ข้อมูล	64
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	65
ตอนที่ 1 สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	65
ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตาม อัยาศัย.....	67
ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษา ตามอัยาศัย..	75
ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ.....	77
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	80
สรุปผลการวิจัย.....	81
อภิปรายผล.....	82
ข้อเสนอแนะ	86
บรรณานุกรม.....	89
ภาคผนวก.....	92
ภาคผนวก ก รายงานผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ.....	93
ภาคผนวก ข สำเนาหนังสือราชการ.....	95
ภาคผนวก ค แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	102
ภาคผนวก ง ค่าดัชนีสอดคล้องของแบบสอบถาม	110
ภาคผนวก จ ค่าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์.....	113
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	121

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
ตารางที่ 1 การสังเคราะห์องค์ประกอบปัจจัยการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย	49
ตารางที่ 2 การสรุปผลองค์ประกอบปัจจัยการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย	50
ตารางที่ 3 แสดงจำนวนประชากรที่ใช้ในงานวิจัย	61
ตารางที่ 4 สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (N=102)	65
ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัยในภาพรวม (N=102)	67
ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย จากปัจจัยด้านบุคลากร	68
ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย จากปัจจัยด้านงบประมาณ	69
ตารางที่ 8 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย จากปัจจัยด้านสื่อ วัสดุ อุปกรณ์	70
ตารางที่ 9 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย จากปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม	71
ตารางที่ 10 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย จากปัจจัยด้านนโยบาย จุดเน้น การดำเนินงาน	72
ตารางที่ 11 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย จากปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย	74
ตารางที่ 12 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความสำเร็จของการบริหารการศึกษา ตามอัยาศัย ในภาพรวม	75
ตารางที่ 13 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย สังกัดสำนักงาน ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยจังหวัดอุดรดิติลต์	77
ตารางที่ 14 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรต้นและตัวแปรตาม	78

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย	7

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปี พ.ศ. 2551 ได้มีพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยมีหลักการเพื่อให้เกิดความเสมอภาคในการเข้าถึง และให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างกว้างขวาง ทั่วถึง เป็นธรรม และมีคุณภาพเหมาะสมกับสภาพชีวิตของชีวิตของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกันไป มีการกระจายอำนาจให้สถานศึกษา และการให้ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) โดยเฉพาะในส่วนของการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้ประชาชนได้เข้าถึงแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจและวิถีชีวิตของตนเอง จัดให้มีการพัฒนาแหล่งความรู้ให้มีความหลากหลายทั้งในส่วนที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น และส่วนที่นำเทคโนโลยีมาใช้ในการศึกษา มีกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่เป็นการเรียนรู้แบบไม่เป็นทางการ ไม่มีหลักสูตร และระยะเวลาที่แน่นอนขึ้นอยู่กับความต้องการ และความสนใจของกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่มอายุ และเพศวัย กิจกรรมที่จัดเป็นไปตามความสมัครใจของผู้รับบริการเป็นการเรียนรู้ในวิถีชีวิตประจำวันของบุคคล ซึ่งบุคคลสามารถเลือกที่จะเรียนรู้ได้ต่อเนื่องตลอดชีวิต ตามความพร้อม ความต้องการ ความสนใจ โอกาส และศักยภาพการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล ประเภทของโครงการและกิจกรรม ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มุมที่อ่านและคอมพิวเตอร์ การส่งเสริมการอ่าน การจัดนิทรรศการ การศึกษาเคลื่อนที่ อุทยานการเรียนรู้ วิทยุโทรทัศน์ เป็นต้น นอกจากนี้ การศึกษาตามอัธยาศัยโดยหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งของรัฐและของเอกชนก็มีการดำเนินการ ควบคู่ไปกับการศึกษานอกระบบ เช่น การศึกษานอกสถานที่ การฝึกอบรมอาชีพระยะสั้น การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการใช้กระบวนการกลุ่มเพื่อการเรียนรู้ ในรูปของการอภิปราย บรรยาย การประกวด การแข่งขัน การจัดทำโครงการ การออกแบบและสร้างสื่อการเรียนการสอน แม้กระทั่งกิจกรรม การกีฬา กิจกรรมกลางแจ้ง และการเฝ้าสังเกตปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เป็นต้น

วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา (2561, น.17-18) กล่าวว่า การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้ของมนุษย์ในทุกช่วงวัย โดยเฉพาะวัยแรกเกิด วัยก่อนวัยเรียน วัยทำงานและวัยสูงอายุ เช่น วัยแรกเกิดจะเรียนรู้ตามพัฒนาการและจากพ่อแม่ที่ใกล้ชิด วัยก่อนวัยเรียนนั้น แม้จะเข้าเรียนในระดับอนุบาลแต่การใช้เวลาส่วนใหญ่เรียนรู้จากการเล่นและบุคคลใกล้ชิด วัยทำงานเป็นวัยที่เรียนรู้จากประสบการณ์ทำงานเป็นหลัก และวัยสูงอายุเป็นวัยที่ออกจากระบบการทำงานในสถานที่ทำงาน อยู่บ้าน และเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อการอยู่ร่วมกับบุคคลใกล้ชิดในครอบครัวที่มีทั้งลูกและหลาน สำหรับวัยเรียนที่อยู่ในช่วงอายุ 6-22 ปี ซึ่งเป็นช่วงที่ใช้เวลาไปกับ

การเรียนรู้ในระบบโรงเรียนเป็นส่วนใหญ่ แต่เวลาส่วนหนึ่งของวัยนี้ยังเรียนรู้ตามอัธยาศัย เพื่อการพักผ่อนหรือเพื่อเพิ่มพูนความรู้จากการเรียนในระบบโรงเรียนอีกทางหนึ่ง จากการศึกษา งานเขียนของดอยล์ และสมิธ (Doyle & Smith , 2001) ; มาโฮนี (Mahoney , 2001); ฟาราฮานี เมียร์ชาโมฮามาดี และ โนรูซี (Farahani, Mirzamohamadi & Noroozi , 2014) สรุปลักษณะของความโดดเด่นและเอกลักษณ์เฉพาะของการศึกษาตามอัธยาศัย ดังนี้ 1. การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นรูปแบบ การศึกษาที่ไม่สามารถอธิบายได้ชัดเจน (Non Form) ไม่สามารถจับต้องหรือมองเห็น เหมือน การศึกษาในระบบที่มีโรงเรียนเป็นตัวแทนระบบ แต่รู้ว่ามีอยู่เพราะเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิต เป็นที่รู้จักกันว่าเป็นการเรียนรู้ตามอัธยาศัย หรือการเรียนรู้แบบไม่เป็นทางการ หรือการเรียนรู้ตามวิถี ชีวิต 2. การศึกษาตามอัธยาศัยเกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสังคมมีหลายสถานการณ์ จึงมีหลายวัตถุประสงค์และไม่จำเป็นต้องเพื่อการศึกษาเท่านั้น เช่น สถานสงเคราะห์และคุ้มครองสิทธิ ผู้บริโภคที่ให้บริการความรู้ความเข้าใจเรื่องสิทธิในการบริโภคและการแก้ปัญหาเรื่องการเงิน หรือชมรมเยาวชนที่ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เป็นต้น 3. การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นส่วนหนึ่ง ของการศึกษาระบบอื่น ๆ อย่างแยกไม่ออกให้ชัดเจนได้ กล่าวคือ บุคคลสามารถใช้การศึกษา ตามอัธยาศัยไประหว่างการเรียนในระบบพร้อม ๆ กันด้วย แต่ทั้งนี้ต้องมีระบบเชื่อมโยงระหว่าง การศึกษาตามอัธยาศัยกับการศึกษารูปแบบอื่น ๆ เพื่อป้องกันผลเสียที่อาจเกิดขึ้นจากขั้นตอน การเลือกนำจุดเด่นของการศึกษาตามอัธยาศัยมาใช้ในบริบทของอีกรูปแบบของการศึกษาได้ เช่น การจัดทัศนศึกษา การท่องเที่ยวแบบต่าง ๆ ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับการเรียนการสอนในโรงเรียน ได้ด้วย

พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 ได้ ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทรัพยากรการเรียนรู้ตามอัธยาศัย โดยในปัจจุบันมีจำนวน หน่วยงานของสำนักงานส่งเสริมการศึกษาระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่เกี่ยวข้องกับการจัด กิจกรรมการเรียนรู้มากมายกระจายอยู่ทั่วประเทศ ดังเช่น หน่วยงานในส่วนกลาง สถาบันพัฒนา การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยภาค สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอห้องสมุด ประชาชนจังหวัด อำเภอ และห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้น ดังกล่าวมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการทำให้คนไทยได้รู้หนังสือ ให้คนที่พลาดโอกาสการเรียนรู้ได้มีโอกาส ในการเรียนเพื่อยกระดับการศึกษา ได้จบการศึกษา เพื่อได้มีโอกาสเรียนต่อให้โอกาสกับผู้ด้อยโอกาส โดยเฉพาะผู้ยากจนในชนบท ชาวไทยภูเขา ชาวไทยมุสลิม ผู้ต้องขัง ทหารกองประจำการ ผู้นำท้องถิ่น ที่มีการศึกษาดำ เกษตรกรที่มีความรู้ต่ำ เด็กและเยาวชนที่ต้องออกกลางคัน ให้มีโอกาสในการเรียน อีกครั้งหนึ่ง รวมทั้งได้มีโอกาสในการพัฒนาอาชีพและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต กิจกรรมการ เรียนรู้ทางการศึกษาตามอัธยาศัยที่ดำเนินการโดยสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ

และการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการเสนอโอกาสและทางเลือก เพื่อการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง ให้แก่ประชาชนทั่วไปให้ได้รับการศึกษา และเพิ่มเติมความรู้ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ก่อให้เกิดโลกทัศน์ที่กว้างขวางสามารถใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงชีวิตให้ก้าวหน้าและดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข การศึกษาตามอัธยาศัยเกิดขึ้นตามวิถีชีวิตที่เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ จากการทำงาน จากบุคคล จากครอบครัว จากสื่อ จากชุมชน และจากแหล่งความรู้ ซึ่งสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา และเกิดขึ้นในทุกช่วงวัยตลอดชีวิต โดยมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านแหล่งเรียนรู้ ทรัพยากรการเรียนรู้ตามอัธยาศัย เช่น ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา อุทยานวิทยาศาสตร์ พระจอมเกล้าหัวท้อ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สถาบันวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารีห้องสมุดประชาชนจังหวัดและอำเภอทั่วประเทศ ห้องสมุดประชาชนเคลื่อนที่ รถห้องสมุด ศูนย์การเรียนรู้เคลื่อนที่ เรือห้องสมุดเฉลิมพระเกียรติฯ ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน และศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน, 2551)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ปัจจุบันแนวคิดในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยยังคงเป็นที่เข้าใจอยู่ในวงจำกัด ทั้งนี้คงเป็นเพราะความเข้าใจที่ว่าการศึกษาตามอัธยาศัย เกิดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ เป็นเพียงกระบวนการเรียนรู้ตามอัธยาศัยของบุคคลที่ไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน ไม่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม ประกอบกับความไม่ชัดเจนในมุมมองเกี่ยวกับการศึกษาตามอัธยาศัยที่แตกต่างกัน ส่งผลให้การดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ การบริการสื่อและแหล่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดอุดรดิตถ์ ไม่สามารถทำได้อย่างครอบคลุมในบริบทต่าง ๆ ของการศึกษาตามอัธยาศัย ดังนั้นผู้วิจัยในฐานะผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จึงมีความสนใจที่จะศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัธยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดอุดรดิตถ์ เพื่อศึกษาระดับปัจจัยและระดับความสำเร็จ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัธยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดอุดรดิตถ์ ซึ่งผลของการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดอุดรดิตถ์ หน่วยงานภาครัฐ องค์กรชุมชน และองค์กรภาคเอกชนในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยที่เป็นรูปธรรม อันจะเป็นพื้นฐานนำไปสู่สังคมแห่งความรู้และสังคมแห่งภูมิปัญญาต่อไป

คำถามการวิจัย

1. ระดับปัจจัยและระดับความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดอุดรดิติถ์ มีอะไรบ้าง
2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดอุดรดิติถ์ เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยและระดับความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดอุดรดิติถ์
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดอุดรดิติถ์

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ ขอบเขตด้านประชากร ขอบเขตเนื้อหา และขอบเขตของตัวแปร

1. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

1.1 ผู้บริหารในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดอุดรดิติถ์ จำนวน 9 คน

1.2 ข้าราชการครู ครู กศน.ตำบล ครูศูนย์การเรียนชุมชน บรรณารักษ์ รวมจำนวน 99 คน ดังนี้

1.2.1 ข้าราชการครู	จำนวน 5 คน
1.2.2 ครู กศน.ตำบล	จำนวน 81 คน
1.2.3 ครูศูนย์การเรียนชุมชน	จำนวน 4 คน
1.2.4 บรรณารักษ์	จำนวน 9 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาที่ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ คือ

2.1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดอุดรดิติถ์ ประกอบด้วย

2.1.1 ปัจจัยด้านบุคลากร

- 2.1.2 ปัจจัยด้านงบประมาณ
- 2.1.3 ปัจจัยด้านสื่อ วัสดุ อุปกรณ์
- 2.1.4 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม
- 2.1.5 ปัจจัยด้านนโยบายและจุดเน้นการดำเนินงาน
- 2.1.6 ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย

2.2 ความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริม

การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยจังหวัดอุดรดิตถ์ ประกอบด้วย

- 2.2.1 คุณภาพของผู้รับบริการการศึกษาตามอัยาศัย
- 2.2.2 คุณภาพของการจัดการศึกษาตามอัยาศัย
- 2.2.3 คุณภาพการบริหารจัดการของสถานศึกษา

นิยามศัพท์เฉพาะ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย หมายถึง สิ่งที่เป็นสาเหตุที่ส่งผลบทบาทหน้าที่หลักของแต่ละบุคคลต่อการบริหารการศึกษาตามอัยาศัยของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยจังหวัดอุดรดิตถ์ 6 ด้าน ดังนี้

1. ด้านบุคลากร หมายถึง คุณลักษณะของบุคลากร ความรู้ ความสามารถในการจัดกิจกรรมการศึกษาตามอัยาศัย ทศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ การพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง ขวัญและกำลังใจ และความรับผิดชอบในงาน
2. ด้านงบประมาณ หมายถึง ความเพียงพอในการได้รับการจัดสรรงบประมาณ การใช้จ่ายงบประมาณ จุดเน้นในการจัดสรรงบประมาณ และแหล่งที่มาของงบประมาณ
3. ด้านสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ หมายถึง ความเหมาะสม และความเพียงพอของสื่อ วัสดุอุปกรณ์ การใช้สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ที่สอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นของสถานศึกษา การดูแลรักษาสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดอย่างคุ้มค่าและเหมาะสม
4. ด้านสภาพแวดล้อม หมายถึง คุณลักษณะทางกายภาพของสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เช่น ความพอเพียงของอาคารสถานที่ภายในสถานศึกษา แหล่งเรียนรู้ภายในและภายนอกสถานศึกษา ที่นำมาจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนบรรยากาศและสภาพแวดล้อมอื่น ๆ
5. ด้านนโยบายและจุดเน้นการดำเนินงาน หมายถึง กรอบ ทิศทาง และเครื่องมือการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุน และประสานงานการศึกษาตามอัยาศัย

6. ด้านการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย หมายถึง ความร่วมมือกันระหว่างสถานศึกษา กับ ภาคีเครือข่ายในการทำกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย การร่วมแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น การร่วมเป็น พันธมิตร และการตัดสินใจร่วมกัน

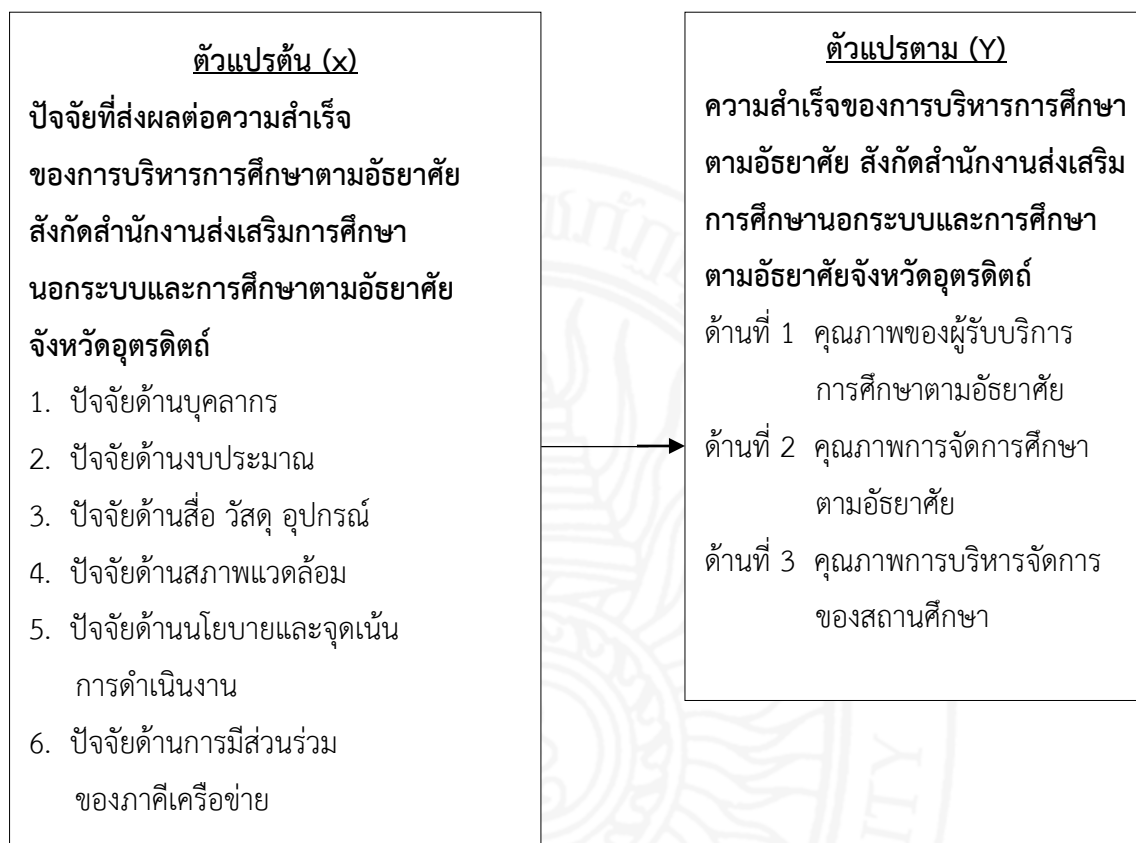
การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง กระบวนการจัดการศึกษาที่ให้ได้เรียนรู้ด้วยตนเองตาม ความสนใจ ความต้องการ โอกาส ความพร้อม และศักยภาพ โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ แหล่งความรู้อื่น ๆ ซึ่งบุคคลสามารถเลือกที่จะเรียนรู้ผ่านวิถีชีวิตประจำวัน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม ได้อย่างต่อเนื่อง สามารถเรียนได้ ตลอดเวลาและเกิดขึ้นในทุกช่วงวัยตลอดชีวิต ซึ่งประกอบด้วยผู้จัดกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง ครู บุคลากรทางการศึกษาที่จัดกระบวนการ การศึกษาตามอัธยาศัย

ความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัธยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดอุดรดิตถ์ หมายถึง ผลการดำเนินงานของการบริหาร การศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งประกอบด้วย 3 มาตรฐานคือ มาตรฐานที่ 1 คุณภาพของผู้รับบริการ การศึกษาตามอัธยาศัย มาตรฐานที่ 2 คุณภาพการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย มาตรฐานที่ 3 คุณภาพ การบริหารจัดการของสถานศึกษา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

ได้ทราบว่ามีปัจจัยใดที่ส่งผลต่อการบริหารการศึกษาตามอัธยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริม การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดอุดรดิตถ์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทราบถึงทฤษฎี หลักการ แนวคิด และงานวิจัยที่เป็นกรอบความรู้ในการศึกษาวิจัย ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัธยาศัย

1.1 พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

พ.ศ. 2551

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาการศึกษาตามอัธยาศัย

1.2.1 ความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัย

1.2.2 รูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

1.2.3 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

1.2.4 ผู้เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

1.2.5 แนวคิดและปรัชญาของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ

และการศึกษาตามอัธยาศัย

1.2.6 มาตรฐานการศึกษาตามอัธยาศัย

1.2.7 บริบท สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

จังหวัดอุดรธานี

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารการศึกษาตามอัธยาศัย

3. ความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัธยาศัย

4. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัธยาศัย

1. พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551

กระทรวงศึกษาธิการ พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551, น.1) มีผลใช้บังคับกับการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ทำให้จัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยมีความชัดเจน และเป็นรูปธรรม ซึ่งเน้นการให้ความสำคัญในเรื่องการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยกฎหมายดังกล่าวได้กำหนดค่านิยมหลักการส่งเสริมและสนับสนุนหลักการศึกษานอกระบบ

และการศึกษาตามอัธยาศัยเป้าหมายในการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พร้อมทั้งกำหนดบทบาทของกระทรวงศึกษาธิการในการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของประชากรทุกกลุ่มอาชีพทุกช่วงอายุ และทุกระดับการศึกษาให้สามารถเข้าถึงและมีโอกาสในการศึกษาตามความต้องการและตามความสอดคล้องกับสภาพชีวิตของทุก ๆ คน มาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้ “การศึกษานอกระบบ” หมายความว่า กิจกรรมการศึกษาที่มีกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการและวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีรูปแบบ หลักสูตร วิธีการจัดและระยะเวลาเรียนหรือฝึกอบรมที่ยืดหยุ่นและหลากหลายตามสภาพความต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายนั้นและมีวิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ที่มีมาตรฐานเพื่อรับคุณภาพทางการศึกษา หรือเพื่อจัดระดับผลการเรียนรู้

“การศึกษาตามอัธยาศัย” หมายความว่า กิจกรรมการเรียนรู้ในวิถีชีวิตประจำวันของบุคคลซึ่งบุคคลสามารถเลือกที่จะเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ตามความสนใจ ความต้องการ โอกาส ความพร้อม และศักยภาพในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล

“สถานศึกษา” หมายความว่า สถานศึกษาที่จัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

“ภาคีเครือข่าย” หมายความว่า บุคคล ครอบครัวยุ ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และองค์กรอื่นรวมทั้งสถานศึกษาอื่นที่มีได้สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีส่วนร่วมหรือมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการส่งเสริมสนับสนุนและประสานความร่วมมือการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ

“สำนักงาน” หมายความว่า สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 5 เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษา ให้บุคคลได้รับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ โดยให้บุคคลซึ่งได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไปแล้วหรือไม่ก็ตามมีสิทธิได้รับการศึกษาในรูปแบบการศึกษานอกระบบหรือการศึกษาตามอัธยาศัยได้ แล้วแต่กรณี ทั้งนี้ ตามกระบวนการและการดำเนินการที่ได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 6 การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ให้ยึดหลักดังต่อไปนี้

(1) การศึกษานอกระบบ

(ก) ความเสมอภาคในการเข้าถึงและได้รับการศึกษาอย่างกว้างขวาง ทั่วถึง เป็นธรรมและมีคุณภาพเหมาะสมกับสภาพชีวิตของประชาชน

(ข) การกระจายอำนาจแก่สถานศึกษาและการให้ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้

(2) การศึกษาตามอัธยาศัย

(ก) การเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจและวิถีชีวิตของผู้เรียน ทุกกลุ่มเป้าหมาย

(ข) การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ให้มีความหลากหลายทั้งส่วนที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นและส่วนที่นำเทคโนโลยีมาใช้ในการศึกษา

(ค) การจัดการรอบหรือแนวทางการเรียนรู้ที่เป็นคุณประโยชน์ต่อผู้เรียน

มาตรา 7 การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบ ให้ดำเนินการเพื่อเป้าหมายในเรื่องดังต่อไปนี้

(1) ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาศักยภาพกำลังคนและสังคมที่ใช้ความรู้และภูมิปัญญาเป็นฐานในการพัฒนา ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความมั่นคง และคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ ตามแนวทางการพัฒนาประเทศ

(2) ภาคีเครือข่ายเกิดแรงจูงใจและมีความพร้อมในการมีส่วนร่วมเพื่อจัดกิจกรรมการศึกษา

มาตรา 8 การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบ ให้ดำเนินการเพื่อเป้าหมายในเรื่องดังต่อไปนี้

(1) ผู้เรียนได้รับความรู้และทักษะพื้นฐานในการแสวงหาความรู้ที่จะเอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

(2) ผู้เรียนได้เรียนรู้สาระที่สอดคล้องกับความสนใจและความจำเป็นในการยกระดับคุณภาพชีวิตทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

(3) ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์และเทียบโอนผลการเรียนกับการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบ

มาตรา 9 ให้กระทรวงศึกษาธิการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยให้ความสำคัญแก่ผู้เกี่ยวข้องตามบทบาทและหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) ผู้เรียน ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์ มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ และสามารถเลือกใช้บริการได้หลากหลายตามความต้องการของตนเอง

(2) ผู้จัดการเรียนรู้สำหรับการศึกษานอกระบบ และผู้จัดแหล่งการเรียนรู้สำหรับการศึกษาตามอัธยาศัย มีการดำเนินการที่หลากหลายตามศักยภาพเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนโดยบูรณาการความรู้ ปณิธานคุณธรรม และค่านิยมที่ดีงาม

(3) ผู้ส่งเสริมและสนับสนุน ซึ่งเป็นผู้ที่เอื้อประโยชน์ให้แก่ผู้เรียนและผู้จัดการเรียนรู้ มีการดำเนินการที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

มาตรา 10 เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องและภาคีเครือข่าย อาจดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนในเรื่องดังต่อไปนี้

(1) สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาที่จำเป็นสำหรับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และการช่วยเหลือด้านการเงินเพื่อการจัดการศึกษานอกระบบ

(2) การจัดการศึกษา การพัฒนาวิชาการและบุคลากร การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเพื่อการศึกษา และการยกย่องประกาศเกียรติคุณสำหรับผู้จัดการเรียนรู้การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

(3) สิทธิประโยชน์ตามความเหมาะสมให้แก่ผู้ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบ

(4) การสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนของการศึกษาตามอัธยาศัยสามารถเข้าถึงได้ตามความเหมาะสม

(5) ทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการเพื่อให้บุคคลและชุมชนได้เรียนรู้ตามความสนใจและความต้องการที่สอดคล้องกับความจำเป็นในสังคมของการศึกษาตามอัธยาศัย หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการส่งเสริมและสนับสนุนตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 11 เพื่อประโยชน์ในการจัดและพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้ส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องร่วมมือกับภาคีเครือข่าย เพื่อดำเนินการในเรื่องดังต่อไปนี้

(1) จัดให้มีโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการเรียนรู้ เช่น แหล่งการเรียนรู้ ศูนย์การเรียนรู้ สื่อและเทคโนโลยีที่หลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสเข้าถึงการเรียนรู้

(2) ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของภาคีเครือข่าย เพื่อให้เกิดความร่วมมือและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

(3) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคีเครือข่าย ได้รับโอกาสในการจัดสรรทรัพยากร และเข้าถึงแหล่งเงินทุนเพื่อการดำเนินงาน

2. แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาการศึกษาตามอัธยาศัย

2.1 ความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัย

ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์ และคณะ (2544, น.33-34) ให้นิยามการศึกษาตามอัธยาศัยว่าเป็นการจัดสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อ แหล่งความรู้ และบุคคล เพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้เรียนรู้ตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งของตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม

กระทรวงศึกษาธิการ พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551, น.2) ให้ความหมายการศึกษาตามอัธยาศัยว่า เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อมและโอกาสโดยการศึกษาจากบุคคลประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่น ๆ

อุดม เขยกิจวงศ์ (2551, น.84) ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นกระบวนการตลอดชีวิตซึ่งบุคคลแต่ละคนแสวงหาความรู้ พัฒนาทักษะ ค่านิยม และเสริมสร้างทักษะจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน โดยอาศัยแหล่งวิทยาการที่มีอยู่ใกล้ตัว ตามสภาพแวดล้อม เช่น จากครอบครัว เพื่อนบ้าน การเล่น การทำงาน ตลาด ห้องสมุดต่าง ๆ สื่อมวลชน การอบรมเลี้ยงดูในครอบครัว การที่เด็กพูดได้ และมีทักษะทางภาษาขั้นพื้นฐาน ด้านการพูด การฟังได้พอสมควรก่อนจะเข้าโรงเรียน เด็กอาจได้รับการสั่งสอนให้รู้จักเลี้ยงน้อง และหุงหาอาหารโดยสังเกตหรือมีส่วนช่วยพ่อแม่ รวมทั้งอาจได้ฝึกฝนทักษะด้านอาชีพ การงานจากพ่อแม่ และการเรียนรู้การดำเนินชีวิตร่วมกันกับผู้อื่น จากพี่น้องและเพื่อนฝูง เป็นต้น ดังนั้น การศึกษาตามอัธยาศัยจึงมีลักษณะเป็นไปตามธรรมชาติ เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน โดยมีได้มีการจัดเป็นระบบเพื่อให้การศึกษาแก่บุคคลเป็นการเฉพาะ แต่ก็ เป็นวิธีการศึกษาที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของคนอยู่เป็นอันมาก

ทวีป อภิลิทธิ์ (2554) กล่าวถึง การศึกษาตามอัธยาศัยหมายถึง การศึกษาที่เป็นกระบวนการ เรียนรู้ในวิถีชีวิตตามธรรมชาติที่แต่ละบุคคลแสวงหาความรู้ พัฒนาทักษะ ค่านิยม และเสริมสร้างประสบการณ์ในชีวิตประจำวันด้วยตนเองตามความจำเป็น และตามความต้องการ ตั้งแต่เกิดจนตาย ทำให้เกิดการพัฒนาตนเองทั้งโดยรู้ตัวและไม่รู้ตัว เป็นการเรียนรู้ที่มีคุณค่าต่อชีวิตมนุษย์ทุกคนโดยไม่มีจัดการเรียนรู้ ไม่มีรูปแบบ และไม่มีการกำหนดกระบวนการจัดการเรียนรู้ ไว้ล่วงหน้า ผู้เรียนรู้สามารถวัดและประเมินผลการเรียนได้ด้วยตัวผู้เรียนเอง โดยไม่ต้องมีเครื่องมือวัดและประเมินผลการเรียนใด ๆ เป็นการศึกษาเรียนรู้ที่มีหลากหลายมิติ

รุ่ง แก้วแดง (2556) ได้ให้นิยามความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัย ดังนี้ การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาที่เกิดขึ้นตามวิถีชีวิตที่ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาสโดยศึกษาจากประสบการณ์ การทำงาน บุคคล ครอบครัว สื่อมวลชน ชุมชน

แหล่งความรู้ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความบันเทิงและการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยมีลักษณะที่สำคัญคือ ไม่มีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียน ที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการลงทะเบียนไม่มีการสอบ ไม่มีการรับประกาศนียบัตร มีหรือไม่มีสถานศึกษาที่แน่นอน เรียนที่ไหนก็ได้ สามารถเรียนได้ตลอดเวลา และเกิดขึ้นในทุกช่วงวัยตลอดชีวิต

Evan (1981) กล่าวว่า การศึกษาตามอัธยาศัยหมายถึง ผลของการเรียนรู้อันเกิดจากสถานการณ์ที่ผู้เรียน หรือแหล่งความรู้บางอย่างใดอย่างหนึ่ง มีเจตจำนงเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ แต่ไม่ใช่ทั้งสองปัจจัยตรงกัน

La Bell (1982) กล่าวว่า การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งบุคคลสามารถแสวงหาและรับความรู้ ทักษะ เจตคติ ความเข้าใจ ที่กระจำจืดเกี่ยวกับประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน และการแสดงออกต่อสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว

Shibuya Hideyoshi (1990 อ้างถึงใน อุดม เชยติวงศ์, 2544, น.80) ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษาตามอัธยาศัย คือกระบวนการที่มนุษย์ได้รับการถ่ายทอด และสั่งสมความรู้ ทักษะ เจตคติ ความคิด จากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน และสิ่งแวดล้อมตลอดชีวิต เป็นการศึกษาที่ไม่มีองค์กร ไม่มีระบบ ไม่มีจุดมุ่งหมาย ไม่ตั้งใจ และเรื่องที่ได้รับการถ่ายทอดก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับวิถีชีวิตในสังคม ตัวอย่างเช่น การเรียนรู้ในครอบครัว ในที่ทำงาน สถานที่ท่องเที่ยว การเรียนรู้จากแบบอย่างและทัศนคติในครอบครัวหรือเพื่อน การเรียนรู้จากการอ่านสิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ และจากการท่องเที่ยว ตลอดจนการเรียนรู้โดยฟังวิทยุภาพยนตร์และโทรทัศน์ เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การศึกษาที่ให้ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ตามความสนใจ ความต้องการ โอกาส ความพร้อม และศักยภาพ โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ แหล่งความรู้อื่น ๆ ซึ่งบุคคลสามารถเลือกที่จะเรียนรู้ผ่านวิถีชีวิตประจำวัน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม ได้อย่างต่อเนื่อง สามารถเรียนได้ตลอดเวลาและเกิดขึ้นในทุกช่วงวัยตลอดชีวิต

2. รูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

อุดม เชยติวงศ์ (2551, น.84) กล่าวว่าการศึกษาตามอัธยาศัยมี 2 รูปแบบ คือ 1. เรียนรู้ด้วยตนเองโดยการค้นคว้าจากแหล่งความรู้ สื่อต่าง ๆ และภูมิปัญญาท้องถิ่น 2. เรียนรู้จากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีการจัดขึ้นโดยมีหลักสูตร รูปแบบ จุดประสงค์ แต่ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้หรือไม่ขึ้นอยู่กับความสนใจและความต้องการของผู้เรียนเองและหากผู้เรียนต้องการนำความรู้ไปเทียบโอนกับในระบบโรงเรียนก็สามารถทำได้

จากการศึกษางานเขียนของ ดอยล์และสมิธ (Doyle & Smith, 2001); โฟลีย์ (Foley, 1999); ริชาร์ดสันและวูล์ฟ (Richardson & Wolfe, 2001) สรุปได้ว่า รูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยนั้นเป็นการศึกษาที่เกิดขึ้นตามวิถีชีวิต ตามสถานการณ์ในชีวิตเป็นการเรียนรู้

จากประสบการณ์ทำงาน หรือเรียนรู้จากบุคคล ครอบครัว สภาพแวดล้อม สื่อแหล่งความรู้ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความบันเทิงและการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยมีลักษณะสำคัญคือ ไม่มีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการลงทะเบียน และไม่มีการสอน ไม่มีประกาศนียบัตร มีหรือไม่มีสถานที่ที่แน่นอน เรียนที่ไหนก็ได้ การศึกษาตามอัธยาศัยเกิดมาจากปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย สำหรับกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นกิจกรรมทางการศึกษาที่เน้นการเรียนรู้ตามวิถีชีวิตที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติเรียนรู้จากประสบการณ์ และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในสังคม กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การศึกษาตามอัธยาศัยมีลักษณะที่ไม่เป็นทางการไม่มีการกำหนด และแบบแผนที่ชัดเจนเหมือนการศึกษาในและนอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัยไม่มีการแบ่งระดับการศึกษา ไม่มีชั้นเรียนและรายวิชา รูปแบบของการศึกษาจึงมีได้หลากหลาย บางรูปแบบเป็นเพียงกิจกรรมการเรียนรู้หรือกิจกรรมการศึกษาที่จัดขึ้น บางรูปแบบเป็นสถานการณ์ปรากฏการณ์ที่อาจมีขึ้นเองตามธรรมชาติ (Natural Settings or Natural Phenomena) หรือโดยมีการสร้างขึ้นของสิ่งมีชีวิต ซึ่งรวมมนุษย์ (Human-Made) หรือเกิดจากการกระทำของสัตว์ (Animal Made) ก็ได้ หรือแม้กระทั่งสิ่งที่เกิดในสังคมตามปกติ โดยมีได้เกี่ยวข้องกับการศึกษาใด ๆ (Societal Settings) บางประเภทเป็นเพียงปัจจัยเอื้อต่อการเรียนรู้ตามอัธยาศัย เช่น การพูดคุยถกเถียงปัญหา การหารือ และการสืบค้น บางสิ่งบางอย่าง รวมทั้งแหล่งความรู้สถานที่ทางประวัติศาสตร์ ที่เล่น สนามกีฬา ชุมชน สมาคม ศาสนสถาน แหล่งวัฒนธรรม สื่อประเภทต่าง ๆ ตั้งแต่สื่อที่เป็นบุคคล สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ และโทรคมนาคม ภูมิปัญญา การค้นคว้า การค้นพบ การประดิษฐ์ต่าง ๆ นวัตกรรม และงานทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนสื่อสารมวลชนที่มีได้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาโดยตรง เหล่านี้ล้วนเป็นรูปแบบการศึกษาตามอัธยาศัยทั้งสิ้น

นอกจากนี้การศึกษาตามอัธยาศัยอาจมีรูปแบบที่เน้นวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างแบบที่ผู้เรียนมีส่วนร่วม (Participatory Learning) มีส่วนจัด (Self-Directed Learning) ซึ่งให้ความสำคัญเรื่องความสัมพันธ์กับชุมชน และการเกี่ยวข้องกับผู้รู้เพื่อพัฒนาและยกระดับประสบการณ์ระหว่างการเรียนรู้และปฏิบัติงานในสถานการณ์นั้น ๆ ซึ่งเป็นมากกว่าการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ (Experiential Learning)

รูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในปัจจุบันที่จะต้องส่งเสริมให้จัดให้มากขึ้น ได้แก่ ครอบครัว ผู้รู้ในชุมชน วัด พระสงฆ์ที่เป็นศูนย์รวมของชุมชน รวมทั้งการศึกษตามอัธยาศัยที่เกิดขึ้นในวงสนทนาของชุมชน ที่อาจใช้ลานวัด บ้านผู้นำ ร้านค้า ศาลากลางบ้าน ศูนย์ประชาคม ได้แก่ "โสภา" ของชาวบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือ "สภากาแพ" นอกจากนี้ คือ สิ่งพิมพ์ สื่อสารมวลชนที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน และห้องสมุดประชาชน ตลอดจนการจักการศึกษาตามอัธยาศัยผ่านสื่อนิทรรศการทางวิทยาศาสตร์ การแสดงทางท้องฟ้าจำลอง ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

ทั้งนี้ การศึกษาตามอัธยาศัยโดยหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งของรัฐและเอกชนก็มีการดำเนินการ อยู่ ควบคู่ไปกับการศึกษาในโรงเรียน เช่น การศึกษานอกสถานที่ การฝึกอบรมอาชีพระยะสั้น การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการใช้กระบวนการกลุ่มเพื่อการเรียนรู้ การแสดงละครเร่ การจัดนิทรรศการและกิจกรรมการเรียนรู้ ในรูปของการอภิปราย บรรยาย การประกวดการแข่งขัน การจัดทำโครงการ การออกแบบและสร้างสื่อการเรียนการสอนแม้กระทั่งกิจกรรมการกีฬา กิจกรรมกลางแจ้ง และการเฝ้าสังเกตปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เช่น สุริยุปราคา ปรากฏการณ์ ฝนดาวตก การเกิดของสิ่งมีชีวิตที่เล็กมาก เป็นต้น

เมื่อแนวคิดในการพัฒนาประเทศมุ่งเน้นไปที่ท้องถิ่น และชุมชนเป็นสำคัญ โดยมีความ มุ่งหมายให้ชุมชนเข้มแข็ง สามารถจัดการบริหารและจัดการชุมชนได้เอง รวมทั้งการพึ่งพาตนเองได้ การจัดการศึกษาในระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จึงได้มีการพัฒนารูปแบบการจัดการกิจกรรมการ เรียนรู้เพื่อให้สอดคล้องกับชุมชนและสภาพการณ์มากยิ่งขึ้น มีกระบวนการเรียนรู้ ที่มีเทคนิควิธีการที่ ช่วยให้เกิดการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนมากขึ้น เช่น กระบวนการเรียนรู้ แบบเวทีประชาคม หรือเวทีประชาชนที่ใช้กระบวนการ Metaplan, Mind Mapping, AC เป็นต้น สำหรับกระบวนการ เรียนรู้ตามโครงการหลักสูตรการบริหารศัตรูพืชในนาข้าวโดยวิธีผสมผสาน เป็นรูปแบบหนึ่งในการจัด การศึกษาตามอัธยาศัยที่ให้ผู้เรียนและกลุ่มผู้เรียนเป็นฐานในการจัดกระบวนการเรียนรู้ และเรียนรู้ จากเรื่องการทำมาหากินของตนเองและชุมชน

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า แนวคิดและรูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในปัจจุบัน และแนวโน้มอนาคต จึงเป็นการศึกษาที่จัดให้กับผู้เรียน (Learner - Based) เชื่อมโยงไปสู่ชุมชน และสังคม (Community - Based) ทั้งในสภาพจริงและสภาพเสมือน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ประกอบกับบริบทของวัฒนธรรมชุมชน และอุดมการณ์ของชุมชนและสังคมนั้น

2.3 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

จากการศึกษางานเขียนของอุดม ชยกิจวงศ์ (2551, น.85) สามารถอธิบายหลักการจัด การศึกษาตามอัธยาศัย ดังนี้

2.3.1 หลักความสัมพันธ์กับธรรมชาติ การจัดการศึกษาตามหลักการนี้มุ่งชี้ให้เห็น ว่าในการจัดการศึกษานั้นต้องจัดให้เป็นไปตามธรรมชาติ กล่าวคือ สภาพของธรรมชาติ จะมีคุณลักษณะ 4 ประการที่สำคัญคือ ธรรมชาติมีความหลากหลาย ธรรมชาติการพึ่งพา ซึ่งกันและกัน ธรรมชาติมีการจัดการตัวเองได้ และธรรมชาติมีการเปลี่ยนแปลงไม่หยุดนิ่ง นั่นคือ ในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยนั้น ต้องจัดให้ครอบคลุมและหลากหลายอย่างทั่วถึง โดยในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยนั้นต้องมีความหลากหลายของรูปแบบ จัดให้มีความสัมพันธ์กัน ผู้จัดเข้าไปจัดการให้น้อยที่สุด และจะต้องปรับเปลี่ยนได้ตลอดเวลา

2.3.2 หลักการต้นทุนของชุมชน การจัดการดำเนินงานการศึกษาตามอหยาศัยตามหลักการนี้ มุ่งชี้ให้เห็นว่าการจัดการศึกษานั้นให้ยึดชุมชนเป็นฐานในการเรียนรู้ โดยเฉพาะเรื่องของสภาพแวดล้อม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากรที่มีอยู่แล้วสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด นั่นคือตามหลักการนี้จะมีองค์ประกอบหลักอยู่ 4 ประการ คือ

2.3.2.1 ทุนระบบนิเวศน์ ทรัพยากร การศึกษาตามอหยาศัยจะช่วยรักษาระบบนี้ไว้ให้คงอยู่ได้ ระบบนิเวศน์จะหมายถึงทรัพยากรของเรามีอยู่ซึ่งปัจจุบันได้หายไปเกือบหมดแล้ว เช่น ดิบุก ไม้สัก หรือแม้แต่ดินที่เคยพุดกัน เรื่องเทพารักษ์กับคนตัดไม้เหล่านี้จะทำให้เกิดการเรียนรู้ เป็นการศึกษิตตามอหยาศัย ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในอดีตมีความหมายคนได้กินยอดไม้เป็นอาหาร นั่นแปลว่าต้องปลูกเลี้ยงต้นไม้ให้เจริญเติบโตจึงจะมียอดให้กิน ซึ่งมีต้นไม้เป็นจำนวนมาก แต่ปัจจุบันเรากินผักกาดขาว ผักคะน้า กลายเป็นต้องตัดต้นไม้ทิ้ง เพื่อทำร่องปลูกผัก

2.3.2.2 ทุนสังคมและวัฒนธรรม ระบบการศึกษาของเรารับมาจากที่อื่น การศึกษาในห้องเรียนเป็นกรถ่ายทอดวัฒนธรรมมาจากฝรั่ง เช่น ใครมาไม่ทันเวลาตรงเวลาจะถูกทำโทษ เวลาของราเป็น เข้า สาย บ่าย ค่า จริง ๆ คนไทยเป็นคนตรงเวลา นิดที่ไรก็เจอทุกที ในต่างจังหวัดยังมีทุนเหล่านี้อยู่ เช่น พ่อตาย ยังมีน้องพ่อช่วยเลี้ยงดู และส่งเสริมต่อครอบครัว เป็นแบบครอบครัวเป็นแบบครอบครัวขยายมีการเลี้ยงดู ถ่ายทอดต่าง ๆ กัน สังคมปัจจุบันอ่อนแอลง เพราะแบบนั้นถูกทำลาย เราไปยกย่องวัฒนธรรมอื่น ๆ จนวัฒนธรรมของเราหายไป

2.3.2.3 ทุนสติปัญญา ระบบนี้ดึงคนออกจากชุมชน โดยคนที่เรียนหนังสือได้ต้องออกมาเรียนต่อทำงานอยู่ไม่ได้ในชุมชนต้องเข้าสู่เมือง ในชนบทจึงเหลือแต่คนเรียนไม่เก่ง ผู้ขายบวชอยู่วัด บางคนทำไร่ ทำนา ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญ ปลูกข้าวให้กิน แต่เป็นคนที่ถูกทิ้งแล้ว ถ้ามีการเรียนรู้ตามอหยาศัย ชุมชนก็จะโตขึ้น ที่ผ่านมา กศน. ไปสอนเพื่อเอาคนเข้าสู่เมือง เช่น ทำขนมเค้กในสมัยโบราณคนในชุมชนจะปลูกพืชแต่ละครั้งคิด 2 เรื่อง คือ อยากรกินอะไรและปลูกได้หรือไม่ ปัจจุบันภูมิปัญญาหายหมด ไม่ได้หมายความว่าในระบบไม่สำคัญ แต่สำคัญบางเรื่อง เช่น ในวงการอุตสาหกรรมในระบบยังจำเป็นตามพระราชดำริของการทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งเป็นเรื่องของการศึกษาตามอหยาศัยทั้งสิ้น

2.3.2.4 ทุนเศรษฐกิจ เมื่อเอาเงินซึ่งเป็นทุนเงินตราลงในชุมชนต้องสามารถทำให้ทุนทั้ง 3 ด้านที่กล่าวมานั้นขึ้นมาให้ได้ มิใช่เอาลงไปเพื่อเป็นทุนเศรษฐกิจจะล้มทั้งหมด

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า ในการจัดการศึกษาตามอหยาศัยนั้น ให้ยึดชุมชนเป็นฐานในการจัดการ ภายใต้หลักการที่ว่า ชุมชนทุกแห่งมีต้นทุนเดิมอยู่แล้วทั้ง 4 ประการ โดยเฉพาะในการจัดการตามหลักการดังกล่าวนี้จะมุ่งเน้นชี้ให้เห็นถึงความเข้มแข็งของชุมชนที่จะต้องเกิดขึ้นจากการจัดการศึกษา

2.3.3 หลักการเชื่อมโยงและต่อเนื่อง ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ให้กำหนดการจัดการศึกษาไว้ 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งในการดำเนินงานนั้น ตามหลักการนี้ที่สำคัญคือ ให้เอา "คน" มาเป็นตัวตั้งในการดำเนินงาน เพราะคนทุกคน บางคน หรือเฉพาะคนจะต้องผ่านการศึกษารวมทั้ง 3 รูปแบบ หรือ 2 รูปแบบ หรือหนึ่งรูปแบบแล้วแต่โอกาสของแต่ละคน แต่ทั้งนี้ทุกคนจะต้องผ่านการศึกษารวมทั้ง 3 รูปแบบ นั่นคือ การจัดการศึกษากับการเทียบโอนเป็นสิ่งจำเป็น และสถานศึกษาจะต้องจัดการทั้งเชิงรับและเชิงรุกให้กับคนทุกคนในชุมชน ภายใต้หลักการบูรณาการโครงสร้างของเนื้อหา สาระและวิธีการเรียนรู้ที่สอดคล้อง เป็นไปตามความแตกต่างของแต่ละบุคคลที่จะได้เรียนรู้ทั้งวิชาการ วิชาชีพ วิชาที่ชอบ และวิชาชีวิต

2.3.4 หลักความสะดวกและเข้าถึงได้ง่าย การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ตามหลักการนี้ ต้องการที่จะต้องการที่จะให้ "คน" ได้รับการศึกษาเพื่อสนองความต้องการอย่างครอบคลุมทุกช่วงอายุของคนและทุกวิชาการ วิชาชีพ วิชาชีวิต นั่นคือ ในการจัดการศึกษาตามหลักการนี้เน้นให้เห็นว่าการศึกษาเป็นการเปิดโอกาสให้กับคนได้เรียนรู้ตามวิถีชีวิตของเขาเอง ดังนั้น ไม่ควรกำหนดกฎเกณฑ์ ระเบียบต่าง ๆ ในการจัดการเพื่อส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย แต่ควรเน้นความเป็นธรรมชาติ ความถูกต้อง และความถูกต้องในการเข้าถึงการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญ

นอกจากนี้ หน่วยงานนิเทศก์ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (ม.ป.ป.) ได้กล่าวถึงหลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยไว้ดังนี้

1. จัดให้สนองกลุ่มเป้าหมายทุกเพศและวัย ตามความสนใจและความต้องการ
2. จัดให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต
3. จัดโดยวิธีหลากหลายโดยใช้สื่อต่าง ๆ
4. จัดให้ยืดหยุ่น โดยไม่ยึดรูปแบบใด ๆ
5. จัดให้ทันต่อเหตุการณ์
6. จัดได้ทุกกาลเทศะ
7. จัดบรรยากาศ สถานการณ์ และสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

กล่าวโดยสรุป หลักการของการศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การกำหนดวิธีการเรียนด้วยตนเอง โดยการศึกษาตามอัธยาศัยมักเป็นการจัดสภาพการเรียนรู้แล้วจัดบริการแก่ผู้เรียนซึ่งผู้เรียนสามารถเลือกและกำหนดวิธีการเรียน การแสวงหาความรู้ ความเข้าใจได้ด้วยตนเอง โดยผู้เรียนสามารถเรียนด้วยวิธีการใดก็ได้ ทั้งการเรียนในห้องเรียน การเรียนเป็นกลุ่ม การอบรม การฝึกอาชีพ การเรียนตามสถานการณ์

2.4 ผู้เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย (2544) ได้กล่าวถึงผู้ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยไว้ดังนี้

1. กลุ่มผู้จัดการศึกษาตามอัธยาศัย ในอดีตที่ผ่านมาเมื่อพูดถึงการจัดการศึกษาเราจะนึกถึงกันแต่โรงเรียนหรือสถานที่ศึกษาที่เรียกชื่อในลักษณะอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นวิทยาลัย มหาวิทยาลัย สถาบัน หรือแม้แต่ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งล้วนแต่เป็นการมองการศึกษาจากภาพของการศึกษาที่เป็นทางการ ทั้งในส่วนของการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบ ซึ่งในกรณีของการศึกษาตามอัธยาศัยนี้ จะต้องพิจารณากลุ่มผู้จัดในมุมมองที่กว้างออกไป เพื่อที่จะสามารถกำหนดแนวทางในการส่งเสริมการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยได้อย่างกว้างขวาง และเหมาะสมกับผู้จัดแต่ละกลุ่ม โดยอาจพิจารณาทั้งในมิติของเจ้าของเรื่องหรือเจ้าของเนื้อหา และเจ้าของบริบทหรือเจ้าของสถานที่สำหรับมิติของเจ้าของเรื่องหรือเจ้าของเนื้อหา ในการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตามอัธยาศัยนั้น อาจพิจารณาถึงบุคคลหรือองค์กรที่มีอยู่อย่างหลากหลาย และเป็นเจ้าของเรื่องหรือเจ้าของเนื้อหาที่สามารถให้การศึกษาตามอัธยาศัยในแง่มุมต่าง ๆ โดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้ระบุในหมวด 4 ซึ่งว่าด้วยแนวทางการจัดการการศึกษาที่จะต้องบูรณาการองค์ความรู้ ซึ่งหมายถึงเนื้อหาในด้านต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วย

1.1 ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคม และระบบการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

1.2 ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ความเข้าใจ และประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน

1.3 ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

1.4 ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูก

1.5 ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

ส่วนมิติของเจ้าของสถานที่หรือเจ้าของบริบทนั้น อาจเป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 18 (3) ศูนย์การเรียนรู้ ซึ่งได้แก่ หน่วยงานที่จัดการศึกษานอกโรงเรียน บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการโรงพยาบาล สถาบันทางการแพทย์ สถานสงเคราะห์ และสถาบันทางสังคมอื่น ๆ

ดังนั้น หากพิจารณาจากกลุ่มผู้จัดการศึกษาตามอัธยาศัยแล้ว เราจะพบว่า มีทั้งเป็นบุคคล และองค์กร ซึ่งเป็นเจ้าขององค์ความรู้เฉพาะทางที่เป็นไปโดยบทบาทหน้าที่ที่กำหนดโดยโครงสร้างทางสังคม และที่เกิดจากการเรียนรู้สั่งสมและสืบทอดกันมา

โดยหน่วยงานที่มีประสานงานและส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย จะมีบทบาทและหน้าที่ต่อกลุ่มผู้จัดการศึกษาตามอัธยาศัยดังนี้

1. ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการสร้างกรอบความคิดเกี่ยวกับการศึกษาตามอัธยาศัยกับกลุ่มเจ้าของเรื่องหรือเจ้าของเนื้อหา และเจ้าของสถานที่หรือเจ้าของบริบท โดยการสร้างกรอบความคิดของการศึกษาตามอัธยาศัยให้สอดคล้องกับบทบาทและภารกิจของบุคคลและองค์กรที่เป็นเจ้าของเรื่องหรือเจ้าของเนื้อหาและเจ้าของสถานที่และเจ้าของบริบทพื้นฐานของความเชี่ยวชาญชำนาญเฉพาะทางที่จะจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

2. กระตุ้นและสร้างความตระหนักให้กับกลุ่มเจ้าของเรื่องหรือเจ้าของเนื้อหาและเจ้าของสถานที่หรือเจ้าของบริบท ให้เห็นความสำคัญของตนเอง/หรือองค์กรที่มีต่อการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในเนื้อหาสาระที่เป็นบทบาทและภารกิจ หรือมีความเชี่ยวชาญชำนาญการเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับประชาชน

3. ร่วมพัฒนาแนวทางและวิธีการเพื่อถ่ายทอด หรือจัดการศึกษาตามอัธยาศัยสู่กลุ่มเป้าหมายผู้เรียนรู้ตามอัธยาศัย

4. จัดให้มีระบบและมาตรฐานเพื่อการประเมินการยอมรับประสบการณ์และการศึกษาตามอัธยาศัยให้กับผู้เรียน

2. กลุ่มผู้เรียนรู้ตามอัธยาศัย หากจะพิจารณากลุ่มผู้เรียนรู้ตามอัธยาศัยนั้นอาจพูดได้ว่าเป็นคนทุกคน ดังนั้นมิติของกลุ่มผู้เรียนอาจพิจารณาได้ใน 2 ลักษณะ ดังนี้

2.1 ลักษณะแรก เป็นการพิจารณาในเชิงของจิตวิทยาพัฒนาการ ซึ่งแบ่งกลุ่มคนตามช่วงวัยและภารกิจ คือ วันเด็กแรกเกิด วัยเด็กตอนต้นวัยเด็กตอนปลาย วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ตอนต้น วัยผู้ใหญ่ตอนกลาง และวัยสูงอายุ

2.2 ลักษณะที่สอง เป็นการพิจารณาในเชิงของบทบาทและสถานภาพ เช่น กลุ่มเด็กสตรี ผู้นำท้องถิ่น พระภิกษุสามเณร ทหารกองประจำการ คนพิการ ชนกลุ่มน้อย ผู้ดำเนินงานระดับวิชาชีพ อาชีพ แพทย์ วิศวกร พยาบาล ครู ฯลฯ และผู้ประกอบการ เป็นต้น

ทั้งนี้ การกำหนดแนวทางเพื่อส่งเสริมหรือจัดการศึกษาตามอัธยาศัย จะต้องพิจารณาให้สอดคล้องกับวัยและความต้องการของกลุ่มเป้าหมายโดยมีประเด็นเพิ่มเติมที่ควรคำนึงและพิจารณาดังนี้

1. การสร้างและปลูกฝังวัฒนธรรมการเรียนรู้ (สนใจ-ใฝ่รู้) ซึ่งต้องเริ่มตั้งแต่วัยเยาว์ และปลูกฝังกันทั้งที่บ้านและโรงเรียน รวมถึงในที่ทำงานในกรณีของผู้ที่อยู่ในวัยแรงงานโดยเฉพาะ

2. การให้และพัฒนาทักษะเพื่อการศึกษาค้นคว้าอย่างยั่งยืนสืบทอดการอ่าน รวมทั้งทักษะในการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อศึกษาค้นคว้าและเรียนรู้ ซึ่งในส่วนนี้ได้มีการกำหนดไว้ในหมวดที่ว่าด้วยเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 66 ว่า ผู้เรียนมีสิทธิได้รับการพัฒนาขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในโอกาสแรกที่ทำได้ เพื่อให้มีความรู้และทักษะเพียงพอที่จะใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

3. การศึกษา วิจัยและพัฒนารูปแบบหรือวิธีการจัดและองค์ความรู้เกี่ยวกับการศึกษาตามอรรถศาสตร์ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายทั้งในมิติของช่วงวัยกับสถานภาพและบทบาท โดยเน้นรูปแบบและวิธีการจัดที่มีความใกล้ชิด ความเป็นธรรมชาติ และกลมกลืนกับเป้าหมายให้มากที่สุด ซึ่งจะจูงใจให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความสนใจและสมัครใจที่จะเรียนรู้

3. กลุ่มเครือข่ายการศึกษาตามอรรถศาสตร์ การศึกษาตามอรรถศาสตร์เป็นการศึกษาที่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายทุกเพศ ทุกวัย ทุกกลุ่มเป้าหมายทั่วประเทศ ดังนั้นหากจะจัดหรือให้บริการโดยอาศัยโครงสร้างหน่วยงานของกระทรวงการศึกษาก็จะเป็นเรื่องยากที่จะจัดและให้บริการการศึกษาตามอรรถศาสตร์ได้อย่างทั่วถึง ดังนั้นการจัดและให้บริการการศึกษาตามอรรถศาสตร์ควรให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้จัดการศึกษา ทั้งนี้ให้เป็นไปตามสถานการณ์และความพร้อมของผู้จัด ซึ่งอาจจำแนกลักษณะของเครือข่ายการศึกษาตามอรรถศาสตร์ได้ดังนี้

3.1 เครือข่ายในรูปของบุคคล ซึ่งหมายถึงภูมิปัญญา ผู้รู้ หรือครูชาวบ้านที่มีความรู้ความชำนาญและประสบการณ์เฉพาะเรื่อง

3.2 เครือข่ายในรูปของสถาบัน

3.2.1 สถาบันครอบครัว

3.2.2 สถาบันทางศาสนา

3.2.3 สถาบันทางการศึกษา

3.2.4 สถาบันสื่อมวลชน

3.2.5 สถาบันทางสังคมอื่น ๆ ได้แก่ หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนอื่น ๆ เช่น สมาคม มูลนิธิ องค์กรสาธารณประโยชน์ สถานประกอบการ และสถานบริการต่าง ๆ เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป ในการจัดและให้บริการการศึกษาตามอรรถศาสตร์นั้น จำเป็นต้องอาศัยระบบเครือข่าย เพราะเครือข่ายทั้งในรูปบุคคลและสถาบันจะทำหน้าที่ทั้งในฐานะผู้รับและผู้สร้างองค์ความรู้ ส่งเสริมและถ่ายทอดองค์ความรู้สู่กลุ่มเป้าหมายเพื่อนำไปใช้ประโยชน์อยู่แล้วโดยธรรมชาติ ซึ่งหากเราสามารถเข้าไปจัดระบบและพัฒนาเครือข่ายเหล่านี้ก็จะช่วยให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้และประสิทธิภาพของการถ่ายทอดที่จะนำไปสู่การจัดและให้บริการการศึกษาตามอรรถศาสตร์

ที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ อันจะสามารถก่อให้เกิดการศึกษาตลอดชีวิตได้อย่างแท้จริง

นอกจากนี้ อุดม เขยแก้ว (2551) กล่าวถึง องค์กรและสถาบันสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัธยาศัย ดังนี้

1. สถาบันครอบครัว องค์กรที่จัดการศึกษาตามอัธยาศัยที่สำคัญที่สุด คือ ครอบครัว หรือบ้าน เพราะในครอบครัว มีพ่อแม่ มีสมาชิกครอบครัวอื่น ๆ เช่น ปู่ย่า ตายาย พี่ป้า น้าอา ที่อยู่ร่วมชายคาเดียวกัน บุคคลเหล่านี้มีส่วนให้การศึกษารวมถึงคนตั้งแต่แรกเกิด นับตั้งแต่เป็นผู้ไร้เดียงสาจนถึงเป็นผู้ใหญ่มีความรู้สึกรู้คิดเป็นของตนเอง สถาบันครอบครัวจะให้ทั้งความรู้ที่เป็นการดำรงชีวิตทั้งหมด และการอยู่รอดในสังคม หากสถาบันครอบครัวทำหน้าที่นี้ไม่ได้ จะต้องเป็นหน้าที่ของสถาบันอื่น ๆ ที่มีหน้าที่โดยตรงและโดยอ้อม

2. สถาบันสื่อมวลชน สถาบันสื่อมวลชนมีความสำคัญเป็นอันดับสองรองจากบ้าน แต่มีส่วนสำคัญในการให้ความรู้และข่าวสาร ข้อมูลที่ละเอียดลออและพัฒนาชีวิตของแต่ละคนเป็นอย่างมาก สื่อมวลชนให้ทั้งสิ่งที่ให้คุณและสิ่งที่โทษแก่ชีวิตแต่ละคนจะต้องจกเลิกใช้ และเลือกบริโภคให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับตนเอง สถาบันสื่อมวลชน ซึ่งผลิตสื่อมวลชนทั้งหลาย ออกสู่ประชาชนจะต้องจัดรายการและเสนอเนื้อหาสาระที่เป็นความรู้ เพิ่มความรู้ เจตคติ และความเข้าใจอย่างถ่องแท้หรือการรู้แจ้งในสิ่งต่าง ๆ ที่แต่ละคนต้องเกี่ยวข้อง และนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน สิ่งที่สถาบันสื่อมวลชนต้องรับผิดชอบ คือ

2.1 สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วารสาร เอกสาร แบบเรียนตำราเรียน และหนังสืออ่านประกอบต่าง ๆ ในบ้านจะต้องมีสื่อสิ่งพิมพ์เหล่านี้ไว้บริการสมาชิกครอบครัวเพื่อเป็นการส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย สมาชิกครอบครัวทุกคนมีโอกาสได้อ่านได้ใช้ และเสาะแสวงหาความรู้ได้ตามอัธยาศัย เมื่อต้องการจะอ่าน จะดู จะรู้ และจะเรียน สื่อสิ่งพิมพ์ทั้งหลายจะต้องนำเสนอเนื้อหาสาระ และความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อ่าน หรือผู้เรียนให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ วารสารรายสัปดาห์ รายเดือน หรือรายคาบและรายปักษ์ ทั้งหลายจะต้องเสนอผลงานเขียนและบทความที่เป็นทั้งความรู้และความเพลิดเพลินซึ่งจะเป็นการส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีคุณค่าอย่างมาก

2.2 สื่อวิทยุ เกือบทุกครัวเรือน แต่ละคนสามารถเปิดเครื่องรับฟังวิทยุเมื่อต้องการได้ตลอดเวลา เรียกว่า ตามอัธยาศัย สถานีวิทยุซึ่งเป็นสถาบันสื่อมวลชนที่สำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นสื่อที่ไปถึงผู้รับได้รวดเร็วและวิทยุจะให้ข่าวสารข้อมูลที่เป็นทั้งความรู้และความบันเทิง

2.3 คอมพิวเตอร์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อออนไลน์ และสื่อดิจิทัล เป็นการสื่อสารที่ให้ความรู้ได้อย่างรวดเร็ว สามารถนำมาใช้ในการถ่ายทอดความรู้ทั้งในการจัดการศึกษาในโรงเรียน การศึกษานอกโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัยได้เป็นอย่างดีในยุคข่าวสารข้อมูลปัจจุบัน

2.4 โทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนที่ให้ทั้งความรู้และความเพลิดเพลินที่เหนือกว่าสื่อมวลชนอื่นในด้านที่ให้ภาพประกอบที่มีสีสันสวยงามไปพร้อมกับข้อมูลข่าวสาร ทำให้เรื่องราวและเหตุการณ์สมจริง สถานีโทรทัศน์ เพื่อการศึกษาจะต้องจัดรายการดี ๆ สำหรับผู้ดู ซึ่งสนใจใฝ่หาความรู้ตามอัธยาศัยสามารถเสาะแสวงหาความรู้ได้ตามความพอใจหรือตามอัธยาศัยได้ดีมากเช่นเดียวกัน โทรทัศน์นอกจากจะถ่ายทอดรายการโทรทัศน์โดยตรงแล้ว ยังมีวีดิทัศน์ ภาพยนตร์ และสารคดีต่าง ๆ ที่ให้ทั้งความรู้และความบันเทิง ซึ่งผู้สนใจหาดูได้ไม่ยากนัก

3. แหล่งนันทนาการ ได้แก่ สนามกีฬากลางแจ้ง สนามฟุตบอล กรีฑา สโมสร สระว่ายน้ำ สวนสาธารณะ ที่พักผ่อนหย่อนใจ โรงภาพยนตร์ โรงละครและสถานที่ที่มีการเล่นต่าง ๆ ล้วนเป็นแหล่งให้ความรู้ตามอัธยาศัยได้เป็นอย่างดี

4. แหล่งชุมชน ได้แก่ ศาสนสถาน ตลาดสด และแหล่งชุมชนอื่น ๆ ที่มีการแสดงและการละเล่นเป็นครั้งคราวหรือตามเทศกาล จะเป็นแหล่งความรู้และให้การศึกษาตามอัธยาศัยที่เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต และประกอบอาชีพ ศาสนสถานหลายแห่งเป็นแหล่งสืบทอดอาชีพ และประเพณีของท้องถิ่น เช่น การต่อเรือ การแข่งขันเรือพาย และการฝึกฝีพายตลอดจนการขับกลอนและร้องเพลงแห่เรือ เป็นต้น ยังมีแหล่งชุมชนอื่น ๆ ซึ่งแตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่นที่เป็นแหล่งของการศึกษาตามอัธยาศัย

5. สถาบันการศึกษา สามารถแบ่งย่อยออกได้เป็น สถาบันการศึกษาโรงเรียน สถาบันการศึกษานอกโรงเรียน และสถาบันส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย ดังนี้

5.1 สถาบันการศึกษาในโรงเรียน ซึ่งให้บริการทางการศึกษาในโรงเรียนอยู่แล้วยังสามารถให้บริการความรู้แก่ผู้เรียน และบุคคลทั่วไปในรูปของการศึกษาตามอัธยาศัยได้อีกมาก เช่น การจัดกิจกรรมเสริมความรู้ให้นักเรียน ผู้ปกครองและบุคคลทั่วไป การจัดกิจกรรมในวันสำคัญ และวันประเพณีต่าง ๆ เป็นต้น

5.2 สถาบันส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย เมื่อพิจารณาถึงการเสาะแสวงหาความรู้ตามอัธยาศัยดังกล่าวมาแล้ว อาจมองได้ว่า แต่ละคนซึ่งต้องการเป็นผู้รู้และต้องการแสวงหาความรู้ย่อมมีความต้องการไม่เท่ากันและมีระดับต่างกันออกไป เพราะความต้องการนี้มีทั้งความต้องการที่บอกได้และความต้องการที่บอกเองไม่ได้ ดังนั้น การหวังให้ทุกคนให้รู้แหล่งความรู้และช่วยๆให้เกิดความต้องการทางการศึกษา น่าจะต้องมีองค์กรเฉพาะ เพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมประสานงานวิจัยและพัฒนาทางวิชาการ พัฒนาบุคลากร เป็นศูนย์ข่าวสารข้อมูลและเป็นฝ่ายจัดกิจกรรมเองในบางโอกาส สำหรับการศึกษาตามอัธยาศัย

5.3 สถาบันการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งเป็นองค์กรที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ได้แก่ สถาบันพัฒนาการศึกษานอกกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยภาค สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดและศูนย์การศึกษานอกกระบบและ

การศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ในแต่ละจังหวัดมีสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด ซึ่งเป็นศูนย์ปฏิบัติการในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนทุกประเภทและทุกระดับของการศึกษาสายสามัญ นอกจากนี้ ยังรับผิดชอบและดูแลห้องสมุดประชาชนจังหวัดที่เป็นแหล่งความรู้ตามอัธยาศัยที่สำคัญยิ่ง ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ดูแลกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนในอำเภอและที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งห้องสมุดเฉลิมราชกุมารี ห้องสมุดประชาชนจังหวัด ห้องสมุดประชาชนอำเภอ และที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน นับว่าเป็นแหล่งความรู้ตามอัธยาศัยที่สำคัญอย่างยิ่ง นอกจากนี้ประชาชนจะมาหาความรู้จากการอ่านแล้ว ยังมาหาความรู้จากกิจกรรมอื่น ๆ ที่องค์กรเหล่านี้จัดขึ้นตามโอกาสและวาระสำคัญต่าง ๆ อีกด้วย

6. หน่วยงานในบริการของรัฐ หน่วยงานบริการของรัฐทั้งหลายที่นอกเหนือจากสถานศึกษาโดยตรง ได้แก่ กระทรวง กรมต่าง ๆ ที่มีส่วนในการบริการประชาชน นับตั้งแต่กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงแรงงาน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงกลาโหมและทุกกระทรวงที่ไม่ได้ระบุชื่อ ซึ่งมีสาขาของหน่วยงานอยู่ทุกระดับและพื้นที่การปกครองของประเทศและส่วนท้องถิ่น ทั้งในระดับกระทรวง ระดับจังหวัดและระดับอำเภอ รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับต่าง ๆ ซึ่งหน่วยงานเหล่านี้จะจัดกิจกรรมให้ความรู้ในรูปของการศึกษาตามอัธยาศัยได้อย่างมาก

7. สถานที่ทำงาน เป็นแหล่งที่ให้ความรู้ทั้งที่เกี่ยวเนื่องกับการทำงานโดยตรงและให้ความรู้เสริมคุณภาพชีวิต เช่น การฝึกทักษะในระดับที่สูงขึ้นความรู้สูงขึ้น และมีความเข้าใจในงานที่ทำดีขึ้น และยังเป็นแหล่งความรู้ตามอัธยาศัยให้แก่พนักงานได้อีกในหลายรูปแบบและหลายด้าน

8. ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งจะมีทักษะและความเชี่ยวชาญหลายด้านและเฉพาะด้าน เช่น ด้านยารักษาโรค อาชีพ คนตรี ศิลปะ ช่างฝีมือ จารัตประเพณีของท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงนับได้ว่าเป็นแหล่งการศึกษาตามอัธยาศัยที่สำคัญอย่างยิ่ง

9. แหล่งทรัพยากรธรรมชาติ แหล่งทรัพยากรธรรมชาติในที่นี้ หมายถึง สิ่งที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ หรือปรุงแต่งขึ้นมาจากธรรมชาติบ้างเล็กน้อย เช่น วนอุทยาน สวนสาธารณะ ป่าเขาลำเนาไพร แม่น้ำลำคลอง ห้วย หนองและบึงต่าง ๆ ตลอดจนนันทนาการและเขื่อนกั้นน้ำ ฯลฯ ทรัพยากรธรรมชาติ เหล่านี้เป็นแหล่งความรู้ที่มีผู้สนใจไปเที่ยวชมและเสาะแสวงหาความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ ไม้ดอกไม้ประดับ สัตว์น้ำ สัตว์ป่าน้อยใหญ่ สัตว์เลื้อยคลานและสัตว์ปีก จำพวกนกและแมลง เป็นต้น จึงถือได้ว่าเป็นแหล่งความรู้ตามอัธยาศัยที่สำคัญอีกแหล่งหนึ่ง

10. องค์กรเอกชน ในประเทศไทยมีองค์กรเอกชนที่เป็นทั้งสถาบันสมาคม มูลนิธิ และชมรมต่าง ๆ มากกว่าสี่พันแห่ง มีการบริการให้ความรู้แก่สมาชิกและผู้รับบริการในรูปของการศึกษา

ตามอัธยาศัย และการศึกษานอกโรงเรียนอยู่มาก มีกิจกรรมที่เป็นทั้งงานหลัก และงานรองขององค์กร เอกชนเหล่านี้

กล่าวโดยสรุป การจัดหรือส่งเสริมให้เกิดการศึกษาตามอัธยาศัยบนพื้นฐานของผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัธยาศัยต้องได้รับการร่วมมือประสานกันระหว่างผู้เกี่ยวข้องทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้จัด กลุ่มผู้เรียนรู้ และกลุ่มเครือข่าย องค์กรและสถาบันสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัธยาศัย จึงมีตั้งแต่แหล่งการเรียนรู้ใกล้ตัวต่อไปยังแหล่งการเรียนรู้ไกลตัว จากสังคมที่ใกล้ตัวต่อจนถึงสังคมภายนอก ตั้งแต่สถาบันครอบครัว สถาบันสื่อมวลชน แหล่งชุมชน แหล่งนันทนาการ สถาบันการศึกษา หน่วยงานบริการของรัฐ องค์กรเอกชน แหล่งทรัพยากรธรรมชาติ และภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.5 แนวคิดและปรัชญาของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551, น.61) ให้แนวคิดและปรัชญาของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในการจัดการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย ดังนี้

กระบวนการเรียนรู้การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยสะท้อนจากปรัชญาของการ “คิดเป็น” กล่าวคือ ความต้องการของมนุษย์ทุกคนมีความแตกต่างกัน แต่มนุษย์ทุกคนมีความต้องการร่วมกันคือมนุษย์ต้องการความสุข ความสุขย่อมทำให้มนุษย์และสิ่งแวดล้อมผสมกลมกลืนกัน โดยมนุษย์จะปรับตัวให้เข้ากับสังคมสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา หรือโดยการปรับสังคมสิ่งแวดล้อมให้เข้ากับมนุษย์หรือปรับตัวเองและสังคมสิ่งแวดล้อมให้ผสมกลมกลืนกันได้ย่อมเกิดความสุข ซึ่งมนุษย์ที่จะทำได้เช่นนี้ต้องรู้จักคิดรู้จักใช้ปัญญา รู้จักตนเอง และธรรมชาติสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างดีจึงเรียกได้ว่าเป็น “คนคิดเป็น” นั่นก็คือเป็นผู้ที่รู้จักปัญหาเรื่องทุกข์รู้จักสาเหตุแห่งทุกข์ ซึ่งมีอยู่ในมนุษย์ทุกคนและสภาพแวดล้อมรู้จักวิเคราะห์หาวิธีดับความทุกข์จึงเกิดความสุข ถ้ายังไม่เกิดความสุขก็ต้องย้อนกลับไปพิจารณาข้อมูลให้ครอบคลุมทั้งด้านวิชาการ ตนเอง และสิ่งแวดล้อมอีกครั้งจนกว่าจะพอใจ ซึ่ง ดร. โกวิท วรพิพัฒน์ และคณะได้เริ่มนำแนวคิดเรื่อง “คิดเป็น” มาเป็นเป้าหมายในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 เป็นต้นมา สิ่งเหล่านี้ได้สะท้อนอยู่ในการจัดการศึกษานอกระบบที่มีระบบระเบียบความยืดหยุ่นหลากหลาย โดยเน้นสภาพปัญหาความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญมีมาตรฐานที่สอดคล้องกับชีวิตและสังคมของผู้ที่อยู่ในวัยทำงาน ตอบสนองความต้องการของชุมชนและเป็นผลเมื่องที่ดีของชาติ การจัดหลักสูตรและระบบการเรียนรู้ที่เน้นเพื่อผู้ที่พ้นวัยเด็กเข้าสู่วัยแห่งการทำงานสร้างครอบครัวและพัฒนาสมรรถนะที่เหมาะสมให้กับผู้ที่พลาดโอกาสที่จะเรียนในระบบโรงเรียนและผู้ที่ต้องการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เน้นการศึกษาที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนที่แตกต่างกันอย่างหลากหลาย โดยไม่มีข้อจำกัดเรื่องอายุพื้นฐานความรู้ เวลาและสถานที่ รวมทั้งรูปแบบ

การเรียนรู้ ส่วนการศึกษาตามอัธยาศัยนั้น เป็นการศึกษาที่เกิดขึ้นตามวิถีชีวิตที่ผู้เรียน เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ตามศักยภาพความพร้อมและโอกาส จากประสบการณ์ การทำงาน บุคคล ครอบครัว สื่อมวลชน ชุมชน แหล่งความรู้ต่าง ๆ โดยมีลักษณะที่สำคัญคือ ไม่มีหลักสูตรไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่มีการสอบ ไม่มีประกาศนียบัตรหรือสถานศึกษาที่เป็นทางการ แต่สามารถมาเรียนได้ตลอดเวลาทุกช่วงทุกวัยของชีวิต

การจัดการศึกษานอกระบบและการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยมุ่งเน้นกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นผู้ใหญ่เป็นสำคัญ ดังนั้นหลักการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจึงคำนึงถึงลักษณะของผู้ใหญ่ที่มีข้อจำกัดด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งการจัดการเรียนรู้การจัดการหลักสูตร ต้องเป็นไปเพื่อไม่ให้เกิดข้อจำกัดเหล่านี้และสร้างความมั่นใจให้ผู้เรียนอย่างเต็มที่ ซึ่งการจัดการศึกษาดังกล่าวมุ่งเน้นการให้โอกาสแก่ผู้เรียนที่เท่าเทียมกันในการเรียนรู้ การเข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่ถูกจำกัดโดยพื้นที่ สถานะทางเศรษฐกิจตลอดจนถึงสภาพความบกพร่องทางร่างกาย นอกจากนี้การจัดการศึกษาต้องมีความสอดคล้องกับความถนัดและความต้องการของผู้เรียนให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพและนำประสบการณ์ของตนมาเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาเพื่อให้สามารถนำการเรียนรู้เหล่านั้นไปใช้ในชีวิตประจำวันของตนได้ตลอดจนบูรณาการเข้ากับชีวิตของผู้เรียนสัมพันธ์สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม วิถีชุมชน และท้องถิ่น การจัดการกระบวนการเรียนรู้จึงต้องเป็นไปในลักษณะของการบูรณาการสาระการเรียนรู้ บูรณาการการเรียนการสอน เพื่อให้สามารถนำไปใช้ใน ชีวิตจริง การจัดการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัยมีความยืดหยุ่นหลากหลายทำให้การเรียนจึงมิได้มุ่งเน้นเฉพาะในห้องเรียนหรือสถาบันการศึกษาเท่านั้น แต่สามารถเกิดขึ้นได้ทุกแห่ง ทั้งในบ้าน ที่ทำงาน ไร่ นา ตลาด ศาสนสถาน แหล่งท่องเที่ยว โบราณสถาน สวนสาธารณะ สวนสัตว์ สถานประกอบการ ฯลฯ ครู ผู้สอนจึงต้องสำรวจข้อมูลแหล่งความรู้เหล่านี้เพื่อให้มีศักยภาพและบรรยากาศที่เหมาะสมในการเรียนรู้ของผู้เรียน ดังนั้นครูผู้สอนหรือผู้อำนวยการจัดการเรียนรู้จึงมิได้จำกัดอยู่ที่ตัวครูในสถานศึกษาเท่านั้น แต่ครอบคลุมถึงบุคคลที่หลากหลาย ซึ่งอาจเป็นพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้นำชุมชน ภูมิปราชญ์ ชาวบ้าน พระภิกษุ หรือผู้นำศาสนาที่สามารถทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ การถ่ายทอดวิชาความรู้ ทั้งนี้รวมถึงครูที่มีใช้บุคคล เช่น อุทยาน การศึกษา พี่ชนักส่วนครัว พี่ชุมชนไพร เป็นต้น โดยการจัดการกระบวนการเรียนรู้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการพึ่งพาตนเอง หรือพึ่งพากันเองมากกว่าที่จะรอรับ ความช่วยเหลือหรือสอนสั่งจากบุคคลภายนอก หรือลอกเลียนแบบจากต่างประเทศ โดยไม่คำนึงถึงสภาพปัญหาของตนเองและชุมชนทำให้ผู้เรียนต้อง “คิดเป็น” สามารถดำรงชีวิตในสังคม ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอได้อย่างเป็นสุข นอกจากนี้การจัดการศึกษานั้นยังยึดหลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษาตลอดจนการส่งเสริมให้มีภาคีเครือข่ายภาครัฐและเอกชนอีกด้วย

แนวความคิดการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยได้นำมาถูกรวบรวม และถ่ายทอดอย่างเป็นระบบอยู่ในบทบัญญัติทางการศึกษาแห่งชาติซึ่งถือเป็นแม่บทการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้แบ่งระบบการศึกษาออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยที่การศึกษานอกระบบเป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่น ในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดผล และประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตร จะต้องเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม และการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อมและโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคมสภาพแวดล้อม สื่อหรือแหล่งความรู้อื่น ๆ โดยกฎหมายกำหนดการจัดการศึกษาทุกระบบซึ่งรวมถึงการจัดการศึกษานอกระบบและการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยให้เป็นการจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็น มนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยการจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคล มีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ซึ่งการจัดการศึกษาดังกล่าว ต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคน มีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพซึ่งรัฐต้องส่งเสริม การดำเนินงานและการจัดตั้งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกระบบได้แก่ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีศูนย์การกีฬาและ นันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งเรียนรู้อื่น อย่างเพียงพอ รวมทั้งสถานศึกษาจะต้องร่วมกับบุคคล ครอบครัวยุวมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กร วิชาชีพ สถาบันการศึกษา สถาบันประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้อง กับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนา ระหว่างชุมชน

2.5.1 หลักการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย หลักการส่งเสริม สนับสนุนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยยึดหลัก ดังต่อไปนี้ กระทรวงศึกษาธิการ (2551)

2.5.1.1 การศึกษานอกระบบ

2.5.1.1.1. ความเสมอภาคในการเข้าถึงและได้รับการศึกษาอย่างกว้างขวาง ทั้งถึงเป็นธรรม และมีคุณภาพ เหมาะสมกับสภาพชีวิตของประชาชน

2.5.1.1.2 การกระจายอำนาจแก่สถานศึกษาและการให้ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเรียนรู้

หลักการของการศึกษานอกระบบ

1. เน้นความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา การกระจายโอกาส ให้ครอบคลุมและทั่วถึง
2. ส่งเสริมการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มีความยืดหยุ่นในเรื่องกฎเกณฑ์ระเบียบต่าง ๆ
3. จัดการศึกษาให้สนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายให้เรียนรู้ในสิ่งที่สัมพันธ์กับชีวิต
4. จัดการศึกษาหลากหลายรูปแบบ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ผู้สอนมิได้จำกัดเฉพาะครู อาจจะเป็นผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานหรือจากท้องถิ่น

2.5.1.2 การศึกษาตามอัธยาศัย

2.5.1.2.1 การเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจและวิถีชีวิตของผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมาย

2.5.1.2.2 การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้มีความหลากหลายทั้งส่วนที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น และส่วนที่นำเทคโนโลยีมาใช้ในการศึกษา

2.5.1.2.3 การจัดกรอบหรือแนวทางการเรียนรู้ที่เป็นคุณประโยชน์ต่อผู้เรียน

หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

1. จัดให้สนองกลุ่มเป้าหมาย ทุกเพศและวัย ตามความสนใจและความต้องการ
2. จัดให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต
3. จัดโดยวิธีหลากหลายโดยใช้สื่อต่าง ๆ
4. จัดให้ยืดหยุ่น โดยไม่ยึดรูปแบบใด ๆ
5. จัดให้ทันต่อเหตุการณ์
6. จัดได้ทุกกาลเทศะ
7. จัดบรรยากาศ สถานการณ์ และสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้

2.5.1.3 เป้าหมายของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

เป้าหมายในการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มีดังต่อไปนี้ กระทรวงศึกษาธิการ (2551)

1. การศึกษานอกระบบ ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาศักยภาพกำลังคนและสังคม ที่ใช้ความรู้และภูมิปัญญาเป็นฐานในการพัฒนา ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม

สิ่งแวดล้อม ความมั่นคง และคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ ตามแนวทางการพัฒนาประเทศ ภาคีเครือข่าย เกิดแรงจูงใจและมีความพร้อมในการมีส่วนร่วมเพื่อจัดกิจกรรมการศึกษาประชาชนได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อพัฒนาศักยภาพกำลังคนและสังคม โดยใช้ความรู้ ภูมิปัญญาเป็นฐาน ในการพัฒนาในมิติต่าง ๆ อาทิ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความมั่นคง และคุณภาพชีวิต ตามแนวทางการพัฒนาประเทศ อีกทั้งทำให้กลุ่มภาคีเครือข่ายเกิดแรงจูงใจ และความพร้อม ในการจัดกิจกรรมการศึกษาอย่างมีส่วนร่วม

2. การศึกษาตามอัธยาศัย ผู้เรียนได้รับความรู้และทักษะพื้นฐานในการแสวงหาความรู้ที่จะเอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้เรียนได้เรียนรู้สาระที่สอดคล้องกับความสนใจและความจำเป็น ในการยกระดับคุณภาพชีวิต ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์และเทียบโอนผลการเรียนกับการศึกษา

ในระบบและการศึกษานอกระบบ

ผู้เรียนได้รับความรู้ ทักษะพื้นฐานจากการแสวงหาความรู้ อันก่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต นอกจากนั้นแล้วยังได้เรียนรู้ประเด็นที่มีสอดคล้องกับความสนใจ ความจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในมิติต่าง ๆ ซึ่งสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์และสามารถนำไปเทียบโอนผลการเรียนกับระบบอื่นได้

การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองสู่การศึกษาตลอดชีวิตมีความหมายครอบคลุม กระบวนการเรียนรู้ที่บุคคลรับผิดชอบการเรียนรู้ของตน โดยกำหนดความต้องการและวัตถุประสงค์การเรียนรู้ รวมทั้งออกแบบประสบการณ์และทรัพยากรที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของตน และมีการประเมินผลด้วยตนเอง ทั้งนี้บุคคลอาจเรียนรู้ด้วยตนเองหรือขอความสนับสนุนจากผู้อื่น เช่น ผู้สอน ผู้อำนวยความสะดวก วิทยากรกระบวนการ เป็นต้น ทั้งนี้บุคคลเหล่านี้ต้องทำหน้าที่เป็น เพื่อนร่วมทางการเรียนรู้ (Facilitator) กับบุคคลที่ต้องการ มากกว่าเป็นครูผู้สอนความรู้โดยตรง การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองจึงเป็นบรรยากาศของการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง และต้องสร้างความเชื่อใจในการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น ความเชื่อใจในการเรียนรู้เป็นหัวใจสำคัญในการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตอย่างต่อเนื่อง

2.5.1.4 บทบาทหน้าที่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง พ.ศ. 2552-2561 ได้ให้ความสำคัญเรื่องการศึกษาและการเรียนรู้ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาและการเรียนรู้ของคนไทย เพิ่มโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคมในการบริหารจัดการเพื่อให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างมีคุณภาพ ให้บรรลุ

วิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ “คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ” ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยและส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน และสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในชุมชน มีดังนี้

1. ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียน มีบทบาทหน้าที่ดังนี้ ภารกิจหลัก จัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมการเรียนรู้/ตามภารกิจเฉพาะกลุ่มเป้าหมายและพื้นที่ส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนการสอน สืบสวนข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย ศึกษาชุมชน และวางแผนระดับจุลภาค โดยดำเนินการร่วมกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนในระดับตำบล/หมู่บ้าน บริหาร จัดการ ประสานงาน กับหน่วยงานเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชนในทุกระดับเพื่อระดม สรรพกำลังในการจัดการศึกษานอกโรงเรียน การศึกษาตามอัธยาศัย และเสริมการศึกษาในระดับโรงเรียน ส่งเสริม สนับสนุน และร่วมมือกับหน่วยงานเครือข่าย ทั้งภาครัฐและเอกชนในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนทุกรูปแบบ ส่งเสริม สนับสนุน และร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนากระบวนการจัดกิจกรรมการจัดกิจกรรมนอกระบบในพื้นที่ที่รับผิดชอบ ส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักพึ่งพาตนเองเพื่อให้มีอาชีพและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ร่วมกับชุมชนในการพัฒนา เพื่อให้เกิดระบบการบริหาร การจัดการ และการบริหารการศึกษาตลอดชีวิตในระดับตำบล/หมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง พัฒนาและแสวงหาความรู้ อย่างสม่ำเสมอ ทั้งในเรื่องหลักสูตร วิธีการใหม่ ๆ ในการจัดการเรียนการสอน นวัตกรรมทางการศึกษา ฯลฯ ปฏิบัติงานอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

2. ครู กศน. ตำบล มีบทบาทหน้าที่ ดังนี้ การวางแผนจัดทำฐานข้อมูลชุมชน จัดทำแผนพัฒนา กศน. ตำบล และจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี การจัด และส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จัดและส่งเสริมการศึกษานอกระบบ ได้แก่ การส่งเสริมการรู้หนังสือ การศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาต่อเนื่อง จัดและส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย ได้แก่ ส่งเสริมการอ่าน จัดและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ บริการข่าวสารข้อมูล และสื่อที่หลากหลาย จัดและส่งเสริมกิจกรรมห้องสมุดประชาชนตำบล ห้องสมุดชุมชน มุมหนังสือในบ้าน

2.6 มาตรฐานการศึกษาตามอัธยาศัย

กระทรวงศึกษาธิการ (2562) แนวทางการประเมินคุณภาพการศึกษา ตามมาตรฐานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2562 กำหนดมาตรฐานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยไว้ 3 ประเภท คือ มาตรฐานการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรฐานการศึกษาต่อเนื่อง และมาตรฐานการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งมาตรฐานการศึกษาแต่ละประเภทจะมุ่งพิจารณาคุณภาพใน 3 ด้าน คือ คุณภาพของผู้เรียนหรือผู้รับบริการ คุณภาพการจัดการศึกษา และคุณภาพการจัดการของสถานศึกษา ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องมาตรฐานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2562 ประกาศ ณ วันที่ 6 ธันวาคม พ.ศ. 2562

มาตรฐานการศึกษาตามอัธยาศัย มาตรฐานการศึกษาตามอัธยาศัย มีจำนวน 3 มาตรฐาน ประกอบด้วย

มาตรฐานที่ 1 คุณภาพของผู้รับบริการการศึกษาตามอัธยาศัย

พิจารณาจากผลที่เกิดขึ้นกับผู้รับบริการเกี่ยวกับความรู้ หรือทักษะ หรือประสบการณ์ ที่ผู้รับบริการได้รับจากการเข้าร่วมโครงการ หรือกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยในรูปแบบต่าง ๆ ที่มีการกำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดไว้อย่างชัดเจน ซึ่งสถานศึกษาจัดขึ้น

โดยมีประเด็นการพิจารณา จำนวน 1 ประเด็น คือ ผู้รับบริการมีความรู้ หรือทักษะ หรือประสบการณ์ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการ หรือกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย ดังนี้

ประเด็นการพิจารณาที่ 1.1 ผู้รับบริการมีความรู้ หรือทักษะ หรือประสบการณ์ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการ หรือกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย

พิจารณาจากผู้รับบริการมีความรู้ หรือทักษะ หรือประสบการณ์ ที่ผู้รับบริการได้รับจากการเข้าร่วมโครงการ หรือกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยในรูปแบบต่าง ๆ ที่สถานศึกษาจัดขึ้น โดยให้พิจารณานับเฉพาะจำนวนผู้รับบริการการศึกษาตามอัธยาศัยจากทุกโครงการ หรือกิจกรรม ที่มีการกำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดโครงการ กิจกรรม ไว้อย่างชัดเจน สามารถวัดได้

เกณฑ์การพิจารณา

เป้าหมายที่กำหนดไว้ในโครงการ หรือกิจกรรม

1. ร้อยละของผู้รับบริการที่เข้าร่วมโครงการ หรือกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย เมื่อเทียบกับจำนวนประสบการณ์ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ หรือกิจกรรม

2. ร้อยละของผู้เข้าร่วมโครงการ หรือกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย ที่มีความรู้ หรือทักษะ หรือประสบการณ์ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ หรือ กิจกรรม

ข้อมูล ร้อยรอย และหลักฐาน

1. โครงการหรือกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยของสถานศึกษา

2. ข้อมูลจำนวนผู้รับบริการที่เข้าร่วมโครงการ หรือกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย

3. ข้อมูลสารสนเทศ ชิ้นงาน หรือผลงาน สมุดบันทึกการเรียนรู้ของผู้รับบริการที่เข้าร่วมโครงการ หรือกิจกรรม

4. รายงานผลการจัดโครงการ หรือกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย

5. อื่น ๆ

มาตรฐานที่ 2 คุณภาพการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

พิจารณาจากการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของสถานศึกษา ที่มีการกำหนดและจัดโครงการ หรือกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยที่สอดคล้องกับสภาพบริบท หรือความต้องการ หรือความจำเป็นของกลุ่มเป้าหมายในชุมชน สังคม และเป็นไปตามนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัดโดยมีผู้จัดกิจกรรม

การศึกษาตามอัธยาศัยที่มีความรู้ความสามารถในการออกแบบและจัดกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้รับบริการมีความรู้ หรือทักษะ หรือประสบการณ์เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยจัดให้มีการสำรวจความพึงพอใจของผู้รับบริการการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีต่อการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของสถานศึกษา เพื่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของสถานศึกษาต่อไป

โดยมีประเด็นการพิจารณา จำนวน 4 ประเด็น ดังนี้

1. การกำหนดโครงการ หรือกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย
2. ผู้จัดกิจกรรมมีความรู้ ความสามารถในการจัดกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย
3. สื่อ หรือนวัตกรรม และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย
4. ผู้รับบริการมีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

ประเด็นการพิจารณาที่ 2.1 การกำหนดโครงการ หรือกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย

พิจารณาจากการที่สถานศึกษามีการกำหนด และจัดโครงการ หรือกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยที่สอดคล้องกับสภาพบริบท หรือความต้องการ หรือความจำเป็นของกลุ่มเป้าหมายในชุมชน สังคม และเป็นไปตามนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด

เกณฑ์การพิจารณา

1. สถานศึกษามีการศึกษาสภาพบริบท หรือความต้องการ หรือความจำเป็นของกลุ่มเป้าหมายในชุมชน สังคม หรือนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อกำหนดโครงการ หรือกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย
2. สถานศึกษามีการกำหนดโครงการ หรือกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยที่ตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย
3. สถานศึกษามีการออกแบบการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และกลุ่มเป้าหมาย ของโครงการหรือกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยที่กำหนดไว้
4. สถานศึกษามีการจัดโครงการ หรือกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยที่กำหนดไว้
5. สถานศึกษามีการจัดทำรายงานสรุปผลการจัดโครงการ หรือกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย และเสนอต่อผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อรับทราบ

ข้อมูล ร่องรอย หลักฐาน

1. บันทึกข้อความ คำสั่ง บันทึกหรือรายงานการประชุมที่เกี่ยวข้อง
2. ข้อมูลสภาพปัญหา หรือความต้องการกลุ่มเป้าหมายในชุมชน ท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย
3. โครงการ หรือกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
4. แผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา

5. รายงานสรุปผลการจัดโครงการ กิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย
6. หนังสือเชิญ หนังสือขอบคุณที่เกี่ยวข้อง
7. ชิ้นงาน หรือผลงานของผู้รับบริการการศึกษาตามอัธยาศัย
8. อื่น ๆ

ประเด็นการพิจารณาที่ 2.2 ผู้จัดกิจกรรมมีความรู้ ความสามารถในการจัดกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย

พิจารณาจากการที่สถานศึกษามีผู้จัดกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีความรู้ ความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย และมีการปรับปรุง พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้รับบริการได้รับความรู้และ/หรือทักษะ และ/หรือประสบการณ์ ตามวัตถุประสงค์ ของการจัดโครงการ หรือกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย ในที่นี้ ผู้จัดกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง บุคลากรของสถานศึกษาที่ได้รับมอบหมายจากสถานศึกษาให้ทำหน้าที่จัดกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย หรือผู้รับผิดชอบโครงการ กิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย

เกณฑ์การพิจารณา

1. ร้อยละของผู้จัดกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยที่สามารถจัดกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยได้ตามโครงการ กิจกรรมที่กำหนด
 2. ร้อยละของผู้จัดกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยได้รับการพัฒนาศักยภาพ หรือมีการพัฒนาตนเองในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย
 3. ร้อยละของผู้จัดกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีการนำความรู้ที่ได้รับจากการพัฒนา ศักยภาพหรือมีการนำความรู้ที่ได้รับจากการพัฒนาตนเองไปใช้ในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย
- ข้อมูล ร่องรอย หลักฐาน
1. บันทึกข้อความ คำสั่ง บันทึกหรือรายงานการประชุมที่เกี่ยวข้อง
 2. โครงการ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพผู้จัดกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย ของสถานศึกษา
 3. หนังสือเชิญ แบบตอบรับการเข้าร่วมโครงการ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ศักยภาพผู้จัดกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยของสถานศึกษา ทั้งในและนอกสังกัดสำนักงาน
 4. ใบประกาศ เกียรติบัตรที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการ พัฒนาศักยภาพผู้จัดกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยของสถานศึกษา ทั้งในและนอกสังกัดสำนักงาน กศน.
 5. รายงานผลการเข้ารับการพัฒนา สมุดบันทึกความรู้ หรือแฟ้มสะสมงานของผู้จัด กิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยของสถานศึกษา

6. บันทึก หรือร่องรอยการพัฒนาตนเองของผู้จัดโครงการ หรือผู้จัดกิจกรรมการศึกษาตาม
อัยาศัย

7. อื่น ๆ

ประเด็นการพิจารณาที่ 2.3 สื่อ หรือนวัตกรรม และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัด
การศึกษาตามอัยาศัย

พิจารณาจากการดำเนินงานของสถานศึกษาที่สามารถพัฒนาจัดหาสื่อและจัดสภาพแวดล้อม
ที่เอื้อต่อการจัดการศึกษาตามอัยาศัย ที่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดโครงการ
กิจกรรมการศึกษาตามอัยาศัยของสถานศึกษา

เกณฑ์การพิจารณา

1. สถานศึกษามีการพัฒนา หรือจัดหาสื่อ หรือนวัตกรรม และ/หรือจัดสภาพแวดล้อมที่
เอื้อต่อการเรียนที่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดโครงการ กิจกรรมการศึกษาตาม
อัยาศัย ที่เป็นปัจจุบัน

2. สถานศึกษามีการจัดทำข้อมูลพื้นฐาน หรือทำเนียบสื่อ แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญา
ท้องถิ่น

3. สถานศึกษามีการแนะนำ ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้สื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศ แหล่งเรียนรู้
และภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่กลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการ

4. สถานศึกษามีการประเมินความพึงพอใจเกี่ยวกับการใช้สื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศ
และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับดีขึ้น

5. สถานศึกษามีการนำผลการประเมินความพึงพอใจไปใช้ในการพัฒนาหรือจัดหาสื่อ
แหล่งเรียนรู้ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น

ข้อมูล ร่องรอย หลักฐาน

1. บันทึกข้อความ คำสั่ง บันทึกหรือรายงานการประชุมที่เกี่ยวข้อง

2. รายการ หรือทำเนียบสื่อ หรือนวัตกรรม แหล่งเรียนรู้ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. ข้อมูล หรือรายงานการประเมินความพึงพอใจเกี่ยวกับการใช้สื่อ แหล่งเรียนรู้
หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น

4. รายงานการนำผลการประเมินความพึงพอใจไปใช้ในการพัฒนา หรือจัดหาสื่อ
แหล่งเรียนรู้ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น

5. โครงการ กิจกรรมการศึกษาตามอัยาศัย

6. รายงานผลการจัดโครงการ กิจกรรมการศึกษาตามอัยาศัย

7. อื่น ๆ

ประเด็นการพิจารณาที่ 2.4 ผู้รับบริการมีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาตามอัยาศัย
พิจารณาจากระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการการศึกษาตามอัยาศัย ที่มีต่อกระบวนการจัด
โครงการ กิจกรรมการศึกษาตามอัยาศัยของสถานศึกษา

เกณฑ์การพิจารณา

ร้อยละของจำนวนโครงการ กิจกรรมการศึกษาตามอัยาศัยที่มีค่าเฉลี่ยผลการประเมิน
ความพึงพอใจอยู่ในระดับดีขึ้น

ข้อมูล ร้อยรอย หลักฐาน

1. แผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา
2. โครงการ กิจกรรมการศึกษาตามอัยาศัย
3. เครื่องมือ หรือแบบสอบถามความพึงพอใจ
4. รายงานสรุปผลการประเมินความพึงพอใจในแต่ละโครงการ กิจกรรมการศึกษาตาม
อัยาศัยของสถานศึกษา

5. อื่น ๆ

มาตรฐานที่ 3 คุณภาพการบริหารจัดการของสถานศึกษา

พิจารณาจากความสามารถในการจัดระบบการบริหารจัดการของสถานศึกษาที่เน้นการ
มีส่วนร่วมของบุคลากรในสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา ภาคิเครือข่าย และผู้ที่เกี่ยวข้อง
ในการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา แผนพัฒนาการจัดการศึกษาหรือแผนพัฒนา
คุณภาพการศึกษา แผนปฏิบัติการประจำปี นำไปสู่การปฏิบัติงานตามแผนของสถานศึกษา และจัดให้
มีการกำกับ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงาน พร้อมทั้งจัดทำรายงานผลการดำเนินงานโครงการ
กิจกรรม และนำผลการประเมินดังกล่าวไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
รวมถึงการพัฒนาครู วิทยากร ผู้จัดการเรียนรู้ และบุคลากรอื่น ๆ ในสถานศึกษาให้มีความรู้
ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ และการปฏิบัติงาน ตลอดจนการจัดระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ
ที่ถูกต้องเป็นปัจจุบัน สามารถใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้
ได้อย่างมีคุณภาพในที่นี้ บุคลากรของสถานศึกษา หมายถึง ข้าราชการ ลูกจ้างประจำ พนักงาน
ราชการทุกประเภท และพนักงานจ้างเหมาบริการ ซึ่งปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษา ทั้งทางด้าน
งานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคคล และงานทั่วไป

โดยมีประเด็นการพิจารณา จำนวน 9 ประเด็น ดังนี้

1. การบริหารจัดการของสถานศึกษาที่เน้นการมีส่วนร่วม
2. ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา
3. การพัฒนาครู และบุคลากรของสถานศึกษา
4. การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการ

5. การกำกับ นิเทศ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษา
6. การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาที่เป็นไปตามบทบาทที่กำหนด
7. การส่งเสริม สนับสนุนภาคีเครือข่ายให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
8. การส่งเสริม สนับสนุนการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้
9. การวิจัยเพื่อการบริหารจัดการศึกษาสถานศึกษา

ประเด็นการพิจารณาที่ 3.1 การบริหารจัดการของสถานศึกษาที่เน้นการมีส่วนร่วม

พิจารณาจากการดำเนินงานของสถานศึกษาที่เน้นให้บุคลากรของสถานศึกษาได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ อัตลักษณ์ มาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา แผนพัฒนาการจัดการศึกษาหรือแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา และแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา ความต้องการของชุมชน ท้องถิ่น และวัตถุประสงค์ของแผนการศึกษาแห่งชาติ มาตรฐานการศึกษาของชาติ นโยบายของรัฐบาลหรือหน่วยงานต้นสังกัด

เกณฑ์การพิจารณา

1. ผู้บริหารสถานศึกษาร่วมกับบุคลากรของสถานศึกษาไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ร่วมกันกำหนดเป้าหมายการจัดการศึกษา วิสัยทัศน์ พันธกิจ และอัตลักษณ์ของสถานศึกษา
2. ผู้บริหารสถานศึกษาร่วมกับบุคลากรของสถานศึกษาไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ร่วมกันกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา
3. ผู้บริหารสถานศึกษาร่วมกับบุคลากรของสถานศึกษาไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาหรือแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา และแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา
4. มีการนำข้อมูลความต้องการของชุมชน ท้องถิ่น หรือผู้รับบริการ มาใช้ในการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาหรือแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา และแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา
5. แผนพัฒนาการจัดการศึกษาหรือแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ได้รับคำปรึกษา ข้อเสนอแนะ และได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษา
6. แผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา ได้รับคำปรึกษา ข้อเสนอแนะ และได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษา
7. โครงการ กิจกรรมที่ปรากฏอยู่ในแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา มีความสอดคล้องกับนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด

ข้อมูล ร่องรอย หลักฐาน

1. บันทึกข้อความ คำสั่ง บันทึกหรือรายงานการประชุมที่เกี่ยวข้อง

2. ข้อมูลพื้นฐาน ความต้องการของชุมชน ท้องถิ่น หรือผู้เรียน หรือผู้รับบริการ สำหรับใช้เป็นข้อมูลในการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาหรือแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาและแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา

3. เป้าหมายการจัดการศึกษา วิสัยทัศน์ พันธกิจ และอัตลักษณ์ของสถานศึกษา
4. มาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา
5. แผนพัฒนาการจัดการศึกษาหรือแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
6. แผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา
7. อื่น ๆ

ประเด็นการพิจารณาที่ 3.2 ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

พิจารณาจากการดำเนินงานของสถานศึกษาที่เป็นไปตามกฎกระทรวง การประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ.2561 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และกฎกระทรวงศึกษาธิการ กำหนดระบบหลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพภายใน สำหรับสถานศึกษาที่จัดการศึกษานอกระบบ พ.ศ. 2555 ที่อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 20 วรรคสาม และมาตร 25 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 ซึ่งกำหนดให้สถานศึกษาต้องดำเนินการ ดังนี้

1. การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา
2. จัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาหรือแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา และแผนปฏิบัติการประจำปี
3. ดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา และแผนปฏิบัติการประจำปี
4. จัดให้มีการติดตาม ตรวจสอบคุณภาพการศึกษา
5. จัดให้มีการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา ตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา
6. จัดทำรายงานการประเมินตนเองประจำปี
7. เสนอรายงานการประเมินคุณภาพภายในต่อคณะกรรมการสถานศึกษา หน่วยงานต้นสังกัดและภาคีเครือข่าย และเผยแพร่ต่อสาธารณชน
8. นำผลการประเมินคุณภาพภายในมาเป็นส่วนหนึ่งของการวางแผน เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาและภาคีเครือข่าย
9. จัดระบบบริหารและสารสนเทศของสถานศึกษา
10. ยึดหลักการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษา บุคลากรทุกคนในสถานศึกษา ภาคีเครือข่ายและผู้รับบริการ

เกณฑ์การพิจารณา

1. มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา
2. มีการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาหรือแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา และแผนปฏิบัติการประจำปี
3. มีการดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา และแผนปฏิบัติการประจำปี
4. มีการติดตาม ตรวจสอบคุณภาพการศึกษา
5. มีการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา ตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา
6. มีการจัดทำรายงานการประเมินตนเองประจำปี
7. มีการเสนอรายงานการประเมินคุณภาพภายในต่อคณะกรรมการสถานศึกษา หน่วยงานต้นสังกัดและภาคีเครือข่าย และเผยแพร่ต่อสาธารณชน

ข้อมูล ร่องรอย หลักฐาน

1. บันทึกข้อความ คำสั่ง บันทึกหรือรายงานการประชุมที่เกี่ยวข้อง
2. มาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา
3. แผนพัฒนาการจัดการศึกษาหรือแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
4. แผนปฏิบัติการประจำปี
5. รายงานผลการดำเนินงานในแต่ละโครงการ รายงานผลการดำเนินงานประจำปี
6. รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา
7. ระบบบริหารและสารสนเทศของสถานศึกษา
8. อื่น ๆ

ประเด็นการพิจารณาที่ 3.3 การพัฒนาครู และบุคลากรของสถานศึกษา

พิจารณาจากการดำเนินงานของสถานศึกษาที่มีการส่งเสริม สนับสนุนให้บุคลากรของสถานศึกษาได้รับการพัฒนา จนมีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการจัดการเรียนรู้ให้แก่กลุ่มเป้าหมาย หรือ การปฏิบัติงาน และสามารถใช้เทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม

เกณฑ์การพิจารณา

1. สถานศึกษามีการส่งเสริม สนับสนุนบุคลากรของสถานศึกษาที่ได้รับการพัฒนาจากหน่วยงานภายในหรือภายนอกสังกัดสำนักงาน กศน.
2. ร้อยละ 80 ของจำนวนบุคลากรของสถานศึกษา ได้รับการพัฒนาในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ หรือการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่
3. ร้อยละ 80 ของบุคลากรของสถานศึกษาที่ได้รับการพัฒนา แล้วมีการนำความรู้ที่ได้รับไปใช้หรือประยุกต์ใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ หรือการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่
4. ร้อยละ 80 ของบุคลากรของสถานศึกษามีความรู้ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ หรือการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม

5. บุคลากรทุกคน ได้รับคำปรึกษา และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกระบวนการการเรียนรู้ หรือการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่จากผู้บังคับบัญชา

ข้อมูล ร่องรอย หลักฐาน

1. บันทึกข้อความ คำสั่ง บันทึกหรือรายงานการประชุมที่เกี่ยวข้อง
2. โครงการ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา
3. รายงานผลการดำเนินงานโครงการ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคลากร
5. สมุดบันทึกความรู้
6. แฟ้มสะสมงานของครู และบุคลากรของสถานศึกษา
7. ร่องรอยการให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะแก่บุคลากรภายในสถานศึกษาของผู้บังคับบัญชา
8. หลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงการนำความรู้ที่ได้รับจากการพัฒนาไปใช้ หรือประยุกต์ใช้

ในการปฏิบัติงาน เช่น ชิ้นงาน ผลงาน เป็นต้น

9. อื่น ๆ

ประเด็นการพิจารณาที่ 3.4 การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการ

พิจารณาจากการดำเนินงานของสถานศึกษาที่มีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการที่รวดเร็ว ถูกต้อง และเป็นปัจจุบัน ที่ครอบคลุมภารกิจ 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป รวมทั้งงานสนับสนุนอื่น ๆ และมีการนำเทคโนโลยีไปใช้ในการจัดทำ หรือจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษา ในที่นี้ เทคโนโลยีดิจิทัล หมายถึง การนำเครื่องมือ อุปกรณ์ และเทคโนโลยี เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ แท็บเล็ต โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ และสื่อออนไลน์ เป็นต้น มาใช้ด้วยความรู้ ความเข้าใจให้เกิดประโยชน์ เพื่อการสื่อสาร การปฏิบัติงาน และการทำงานร่วมกับผู้อื่น

เกณฑ์การพิจารณา

1. มีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารงานด้านวิชาการ
2. มีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารงานด้านงบประมาณ
3. มีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารงานด้านบุคคล
4. มีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารงานด้านบริหารงานทั่วไป
5. มีการใช้สารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการสถานศึกษา

ข้อมูล ร่องรอย หลักฐาน

1. บันทึกข้อความ คำสั่ง บันทึกหรือรายงานการประชุมที่เกี่ยวข้อง
2. ข้อมูลสารสนเทศด้านการบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารบุคคล และการบริหารทั่วไป
3. เทคโนโลยีที่นำมาใช้ในการจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ

4. โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ เช่น ระบบฐานข้อมูลเพื่อการบริหารจัดการ (DMIS) เป็นต้น

5. อื่น ๆ

ประเด็นการพิจารณาที่ 3.5 การกำกับ นิเทศ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษา

พิจารณาจากการดำเนินงานของสถานศึกษาที่มีการวางแผนกำกับ นิเทศ ติดตาม และประเมินผล การดำเนินงานการจัดการศึกษาตามภารกิจของสถานศึกษา และมีการนำผลการกำกับ นิเทศ ติดตาม และประเมินผลไปใช้ในการพัฒนาการดำเนินงานของสถานศึกษา

เกณฑ์การพิจารณา

1. มีการจัดทำแผนการกำกับ นิเทศ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษา ที่เน้นการมีส่วนร่วมของบุคลากรในสถานศึกษา และมอบหมายผู้รับผิดชอบไว้อย่างชัดเจน

2. มีการกำกับ นิเทศ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษา ตามแผนที่กำหนดไว้

3. มีการสรุปข้อมูล หรือจัดทำรายงานผลการกำกับ นิเทศ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษา

4. มีการรายงานผลการกำกับ นิเทศ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษาต่อคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อให้ข้อเสนอแนะ

5. มีการนำผลการกำกับ นิเทศ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษาไปใช้ในการพัฒนาการดำเนินงานของสถานศึกษา

ข้อมูล ร่องรอย หลักฐาน

1. บันทึกข้อความ คำสั่ง บันทึกหรือรายงานการประชุมที่เกี่ยวข้อง

2. แผนการกำกับ นิเทศ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษา

3. รายงานผลการกำกับ นิเทศ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษา

4. หลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงการนำผลการกำกับ นิเทศ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษาในการพัฒนาการดำเนินงานของสถานศึกษา

ประเด็นการพิจารณาที่ 3.6 การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาที่เป็นไปตามบทบาทที่กำหนด

พิจารณาจากการดำเนินงานของสถานศึกษาที่มีผลการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาที่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้เป็นไปตามประกาศคณะกรรมการส่งเสริม สนับสนุน และประสานความร่วมมือการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เรื่อง จำนวนกรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการได้มาของประธานและกรรมการ วาระการดำรงตำแหน่ง การพ้นจาก

ตำแหน่งและอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ประกาศ ณ วันที่ 24 ตุลาคม พ.ศ. 2551 และประกาศสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เรื่อง คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ และวิธีการได้มาของประธานกรรมการและกรรมการสถานศึกษา วาระการดำรงตำแหน่ง และการพ้นจากตำแหน่งของสถานศึกษาในกำกับสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ประกาศ ณ วันที่ 26 พฤษภาคม 2552

ในการนี้ จึงสรุปอำนาจหน้าที่คณะกรรมการสถานศึกษาที่ต้องดำเนินการไว้ ดังนี้

1. ให้คำปรึกษา และพิจารณาให้ข้อเสนอแนะแผนพัฒนา แผนปฏิบัติการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และให้ความเห็นชอบหลักสูตรของสถานศึกษา
 2. ส่งเสริมให้มีการระดมทุนทางสังคมและทรัพยากรจากชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรอื่น ทั้งภาครัฐและเอกชน ให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
 3. ติดตามและเสนอแนะผลการดำเนินงานการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของสถานศึกษา
 4. ปฏิบัติงานอื่นตามที่คณะกรรมการส่งเสริมสนับสนุนและประสานความร่วมมือการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกำหนด
- เกณฑ์การพิจารณา
1. คณะกรรมการสถานศึกษามีการให้คำปรึกษา และพิจารณาให้ข้อเสนอแนะ และให้ความเห็นชอบแผนพัฒนาการจัดการศึกษาหรือแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
 2. คณะกรรมการสถานศึกษามีการให้คำปรึกษา และพิจารณาให้ข้อเสนอแนะ และให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา
 3. คณะกรรมการสถานศึกษามีการให้ความเห็นชอบหลักสูตรสถานศึกษา
 4. คณะกรรมการสถานศึกษามีการส่งเสริมให้มีการระดมทุนทางสังคม และทรัพยากรจากชุมชน องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรอื่นทั้งภาครัฐและเอกชน ให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
 5. คณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการติดตาม และเสนอแนะผลการดำเนินงานการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของสถานศึกษา
- ข้อมูล ร่องรอย หลักฐาน
1. คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษา
 2. บันทึกหรือรายงานการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา

3. แผนพัฒนาการจัดการศึกษาหรือแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา และแผนปฏิบัติงานประจำปีที่ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษา

4. หลักสูตรสถานศึกษา และหลักสูตรการศึกษาต่อเนื่องที่ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการ

5. ข้อเสนอแนะของคณะกรรมการสถานศึกษา

6. สมุดเยี่ยมสถานศึกษา

7. หลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษากับสถานศึกษา
ประเด็นการพิจารณาที่ 3.7 การส่งเสริม สนับสนุนภาคีเครือข่ายให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

พิจารณาจากการดำเนินงานของสถานศึกษาที่มีการส่งเสริม สนับสนุนให้ภาคีเครือข่าย คือ บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และองค์กรอื่น รวมทั้งสถานศึกษาอื่น ที่มีได้สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยได้เข้ามามีส่วนร่วม หรือมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้ พัฒนาคุณภาพชีวิตให้แก่ประชาชน

เกณฑ์การพิจารณา

1. มีการชี้แจง สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับพันธกิจ และบทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาให้แก่ภาคีเครือข่ายได้รับทราบ

2. มีภาคีเครือข่ายที่เข้ามาร่วมส่งเสริม สนับสนุนสถานศึกษาในด้านสื่อ หรือเทคโนโลยีเพื่อการศึกษ

3. มีภาคีเครือข่ายที่เข้ามาร่วมส่งเสริม สนับสนุนสถานศึกษาในด้านการจัดการศึกษา หรือพัฒนาวิชาการและบุคลากร

4. มีภาคีเครือข่ายที่เข้ามาร่วมส่งเสริม สนับสนุนสถานศึกษาในด้านขวัญกำลังใจแก่ผู้จัดการศึกษา หรือผู้เรียน หรือผู้รับบริการ

5. มีภาคีเครือข่ายที่เข้ามาร่วมกับสถานศึกษาในการส่งเสริม สนับสนุนเพื่อสร้าง หรือพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย

ข้อมูล ร่องรอย หลักฐาน

1. บันทึกลงนามความร่วมมือ (MOU)

2. บันทึกข้อความ คำสั่ง บันทึกหรือรายงานการประชุมที่เกี่ยวข้อง

3. ทำเนียบ หรือรายชื่อภาคีเครือข่าย

4. รายงานผลการดำเนินโครงการ กิจกรรมที่แสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของภาคี เครือข่าย

5. หนังสือขอบคุณ

6. ภาพถ่ายที่เกี่ยวข้อง

ประเด็นการพิจารณาที่ 3.8 การส่งเสริม สนับสนุนการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

พิจารณาจากการที่สถานศึกษามีการกำหนดและดำเนินงานตามแผนงาน โครงการ กิจกรรมหรือขั้นตอนการดำเนินงานเพื่อส่งเสริม สนับสนุนการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในชุมชน ท้องถิ่น โดยมีการถอดองค์ความรู้หรือการนำองค์ความรู้ที่มีอยู่แล้วในพื้นที่มาใช้ในการถ่ายทอด ความรู้ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตลอดจนการสร้างหรือพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้ประชาชนสามารถเข้าถึง และใช้ประโยชน์เพื่อการเรียนรู้ได้ พร้อมทั้งจัดให้มีการติดตาม ประเมินผลการดำเนินงาน และนำผล การประเมินผลดังกล่าวไปใช้ในการพัฒนาโครงการ กิจกรรม หรือแหล่งเรียนรู้ ต่อไป

สังคมแห่งการเรียนรู้ หมายถึง การที่บุคคลมีนิสัยรักการเรียนรู้ตลอดชีวิต สนใจและใฝ่หา ความรู้อย่างสม่ำเสมอ โดยสามารถเรียนรู้ได้จากประสบการณ์ ความรู้ หรือทักษะที่มีอยู่ในตัวบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคม ผ่านสื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศ ทรัพยากร หรือแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับ ความต้องการ ที่เน้นการแบ่งปันที่ทุกคนในสังคมสามารถเข้ามามีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน หรือจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้องค์ความรู้ ภูมิปัญญาที่มีอยู่ เพื่อพัฒนา ความรู้ ความสามารถ ทักษะ ประสบการณ์ และทัศนคติที่ดี ตลอดจนสามารถใช้ความรู้เป็นเครื่องมือ ในการเลือกและตัดสินใจแก้ปัญหาเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้

เกณฑ์การพิจารณา

1. มีการวางแผนงาน โครงการ กิจกรรม หรือขั้นตอนการดำเนินงานในการส่งเสริม สนับสนุนการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

2. มีการดำเนินงานตามแผนงาน โครงการ กิจกรรม หรือขั้นตอนการดำเนินงานในการ ส่งเสริม สนับสนุนการ สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

3. มีการถอดองค์ความรู้ หรือการนำองค์ความรู้ที่มีอยู่แล้วในพื้นที่ ไปใช้ถ่ายทอดความรู้ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้แก่กลุ่มเป้าหมาย

4. มีแหล่งเรียนรู้ที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย และใช้ประโยชน์ต่อการเรียนรู้ได้

5. มีการติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานโครงการ กิจกรรม หรือขั้นตอนการดำเนินงาน ในการส่งเสริมสนับสนุนการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ หรือติดตาม ประเมินผลการดำเนินงาน ของแหล่งเรียนรู้

6. มีการนำผลการติดตาม และประเมินผลไปใช้ในการพัฒนาโครงการ กิจกรรม หรือแหล่งเรียนรู้

ข้อมูล ร่องรอย หลักฐาน

1. แผนงาน โครงการ กิจกรรมหรือขั้นตอนการดำเนินงานในการส่งเสริม สนับสนุนการ
สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา
2. ทำเนียบแหล่งเรียนรู้ที่เป็นผลมาจากการส่งเสริม สนับสนุนการสร้างสังคมแห่งการ
เรียนรู้ในชุมชน ท้องถิ่น
3. ข้อมูลหรือรายงานผลการติดตาม และประเมินผลการใช้แหล่งเรียนรู้
4. รายงานผลการนำผลการติดตาม และประเมินผลการใช้แหล่งการเรียนรู้ ไปใช้ในการ
พัฒนาแหล่งการเรียนรู้
5. สมุดเยี่ยมแหล่งเรียนรู้
6. เกียรติบัตร รางวัลที่เกี่ยวข้อง

ประเด็นการพิจารณาที่ 3.9 การวิจัยเพื่อการบริหารจัดการศึกษาสถานศึกษา

พิจารณาจากการที่ผู้บริหารสถานศึกษา และบุคลากรของสถานศึกษามีการจัดทำงานวิจัย
อย่างง่ายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการของสถานศึกษาในด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ
ด้านการบริหารงานบุคคลหรือด้านการบริหารงานทั่วไป ในแต่ละปีงบประมาณ โดยการมีส่วนร่วม
ของบุคลากรในสถานศึกษา ทั้งนี้ ควรสอดคล้องกับสถานการณ์ ปัญหา หรือความต้องการ
ของสถานศึกษา

เกณฑ์การพิจารณา

1. มีการกำหนดประเด็นการวิจัยที่สอดคล้องกับสถานการณ์ ปัญหา หรือความต้องการ
ของสถานศึกษา
2. มีการกำหนดแผนหรือแนวทางการดำเนินงานวิจัยของสถานศึกษา
3. มีการดำเนินงานวิจัยอย่างง่าย
4. มีรายงานผลการวิจัย
5. มีการเสนอผลงานวิจัยต่อคณะกรรมการสถานศึกษา หรือเผยแพร่
6. มีการนำผลการวิจัยไปใช้ในการปรับปรุง หรือพัฒนางานของสถานศึกษา

ข้อมูล ร่องรอย หลักฐาน

1. บันทึกข้อความ คำสั่ง บันทึกหรือรายงานการประชุมที่เกี่ยวข้อง
2. แผนหรือแนวทางการดำเนินงานวิจัยของสถานศึกษา
3. รายงานการวิจัย

2.7 บริบท สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด

อุตรดิตถ์

2.7.1 ขนาดและที่ตั้ง

พื้นที่ 50 ไร่ สถานที่ตั้ง สำนักงาน กศน.จังหวัดอุดรดิตถ์ เลขที่ 125 หมู่ที่ 3 ตำบลป่าเช่า อำเภอเมืองอุดรดิตถ์ จังหวัดอุดรดิตถ์ 53000 โทรศัพท์ 0-5581-7729 โทรสาร 0-5581-7721 เว็บไซต์: <http://uttraradit.nfe.go.th> อีเมล: plan_uttraradit@hotmail.com

2.7.2 ประวัติสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดอุดรดิตถ์

เดิมสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดอุดรดิตถ์ เป็นโรงเรียนผู้ใหญ่เคลื่อนที่ 29 , 30 , 31 ในปี พ.ศ. 2516 หน่วยฝึกฝนอาชีพเคลื่อนที่ 17 ได้ย้ายมาจากจังหวัดสุโขทัยในปี พ.ศ.2517 จึงเปลี่ยนเป็นโรงเรียนฝึกฝนอาชีพเคลื่อนที่ ในปี พ.ศ. 2519 ได้ย้ายโรงเรียนฝึกฝนอาชีพเคลื่อนที่ไปอยู่ที่จังหวัดสุโขทัย และเมื่อวันที่ 13 มิถุนายน 2525 ได้จัดตั้งเป็นศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดอุดรดิตถ์ ตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ และมีสำนักงานชั่วคราวอยู่ที่ห้องสมุดประชาชนจังหวัดอุดรดิตถ์ เพื่อดำเนินการจัดการศึกษานอกโรงเรียนทุกรูปแบบในพื้นที่จังหวัดอุดรดิตถ์ และต่อมาในเดือนเมษายน 2527 ได้ย้ายมาตั้งอยู่ที่อาคารถาวร เลขที่ 125 หมู่ที่ 3 ตำบลป่าเช่า อำเภอเมืองอุดรดิตถ์ จังหวัดอุดรดิตถ์ มีพื้นที่ประมาณ 50 ไร่ เป็นต้นมา จนกระทั่งเมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2551 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดอุดรดิตถ์ ถูกกำหนดให้เป็นหน่วยงานทางการศึกษาเรียกว่า สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดอุดรดิตถ์ โดยเรียกย่อว่า "สำนักงาน กศน.จังหวัดอุดรดิตถ์" มีบทบาทหน้าที่ ภารกิจในการส่งเสริมสนับสนุนและบริหารการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในจังหวัดอุดรดิตถ์ มีสถานศึกษาในกำกับ จำนวน 9 แห่ง ดังนี้

1. ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองอุดรดิตถ์
2. ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอลับแล
3. ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอตรอน
4. ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพิชัย
5. ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอท่าปลา
6. ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอทองแสนขัน
7. ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอน้ำปาด
8. ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอฟากท่า
9. ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอบ้านโคก

2.7.3 โครงสร้างการบริหารงาน มีผู้อำนวยการ สำนักงาน กศน.จังหวัด เป็นผู้บริหารงาน แบ่งหน่วยงานเป็น กลุ่มต่างๆ ดังนี้

2.7.3.1 กลุ่มอำนวยการ มีการแบ่งงานออกเป็น งานธุรการ งานสารบรรณ งานการเงิน งานบัญชี งานพัสดุ งานอาคารสถานที่ งานยานพาหนะ งานสวัสดิการ งานประชาสัมพันธ์ งานควบคุมภายใน ศูนย์ราชการใสสะอาด งานบุคลากร และงานนิติกร

2.7.3.2 กลุ่มยุทธศาสตร์และแผนงาน มีการแบ่งงานออกเป็น งานยุทธศาสตร์และแผนงาน งานข้อมูลสารสนเทศและรายงาน งานงบประมาณและระดมทรัพยากร งานสนับสนุนการตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ งานเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด/กทม. และงานศูนย์ทะเบียน กลุ่มส่งเสริมการศึกษานอกระบบ งานส่งเสริมการศึกษาพื้นฐานนอกระบบ งานส่งเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ งานส่งเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต งานส่งเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน งานส่งเสริมการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง งานส่งเสริมการเทียบโอนการศึกษา/งานเทียบระดับการศึกษา งานศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำ (Advice Center) งานส่งเสริมกิจการนักศึกษา งานศูนย์ฝึกอาชีพชุมชน

2.7.3.3 กลุ่มส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย มีการแบ่งงานออกเป็น งานส่งเสริมและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญา งานส่งเสริมและพัฒนาห้องสมุดประชาชน งานส่งเสริมการศึกษาทางสื่อสารมวลชน งานส่งเสริมศูนย์การเรียนรู้ชุมชน งานส่งเสริมนิทรรศการและเผยแพร่

2.7.3.4 กลุ่มส่งเสริมภาคีเครือข่ายและกิจการพิเศษ มีการแบ่งงานออกเป็น งานส่งเสริมสนับสนุนภาคีเครือข่าย งานสนับสนุนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ งานส่งเสริมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด/โรคเอดส์ งานส่งเสริมกิจกรรมประชาธิปไตย งานส่งเสริมกิจกรรมลูกเสือและยุวกาชาด งานส่งเสริมกิจการเพื่อความมั่นคงของชาติ งานส่งเสริมและสนับสนุนนโยบายจังหวัด/กระทรวง งานกองทุนกู้ยืมเพื่อ กศ.

2.7.3.5 กลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา มีการแบ่งงานออกเป็นงานนิเทศการศึกษา งานติดตามและประเมินผลระบบบริหารและการจัดการศึกษา งานส่งเสริมระบบประกันคุณภาพการศึกษา งานพัฒนาบุคลากรและเครือข่าย งานส่งเสริมและพัฒนาหลักสูตรสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา งานวัดผลและประเมินผลการศึกษา งานการจัดการความรู้

2.7.3.6 สถานศึกษาในสังกัด 9 แห่ง

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารการศึกษาตามอัธยาศัย

กระทรวงศึกษาธิการ พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551, น.2) กล่าวว่า การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อมและโอกาสโดยการศึกษาจากบุคคลประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่น ๆ

กระทรวงศึกษาธิการ พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551, น.1) กล่าวว่า

มาตรา 6 การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้ยึดหลักดังต่อไปนี้

(2) การศึกษาตามอัธยาศัย

มาตรา 7 การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบ ให้ดำเนินการเพื่อเป้าหมายในเรื่องดังต่อไปนี้

(1) ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาศักยภาพกำลังคนและสังคมที่ใช้ความรู้และภูมิปัญญาเป็นฐานในการพัฒนา ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความมั่นคง และคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ ตามแนวทางการพัฒนาประเทศ

(2) ภาคีเครือข่ายเกิดแรงจูงใจและความพร้อมในการมีส่วนร่วมเพื่อจัดกิจกรรมการศึกษา

มาตรา 9 ให้กระทรวงศึกษาธิการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยให้ความสำคัญแก่ผู้เกี่ยวข้องตามบทบาทและหน้าที่ดังต่อไปนี้

(2) ผู้จัดการเรียนรู้สำหรับการศึกษานอกระบบ และผู้จัดแหล่งการเรียนรู้สำหรับการศึกษาตามอัธยาศัย มีการดำเนินการที่หลากหลายตามศักยภาพเพื่อตอบสนองความต้องการของ ผู้เรียนโดยบูรณาการความรู้ ปลูกฝังคุณธรรม และค่านิยมที่ดีงาม

(3) ผู้ส่งเสริมและสนับสนุน ซึ่งเป็นผู้ที่เอื้อประโยชน์ให้แก่ผู้เรียนและผู้จัดการเรียนรู้ มีการดำเนินการที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

มาตรา 10 เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องและภาคีเครือข่าย อาจดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนในเรื่องดังต่อไปนี้

(1) สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาที่จำเป็นสำหรับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และการช่วยเหลือด้านการเงินเพื่อการจัดการศึกษานอกระบบ

(2) การจัดการศึกษา การพัฒนาวิชาการและบุคลากร การใช้ประโยชน์จากทรัพยากร เพื่อการศึกษา และการยกย่องประกาศเกียรติคุณสำหรับผู้จัดการเรียนรู้การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

(3) สิทธิประโยชน์ตามความเหมาะสมให้แก่ผู้ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบ

(4) การสร้างและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนของการศึกษาตามอัธยาศัยสามารถเข้าถึงได้ตามความเหมาะสม

(5) ทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการเพื่อให้บุคคลและชุมชนได้เรียนรู้ตามความสนใจและความต้องการที่สอดคล้องกับความจำเป็นในสังคมของการศึกษาตามอัธยาศัย หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการส่งเสริมและสนับสนุนตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 11 เพื่อประโยชน์ในการจัดและพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้ส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องร่วมมือกับภาคีเครือข่าย เพื่อดำเนินการในเรื่องดังต่อไปนี้

(1) จัดให้มีโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการเรียนรู้ เช่น แหล่งการเรียนรู้ ศูนย์การเรียนรู้ สื่อและเทคโนโลยีที่หลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสเข้าถึงการเรียนรู้

(2) ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของภาคีเครือข่าย เพื่อให้เกิดความร่วมมือและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

(3) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคีเครือข่าย ได้รับโอกาสในการจัดสรรทรัพยากร และเข้าถึงแหล่งเงินทุนเพื่อการดำเนินงาน

คมกฤช จันทร์ขจร (2551) กล่าวว่า การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ ประกอบด้วย การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ การจัดการความรู้ สื่อและเทคโนโลยีการศึกษาและการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ การเรียนรู้จากประสบการณ์ ประกอบด้วย ประเภทของประสบการณ์ วิธีการ หลักการ และจุดมุ่งหมายของการประเมินความรู้จากประสบการณ์

ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์ และคณะ (2544, น.33-34) กล่าวว่า การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการจัดสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อ แหล่งความรู้ และบุคคล เพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้เรียนรู้ตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งของตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม

ชนกนารถ บุญวิวัฒนะกุล (2559) กล่าวว่า แนวทางการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับประเทศไทยและต่างประเทศ มีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม วิถีชีวิตและความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต แนวทางการศึกษานอกระบบ

และการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับประเทศไทยต้องคำนึงถึงองค์ประกอบ 5 ประการ 1. กฎหมายและนโยบายทางการศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ควรเป็นกฎหมายและนโยบายเพื่อการศึกษตลอดชีวิตที่เปิดโอกาสให้เรียนรู้ได้ทุกรูปแบบ ทุกที่ ทุกเวลาอย่างไม่มีเงื่อนไข ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน 2. โครงสร้างและการกระจายอำนาจการศึกษาโดยกระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่นให้สามารถบริหารงานขับเคลื่อน และพึ่งพาตนเองได้ 3. หลักสูตรและรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มีความหลากหลาย ยืดหยุ่นและใช้ประโยชน์ได้จริง 4. การพัฒนาประชาชนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีนิสัยใฝ่รู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต 5. การส่งเสริมภาคีเครือข่ายทางการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จากทุกภาคส่วนในสังคมให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

พระมหาชัยฟ้า ธัญญกุล (2560) กล่าวว่า การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของบ้านกัลยาณมิตรเชิงพุทธบูรณาการ ได้จากกิจกรรมที่ทางบ้านกัลยาณมิตรได้กระทำโดยมีการรวมใจสวดมนต์ อาราธนาศีล นั่งสมาธิ และฟังธรรมตามกาล เพื่อทำความดีตามวิถีของชาวพุทธ โดยใช้หลักธรรมในหัวข้อหลักปฏิรูปเทศ 4 ได้แก่ สถานที่ อาหาร บุคคลและธรรมะเป็นที่สบายเรียนรู้เป้าหมายชีวิตที่แท้จริง และ 3. การนำเสนอเสนอรูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของบ้านกัลยาณมิตรเชิงพุทธบูรณาการ ประกอบด้วย แนวคิดและปรัชญา ความมุ่งหมาย ผู้สอน หลักสูตร ความรู้ วิธีการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินผล และกลุ่มเป้าหมาย/ผู้รับบริการผ่าน BAANKALYA MODEL

อุดม เขยกิจวงศ์ (2551, น.84) กล่าวว่าการศึกษาตามอัธยาศัยมี 2 รูปแบบ คือ 1. เรียนรู้ด้วยตนเองโดยการค้นคว้าจากแหล่งความรู้ สื่อต่าง ๆ และภูมิปัญญาท้องถิ่น 2. เรียนรู้จากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีการจัดขึ้นโดยมีหลักสูตร รูปแบบ จุดประสงค์ แต่ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้หรือไม่ขึ้นอยู่กับความสนใจและความต้องการของผู้เรียนเองและหากผู้เรียนต้องการนำความรู้ที่ไปเทียบโอนกับในระบบโรงเรียนก็สามารถทำได้

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาสังเคราะห์องค์ประกอบการบริหารการศึกษาตามอัธยาศัย จากงานวิจัย และความเห็นของนักวิชาการหลาย ๆ ท่าน พบว่า การบริหารการศึกษาตามอัธยาศัย มีปัจจัยสำคัญหลายด้าน ดังสรุปได้จากตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 การสังเคราะห์องค์ประกอบปัจจัยการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย

องค์ประกอบ / นักวิชาการ	พรบ.กศน. (2551)	พรบ.การศึกษา (2542)	ชัยศ อิมสุวรรณ (2544)	วิจิตร ศรีสอาน (2551)	อุดม เขยกิ่งศักดิ์ (2551)	สนง.กศน.(2551)	กระทรวงศึกษาธิการ (2551)	คณภช จันทรจักร (2551)	ชนกนารถ บุญวัฒนะกุล (2559)	ราเชล (Rachel,2006)	พระมหาชัยฟ้า ธัญญกุล (2560)	รวม
ด้านบุคลากร	√	√	√	-	√	√	√	√	√	√	√	10
ด้านงบประมาณ	-	-	√	-	√	√	-	-	-	-	-	3
ด้านสื่อ วัสดุ อุปกรณ์	√	√	√	-	√	-	√	√	-	-	-	6
ด้านโครงสร้าง องค์กร	-	-	-	-	-	√	-	-	-	-	-	1
ด้านวัฒนธรรม องค์กร	-	-	-	-	√	-	-	-	-	-	-	1
ด้านสภาพแวดล้อม	√	√	√	√	√	-	√	-	√	√	√	9
ด้านนโยบายจุดเน้น การดำเนินงาน	√	-	-	-	-	√	-	-	√	-	-	3
ด้านภาวะผู้นำ	-	-	-	-	-	√	-	-	-	-	-	1
ด้านการมีส่วนร่วม ของภาคีเครือข่าย	√	-	-	-	√	√	-	√	√	-	-	5
ด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง	-	-	√	-	-	-	√	-	-	-	-	2

จากตารางที่ 1 พบว่ามีความสอดคล้องกับด้านองค์ประกอบการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย 6 อันดับแรก เรียงจากมากไปหาน้อย แสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การสรุปผลองค์ประกอบปัจจัยการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย

องค์ประกอบ / นักวิชาการ	พรบ.กศน. (2551)	พรบ.การศึกษา (2542)	ชัยศ อิมสุวรรณ (2544)	วิจิตร ศรีสอาน (2551)	อุดม เขยักวงค์ (2551)	สนง.กศน.(2551)	กระทรวงศึกษาธิการ (2551)	คณภช จันทร์ขจร (2551)	ชนกนารถ บุญวิฒนะกุล (2559)	ราเชล (Rachel,2006)	พระมหาชัยฟ้า ธัญญกุล (2560)	รวม
ด้านบุคลากร	√	√	√	-	√	√	√	√	√	√	√	10
ด้านสภาพแวดล้อม	√	√	√	√	√	-	√	-	√	√	√	9
ด้านสื่อ วัสดุ อุปกรณ์	√	√	√	-	√	-	√	√	-	-	-	6
ด้านการมีส่วนร่วม ของภาคีเครือข่าย	√	-	-	-	√	√	-	√	√	-	-	5
ด้านงบประมาณ	-	-	√	-	√	√	-	-	-	-	-	3
ด้านนโยบายจุดเน้น การดำเนินงาน	√	-	-	-	-	√	-	-	√	-	-	3

จากตารางที่ 2 พบว่าองค์ประกอบการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย มี 6 องค์ประกอบหลัก คือ ด้านบุคลากร ด้านสภาพแวดล้อม ด้านสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ด้านการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ด้านงบประมาณและด้านนโยบายจุดเน้นการดำเนินงาน โดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกจากงานวิจัย และความเห็นของนักวิชาการ 3 ท่านขึ้นไป

ความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย

ความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย เป็นผลการดำเนินงานของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย ตามแนวทางการประเมินคุณภาพการศึกษา ตามมาตรฐานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัย พ.ศ 2562 ซึ่งประกอบด้วย 3 มาตรฐานคือ มาตรฐานที่ 1 คุณภาพของผู้รับบริการการศึกษาตามอัยาศัย มาตรฐานที่ 2 คุณภาพการจัดการศึกษาตามอัยาศัย มาตรฐานที่ 3 คุณภาพการบริหารจัดการของสถานศึกษา

มาตรฐานที่ 1 คุณภาพของผู้รับบริการการศึกษาตามอัยาศัย เป็นผลที่เกิดขึ้นกับผู้รับบริการเกี่ยวกับความรู้ หรือทักษะ หรือประสบการณ์ ที่ผู้รับบริการได้รับจากการเข้าร่วมโครงการ

หรือกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยในรูปแบบต่าง ๆ ที่มีการกำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดไว้ อย่างชัดเจน ซึ่งสถานศึกษาจัดขึ้นคือ ผู้รับบริการมีความรู้ หรือทักษะ หรือประสบการณ์ สอดคล้อง กับวัตถุประสงค์ของโครงการ หรือกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย พิจารณาจากผู้รับบริการมีความรู้ หรือทักษะ หรือประสบการณ์ ที่ผู้รับบริการได้รับการเข้าร่วมโครงการ หรือกิจกรรมการศึกษา ตามอัธยาศัยในรูปแบบต่าง ๆ ที่สถานศึกษาจัดขึ้น โดยให้พิจารณานับเฉพาะจำนวนผู้รับบริการ การศึกษาตามอัธยาศัยจากทุกโครงการ หรือกิจกรรม ที่มีการกำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดโครงการ กิจกรรม ไว้อย่างชัดเจน สามารถวัดได้

มาตรฐานที่ 2 คุณภาพการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นผลจากการจัดการศึกษา ตามอัธยาศัยของสถานศึกษา ที่มีการกำหนดและจัดโครงการ หรือกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย ที่สอดคล้องกับสภาพบริบท หรือความต้องการ หรือความจำเป็นของกลุ่มเป้าหมายในชุมชน สังคม และเป็นไปตามนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัดโดยมีผู้จัดกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีความรู้ ความสามารถในการออกแบบและจัดกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ ผู้รับบริการมีความรู้ หรือทักษะ หรือประสบการณ์เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยจัดให้มีการสำรวจความพึงพอใจของผู้รับบริการการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีต่อการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ของสถานศึกษา เพื่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของสถานศึกษาต่อไป

โดยมีประเด็นการพิจารณา จำนวน 4 ประเด็น ดังนี้

1. การกำหนดโครงการ หรือกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย
2. ผู้จัดกิจกรรมมีความรู้ ความสามารถในการจัดกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย
3. สื่อ หรือนวัตกรรม และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย
4. ผู้รับบริการมีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

มาตรฐานที่ 3 คุณภาพการบริหารจัดการของสถานศึกษา เป็นผลจากความสามารถในการ จัดระบบการบริหารจัดการของสถานศึกษาที่เน้นการมีส่วนร่วมของบุคลากรในสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา ภาศึเครือข่าย และผู้ที่เกี่ยวข้องในการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของ สถานศึกษา แผนพัฒนาการจัดการศึกษาหรือแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา แผนปฏิบัติการประจำปี นำไปสู่การปฏิบัติงานตามแผนของสถานศึกษา และจัดให้มีการกำกับ ติดตาม ประเมินผลการ ดำเนินงาน พร้อมทั้งจัดทำรายงานผลการดำเนินงานโครงการ กิจกรรม และนำผลการประเมินดังกล่าว ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา รวมถึงการพัฒนาครู วิทยากร ผู้จัดการ เรียนรู้ และบุคลากรอื่น ๆ ในสถานศึกษาให้มีความรู้ ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ และการ ปฏิบัติงาน ตลอดจนการจัดระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ถูกต้องเป็นปัจจุบัน สามารถใช้ในการบริหาร จัดการสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพในที่นี่ บุคลากรของสถานศึกษา หมายถึง

ข้าราชการ ลูกจ้างประจำ พนักงานราชการทุกประเภท และพนักงานจ้างเหมาบริการ ซึ่งปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษา ทั้งทางด้านงานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคคล และงานทั่วไป

โดยมีประเด็นการพิจารณา จำนวน 9 ประเด็น ดังนี้

1. การบริหารจัดการของสถานศึกษาที่เน้นการมีส่วนร่วม
2. ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา
3. การพัฒนาครู และบุคลากรของสถานศึกษา
4. การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการ
5. การกำกับ นิเทศ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษา
6. การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาที่เป็นไปตามบทบาทที่กำหนด
7. การส่งเสริม สนับสนุนภาคีเครือข่ายให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
8. การส่งเสริม สนับสนุนการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้
9. การวิจัยเพื่อการบริหารจัดการศึกษาสถานศึกษา

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร

1. ความหมายของการบริหาร

จันทรานี สงวนนาม (2549, น.26) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการ แนวทางการดำเนินงานอย่างมีระบบของผู้บริหารอันเกี่ยวข้องกับกิจการต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องระหว่างกันเพื่อความสำเร็จของเป้าหมายที่ต้องการการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาเป็นการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดจากความร่วมมือกันเพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคม เป็นการดำเนินงานที่มีเป้าหมายสำคัญ คือการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ

ธีระ รุญเจริญ (2550, น.12) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการของสังคมอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นกับกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งที่เข้ามาร่วมกัน เพื่อกระทำกิจกรรมอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง เพื่อให้บรรลุถึงจุดหมายตามที่ได้กำหนดไว้

บุญทัน ดอกไธสง (2551, น.197) ให้ความหมายว่า การบริหารคือการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด เพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคล องค์กร หรือประเทศ หรือการจัดการเพื่อผลกำไรของทุกคนในองค์กร

สุทธิชัย ริทาศรี (2553, น.23) สรุปไว้ว่าการบริหาร หมายถึงการที่ผู้นำองค์กรต้องพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างมากเพื่อให้เพื่อนร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพโดยยึดเป้าหมายขององค์กรเป็นสำคัญ เพื่อให้องค์กรมีความก้าวหน้าและดำรงอยู่อย่างมั่นคงอีกทั้งเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ

อุดรรัถย์ คาลุน (2554, น.14) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะ การแสดงศักยภาพของผู้นำองค์กรในการประสานความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในองค์กร เพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นกระบวนการให้บรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ

ปัทมพร วงศ์เณร (2555, น.10) สรุปไว้ว่าการบริหาร หมายถึง กระบวนการนำทรัพยากรการบริหารมาใช้ให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป็นการปฏิบัติงานร่วมกันของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ตามขั้นตอนการบริหารคือการวางแผน การจัดองค์การ การชี้นำ และการควบคุม เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์กร

สมหมาย เจริญภูมิ (2555, น.12) สรุปไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานที่ผู้บริหารจะต้องยึดเป็นแม่บทในการดำเนินงาน ให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

นัยนา ตรงบรรทัด (2557, น.12) ได้สรุปไว้ว่า การบริหารเป็นการดำเนินกิจกรรมโดยกลุ่มบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปโดยใช้ทรัพยากรทางการบริหารต่าง ๆ ได้แก่ คน เงิน วัสดุ การจัดการ เป็นเครื่องมือในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร

วิลเลียม (Williams, 1980 อ้างถึงใน สุทธิชัย ริทาศรี, 2553, น.22) ได้ให้ความหมายว่าการบริหารมีกิจกรรมหลัก 3 ประการ ในการบริหารคือ การดำเนินการให้สำเร็จตามเป้าหมาย การบำรุงรักษาองค์กรให้อยู่รอดและการป้องกันองค์กรจากสิ่งแวดล้อมภายนอก

คอลลินส์ (Collins, 1989 อ้างถึงใน สุทธิชัย ริทาศรี, 2553, น.22) ได้ให้ความหมายว่าการบริหาร เป็นกลุ่มของกิจกรรมที่ร่วมกันในองค์กรและแนวทางการเห็นถึงหน้าที่ให้กับประเทศ บริษัท หรือสถาบัน

กล่าวโดยสรุป การบริหารจัดการ หมายถึง การบริหารงานจัดการใด ๆ ที่องค์กรได้ใช้ทรัพยากร ซึ่งได้แก่ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่องค์กรได้ตั้งเป้าหมายไว้

2. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร

ในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กรนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการบริหารเพื่อบริหารจัดการองค์กรเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ปี ค.ศ. 1916 ฟาโย (Fayo, 1916 อ้างถึงใน ดำรง วัฒนา, 2545, น.9) ได้เขียนบทความเกี่ยวกับเรื่องการจัดการและจัดพิมพ์เป็น หนังสือชื่อ Administration Industrielleet Generaleb เป็นภาษาฝรั่งเศส โดย ฟาโย เห็นว่าหลักในการจัดการนั้นควรยืดหยุ่นและสามารถปรับไปตามตัวแปรต่าง ๆ เขาได้กำหนดหลักการสำหรับ ผู้บริหารไว้ 14 ประการคือ

1. การแบ่งงานกันทำ (Division of Work) เป็นการแบ่งงานกันทำตามความชำนาญเฉพาะด้านเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ

2. อำนาจสั่งการ (Authority) เป็นอำนาจสั่งการซึ่งเป็นอำนาจอันชอบธรรมของบรรดาผู้ที่มีตำแหน่งเพื่อสามารถที่จะออกคำสั่งในการทำงานได้โดยผู้ออกคำสั่งต้องมีความรับผิดชอบต่อคำสั่งในการทำงานได้
3. ระเบียบวินัย (Discipline) เป็นระเบียบวินัยที่คนในองค์กรต้องเคารพและยอมรับเพื่อสร้างสภาพงานที่เป็นระเบียบและเรียบร้อย
4. หลักการ “สั่งการโดยคน ๆ เดียว” (Unity of Command) เป็นหลักการ ซึ่งคุ้นเคยในชื่อของหลัก “เอกภาพในการบังคับบัญชา” ลูกน้องจะต้องฟังคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาโดยตรง รวมถึงการรายงานผลการปฏิบัติงานก็ต้องรายงานกับผู้บังคับบัญชาโดยตรง
5. การมีทิศทาง (Unity of Direction) คือการมีทิศทาง หรือเป้าหมายเดียวกัน โดยแต่ละกลุ่มงานย่อย (กอง, แผนก, ฝ่าย) ในองค์กรที่มีกิจกรรมแยกย่อยออกมา
6. ประโยชน์ส่วนรวม (Subordination of Interests to the General Interests) เป็นประโยชน์ ส่วนรวมเหนือกว่าประโยชน์ส่วนตน
7. หลักการตอบแทน (Remuneration) เป็นหลักการตอบแทนการทำงาน ซึ่งถือเป็นแนวทางที่คนงานจะต้องได้รับค่าตอบแทนที่ยุติธรรม
8. หลักการรวมอำนาจ (Centralization) เป็นหลักการรวมอำนาจ หมายถึง ระดับมากน้อยที่ผู้ใต้บังคับบัญชาสามารถตัดสินใจในแต่ละสถานการณ์ซึ่ง ฟาโย (Fayol) เห็นว่าการใช้อำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจควรกระทำที่สายการบังคับบัญชาในระดับสูงสุดที่เป็นไปได้ในสถานการณ์นั้น ๆ
9. การมีสายการบังคับบัญชา (Scalar Chain) เป็นการมีสายการบังคับบัญชา ซึ่งเป็นเสมือนห่วงโซ่หรือเส้นทางของคำสั่งและติดต่อสื่อสารใด ๆ ระหว่างหัวหน้ากับลูกน้องในแต่ละสายงานภายใต้โครงสร้างของแต่ละองค์การ
10. การจัดระเบียบ (Order) เป็นการจัดระเบียบหรือการจัดให้คนตลอดจนวัสดุสิ่งของได้ อยู่ในในที่ที่ควรอยู่นั้นคือ ใช้คนให้เหมาะกับงาน จัดสถานที่ทำงานให้เป็นระเบียบ และมีระเบียบเกี่ยวกับงานพัสดุ
11. ความเที่ยงธรรม (Equity) เป็นความเที่ยงธรรมที่ ฟาโย (Fayol) กล่าวถึงหลักข้อนี้ว่า นักบริหารควรมีทั้งความยุติธรรม (Justice) และความโอบอ้อมอารี (kindliness)
12. หลักความมั่นคงในตำแหน่งงานของบุคคลกร (Stability of Tenure of Personnel) เป็นหลักความมั่นคงในตำแหน่งงานของบุคคลกร เป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนบุคลากรพัฒนานักบริหาร
13. ความคิดริเริ่ม (Initiative) เป็นความคิดริเริ่ม หมายถึง พลังที่จะคิดให้เกิดแผนงานแล้วทำต่อไปจนสำเร็จจะเกิดได้ต่อเมื่อผู้ปฏิบัติงานได้รับการจูงใจและมีความพึงพอใจในงาน

14. สามัคคีคือพลัง (Esprit De corps) เป็นภาษาซีตที่ว่า สามัคคีคือพลัง หมายถึง การเสริมสร้างการทำงานเป็นทีมอันจะทำให้เกิดความกลมเกลียวและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในองค์การ

เนตร์พัฒนา ยาวีราช (2546, น.2-3 อ้างถึงใน สมยศ นาวิการ, 2525, น.11) กล่าวถึงหน้าที่การจัดการ (The Management Process: Management Functions) ประกอบด้วยการจัดการดังนี้

1. การวางแผน (Planning) หมายถึง การเลือกวิธีการทำงานเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมาย ขององค์การและกำหนดว่าจะทำงานนั้นอย่างไร

2. การจัดองค์การ (Organization) หมายถึงการนำเอาแผนงานที่กำหนดไว้มากำหนดหน้าที่สำหรับบุคลากรหรือกลุ่มบุคคลที่จะปฏิบัติภายในองค์การเป็นการเริ่มต้นของกลไกในการนำเอาแผนงานไปสู่การปฏิบัติ

3. การนำ (Leading) เกี่ยวข้องกับการจูงใจ ภาวะผู้นำและการสื่อสารระหว่างบุคคลในองค์การเพื่อช่วยให้องค์การบรรลุวัตถุประสงค์ตามต้องการ

4. การควบคุม (Controlling) หมายถึง หน้าที่ทางการจัดการสำหรับผู้บริหารในการรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้เป็นมาตรฐานวัดผลการทำงานในองค์การรวมทั้งการวัดผลการทำงานในปัจจุบันเพื่อกำหนดมาตรฐานขึ้นและเปรียบเทียบกับผลงานที่ได้เพื่อปรับปรุงแก้ไขผลการทำงานได้สอดคล้องกับมาตรฐานที่กำหนดขึ้น

สร้อยตระกูล ติวยานนท์ อรรถมานะ (2543, น.4) ได้ชี้ให้เห็นถึงองค์ประกอบพื้นฐานของการบริหารคือ

1. จะต้องมียุทธศาสตร์ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป
2. จะต้องมีการกระทำอย่างร่วมแรง ร่วมใจของกลุ่มบุคคลนั้น
3. จะต้องมุ่งสู่วัตถุประสงค์ของกลุ่มที่ตั้งไว้ร่วมกันอย่างมีเหตุผล พร้อมทั้งได้นิยามการบริหารว่าหมายถึงการกระทำร่วมกันด้วยความตั้งใจของกลุ่มบุคคล อย่างร่วมแรงร่วมใจเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ร่วมกันอย่างมีเหตุผล

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

คมกฤษ จันทร์ขจร (2551) ได้ศึกษาการพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและประเมินแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย พบว่า แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่า สอดคล้องและผู้บริหารเห็นว่านำไปปฏิบัติได้ ประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบ คือ 1. หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ประกอบด้วย ปรัชญา นิยาม ความหมาย การเรียนรู้ ลักษณะการจัดและผู้จัด 2. การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ประกอบด้วย โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ และกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ 3. การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ ประกอบด้วย การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ การจัดการความรู้ สื่อและเทคโนโลยีการศึกษาและการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ 4. การเรียนรู้จากประสบการณ์ ประกอบด้วย ประเภทของประสบการณ์ วิธีการ หลักการ และจุดมุ่งหมายของการประเมินความรู้จากประสบการณ์

วรรชวรรณ บันลือฤทธิ์ (2553) ได้ศึกษาของปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานครมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับของปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานประกันคุณภาพ ภายในของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร ศึกษาผลการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในกับผลการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร และศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างคือคณะกรรมการประกันคุณภาพของสถานศึกษา จำนวน 210 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามและแบบสรุปผลการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน ผลวิจัยพบว่า ระดับของปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานครในภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก ผลการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร ในภาพรวมอยู่ในระดับดีทุกมาตรฐาน ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในมีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของ สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน

ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กรุงเทพมหานครคือ ปัจจัยด้านโครงสร้าง องค์กร ซึ่งสามารถพยากรณ์ผลการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จنگล อินน้อย (2557) ได้ศึกษาการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สำหรับครูการศึกษานอกระบบในจังหวัดนราธิวาส พบว่า ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ทั้ง 4 ด้าน คือ 1. ด้านหลักสูตร ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผล และด้านการศึกษาต่อเนื่อง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2. ความคิดเห็นของครู กศน. ที่มีต่อการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จำแนกตาม เพศ อายุ ตำแหน่ง วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน กศน. มีระดับความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ส่วนความคิดเห็นของครูจำแนกตามสถานที่ปฏิบัติงาน มีระดับความคิดเห็นแตกต่างกัน

ชนกนารถ บุญวิวัฒนะกุล (2559) ได้ศึกษาแนวทางการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับประเทศไทย พบว่าการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในประเทศไทยและต่างประเทศมีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม วิถีชีวิตและความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต แนวทางการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับประเทศไทยต้องคำนึงถึงองค์ประกอบ 5 ประการ 1. กฎหมายและนโยบายทางการศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ควรเป็นกฎหมายและนโยบายเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เปิดโอกาสให้เรียนรู้ได้ทุกรูปแบบ ทุกที่ ทุกเวลาอย่างไม่มีเงื่อนไข ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน 2. โครงสร้างและการกระจายอำนาจการศึกษาโดยกระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่นให้สามารถบริหารงานขับเคลื่อน และพึ่งพาตนเองได้ 3. หลักสูตรและรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มีความหลากหลาย ยืดหยุ่นและใช้ประโยชน์ได้จริง 4. การพัฒนาประชาชนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีนิสัยใฝ่รู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต 5. การส่งเสริมภาคีเครือข่ายทางการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จากทุกภาคส่วนในสังคมให้มีส่วนในการจัดการศึกษา

มุตตาผา ล่าเห (2559) ได้ศึกษาความต้องการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของผู้เรียนในจังหวัดปัตตานี พบว่า 1. กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อพิจารณา

เป็นรายด้านพบว่า ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐานนอกระบบด้านการศึกษาต่อเนื่องและด้านการศึกษาตามอัธยาศัย ผู้เรียนมีความต้องการแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 2. ผู้เรียนที่มีอายุ ระดับการศึกษา และรายได้ที่ต่างกัน มีความต้องการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้เรียนมีความต้องการแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทุกด้าน ยกเว้นผู้เรียนที่มีอาชีพที่ต่างกัน มีความต้องการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้เรียนมีความต้องการด้านการศึกษาขั้นพื้นฐานนอกระบบและด้านการศึกษาตามอัธยาศัยมีความต้องการแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนด้านการศึกษาต่อเนื่อง ผู้เรียนมีความต้องการแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 3. จากการศึกษาความคิดเห็นเรื่องปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พบว่าผู้เรียนมีความคิดเห็นเรื่องปัญหาและข้อเสนอแนะใน กระบวนการเรียน เวลาเรียน สื่อการเรียน กิจกรรมการเรียน และวิชาเรียนเป็นต้น 4. แนวทางการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ควรจัดการศึกษาให้ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน เช่น ความต้องการการศึกษาต่อ ความคาดหวังของผู้เรียนในการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น กิจกรรมทุก ๆ กิจกรรมนั้น ผู้สอนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้ ไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน พร้อมทั้งผู้สอนควรมีระบบจัดให้คำปรึกษา การให้บริการ และข้อเสนอแนะ แนวทางแก่ผู้เรียนเป็นรายบุคคล เนื่องจากผู้เรียนแต่ละคนจะมีความต้องการที่แตกต่างกันไป

พระมหาชัยฟ้า ธัญญกุล (2560) ได้ศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของบ้านกัลยาณมิตรเชิงพุทธบูรณาการ มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอรูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของบ้านกัลยาณมิตรเชิงพุทธบูรณาการ พบว่า 1. สภาพการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของบ้านกัลยาณมิตร ทั้ง 4 ด้านมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ความรู้ จุดมุ่งหมาย การจัดการ และการเรียนรู้ เป็นการบูรณาการที่ดี 2. พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของบ้านกัลยาณมิตรเชิงพุทธบูรณาการ ได้จากกิจกรรมที่ทางบ้านกัลยาณมิตรได้กระทำโดยมีการรวมใจสวดมนต์ อาราธนาศีล นั่งสมาธิ และฟังธรรมตามกาล เพื่อทำความดีตามวิถีของชาวพุทธ โดยใช้หลักธรรมในหัวข้อหลักปฏิรูปเทศ 4 ได้แก่ สถานที่ อาหาร บุคคลและธรรมะเป็นที่สบาย เรียนรู้เป้าหมายชีวิตที่แท้จริง และ 3. การนำเสนอเสนอรูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของบ้านกัลยาณมิตรเชิงพุทธบูรณาการ ประกอบด้วย แนวคิดและปรัชญา ความมุ่งหมาย ผู้สอน หลักสูตร ความรู้ วิธีการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินผล และกลุ่มเป้าหมาย/ผู้รับบริการผ่าน BAANKALYA MODEL

ฟาร์ (Fahr, 2005) ได้ศึกษาความต้องการการศึกษาตามอัธยาศัย ของคนในประเทศเยอรมนี โดยศึกษาตัวแปรที่มาเกี่ยวข้อง คือ ระดับการศึกษา และการแบ่งเวลา ต่อความต้องการการศึกษาตามอัธยาศัยพบว่า บุคคลที่มีการศึกษาสูง จะมีความสามารถในการแบ่งเวลาได้มากกว่า ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้สามารถมีเวลาในการทำกิจกรรมอื่น ๆ เพิ่มเติม ทั้งนี้ก็เพื่อการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และความต้องการในการเรียนรู้ตามอัธยาศัยจะมาจาก ความสนใจ ความพอใจของแต่ละบุคคล

ราแซล (Rachel, 2006) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต หลังจบการศึกษา โดยทำการศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ในประเทศอังกฤษ จำแนกตามความแตกต่างของระดับการศึกษาพบว่า บุคคลที่เรียนจบระดับอุดมศึกษาจะมีความสนใจในการเรียนรู้ตลอดชีวิตมากกว่ากลุ่มอื่น โดยเฉพาะเนื้อหา และหัวข้อที่ตนเองสนใจ การเรียนรู้จากกิจกรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมการดำเนินชีวิต จะไม่ได้รับความสนใจ ดังนั้นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงจำเป็นต้องมีเนื้อหา และกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของผู้เรียน เพื่อตอบสนองความสนใจ ความพึงพอใจ และเป็นตัวเลือกในการตัดสินใจ ซึ่งวิถีการดำเนินชีวิต และประสบการณ์ของแต่ละบุคคลมีผลต่อความสนใจ ความพึงพอใจ และแรงจูงใจในการเรียนรู้หลังจากจบการศึกษา

ลิโอหรืออส และดีมีเทรียดิส (Liotsios & Demetriadis, 2006) ได้ทำการศึกษาเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต กรณีศึกษาบทเรียนสำหรับบุคคลพบว่า การออกแบบเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตจำเป็นต้องมีรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน และข้อมูลทางสังคม ซึ่งการออกแบบเทคโนโลยีมีความจำเป็นต้องใช้ทักษะ และการจัดการเทคโนโลยีที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพความเปลี่ยนแปลงทางสังคม

เซียว และแครอล (Xiao & Carroll, 2007) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยของชุมชนผ่านระบบเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ของโรงเรียนพบว่า การศึกษาตามอัธยาศัยไม่ควรสอนให้ผู้เรียนรู้ทักษะการใช้พื้นฐานของคอมพิวเตอร์เท่านั้น แต่ยังคงส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถ และทักษะในการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งนี้เพราะนักเรียนที่เติบโตขึ้นในโลกดิจิทัล มีความสามารถพัฒนาการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ได้มากกว่าครู ผลการวิจัย พบว่า ผู้เรียนสามารถออกแบบโครงการต่าง ๆ ได้ระดับปานกลาง ผู้วิจัยได้เสนอแนะเกี่ยวกับการเรียนผ่านระบบเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยว่าควรแสดงบทบาทสมมติ และการเป็นผู้อำนวยการความสะดวกแก่ผู้เรียน ในขณะที่โรงเรียนควรสร้างโอกาส และสถานที่เพื่อให้นักเรียนได้จัดทำโครงการที่เกี่ยวข้องกับชีวิต และแก้ปัญหาในชีวิตจริง

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ว่า

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นปัจจัยสาเหตุที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของแต่ละบุคคลต่อการบริหารการศึกษาตามอัธยาศัยของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดอุดรดิษฐ์ 6 ด้าน คือ 1. ด้านบุคลากร เป็นคุณลักษณะของบุคลากร ความรู้ ความสามารถในการจัดกิจกรรม การศึกษาตามอัธยาศัย ทักษะที่ดีต่อการเรียนรู้ การพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง ขวัญและกำลังใจและความรับผิดชอบในงาน 2. ด้านงบประมาณ เป็นความเพียงพอในการได้รับการจัดสรรงบประมาณ การใช้จ่ายงบประมาณ จุดเน้นในการจัดสรรงบประมาณ และแหล่งที่มาของงบประมาณ 3. ด้านสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ เป็นความเหมาะสม และความเพียงพอของสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ การใช้สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ที่สอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นของสถานศึกษา การดูแลรักษาสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดอย่างคุ้มค่าและเหมาะสม 4. ด้านสภาพแวดล้อม เป็นคุณลักษณะทางกายภาพของสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เช่น ความพอเพียงของอาคารสถานที่ภายในสถานศึกษา แหล่งเรียนรู้ภายในและภายนอกสถานศึกษา ที่นำมาจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนบรรยากาศและสภาพแวดล้อมอื่น ๆ 5. ด้านนโยบาย และจุดเน้นการดำเนินงาน หมายถึง กรอบ ทิศทาง และเครื่องมือการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุน และประสานงานการศึกษาตามอัธยาศัย และ 6. ด้านการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย เป็นความร่วมมือกันระหว่างสถานศึกษากับภาคีเครือข่ายในการทำกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย การร่วมแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น การร่วมเป็นพันธมิตร และการตัดสินใจร่วมกัน

การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นกระบวนการจัดการศึกษาที่ให้ได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ความต้องการ โอกาส ความพร้อม และศักยภาพ โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ แหล่งความรู้อื่น ๆ ซึ่งบุคคลสามารถเลือกที่จะเรียนรู้ผ่านวิถีชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม ได้อย่างต่อเนื่อง สามารถเรียนได้ตลอดเวลาและเกิดขึ้นในทุกช่วงวัยตลอดชีวิต ซึ่งประกอบด้วยผู้จัดกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง ครู บุคลากรทางการศึกษาที่จัดกระบวนการ การศึกษาตามอัธยาศัย

ความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัธยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดอุดรดิษฐ์ เป็นผลการดำเนินงานของการบริหารการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งประกอบด้วย 3 มาตรฐานคือ มาตรฐานที่ 1 คุณภาพของผู้รับบริการ การศึกษาตามอัธยาศัย มาตรฐานที่ 2 คุณภาพการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย มาตรฐานที่ 3 คุณภาพการบริหารจัดการของสถานศึกษา

บทที่ 3

ระเบียบวิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยจังหวัดอุดรดิติต์ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ประชากร
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากร

1. ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

1.1 ผู้บริหารในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยจังหวัดอุดรดิติต์ จำนวน 9 คน

1.2 ข้าราชการครู ครู กศน.ตำบล ครูศูนย์การเรียนชุมชน บรรณารักษ์ รวมจำนวน 99 คน ดังนี้

1.2.1 ข้าราชการครู	จำนวน 5 คน
1.2.2 ครู กศน.ตำบล	จำนวน 81 คน
1.2.3 ครูศูนย์การเรียนชุมชน	จำนวน 4 คน
1.2.4 บรรณารักษ์	จำนวน 9 คน

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนประชากรที่ใช้ในงานวิจัย

ประชากร	จำนวน
ผู้บริหาร	9
ข้าราชการครู	5
ครู กศน.ตำบล	81
ครูศูนย์การเรียนชุมชน	4
บรรณารักษ์	9
รวม	108

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยศึกษาจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษา ตามอัยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดอุดรดิตถ์ ซึ่ง แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับระดับปัจจัยการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย สังกัดสำนักงาน ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดอุดรดิตถ์ ประกอบไปด้วย 6 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านบุคลากร 2. ด้านงบประมาณ 3. ด้านสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ 4. ด้านสภาพแวดล้อม 5. ด้านนโยบายจุดเน้นการดำเนินงาน 6. ด้านการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย

ซึ่งแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าของลิเคิร์ท (Likert Scale) มี 5 ระดับ โดยมีหลักเกณฑ์การให้ระดับคะแนน ดังนี้

5	หมายถึง	ระดับปัจจัยที่ส่งผลในระดับมากที่สุด
4	หมายถึง	ระดับปัจจัยที่ส่งผลในระดับมาก
3	หมายถึง	ระดับปัจจัยที่ส่งผลในระดับปานกลาง
2	หมายถึง	ระดับปัจจัยที่ส่งผลในระดับน้อย
1	หมายถึง	ระดับปัจจัยที่ส่งผลในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดอุดรดิตถ์

ซึ่งแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าของลิเคิร์ท (Likert Scale) มี 5 ระดับ โดยมีหลักเกณฑ์การให้ระดับคะแนน ดังนี้

5	หมายถึง	มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด
4	หมายถึง	มีความคิดเห็นในระดับมาก
3	หมายถึง	มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง
2	หมายถึง	มีความคิดเห็นในระดับน้อย
1	หมายถึง	มีความคิดเห็นในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

เกณฑ์ที่ใช้ในการแปลผล กำหนดเป็นช่วงคะแนน 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545, น.102-103) ได้ดังนี้

4.51 - 5.00	หมายถึง	มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด
3.51 - 4.50	หมายถึง	มีความคิดเห็นในระดับมาก
2.51 - 3.50	หมายถึง	มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง
1.51 - 2.50	หมายถึง	มีความคิดเห็นในระดับน้อย
1.0 - 1.50	หมายถึง	มีความคิดเห็นในระดับน้อยที่สุด

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือในการวิจัย

ผู้วิจัย สร้างเครื่องมือโดยมีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

1. ศึกษาแนวทางการสร้างเครื่องมือจากเอกสาร ตำรา และแนวความคิดจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอรรถยาศัย เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

3. สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. นำแบบสอบถามฉบับร่างที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบ และตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา ภาษา สาระสำคัญให้สอดคล้องกับ จุดประสงค์ และนิยามศัพท์เฉพาะ แล้วนำข้อมูลมาปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้อง

5. นำแบบสอบถามฉบับร่างที่สร้างขึ้นพร้อมแบบประเมินไปให้ผู้เชี่ยวชาญซึ่งมีความรู้และประสบการณ์ทางด้านการบริหารสถานศึกษา พิจารณาแบบสอบถาม เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา และความถูกต้องในสำนวนภาษา โดยการให้คะแนน ของผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

+1 หมายถึง	แน่ใจว่าข้อความสอดคล้องกับจุดประสงค์/เนื้อหานั้น
0 หมายถึง	ไม่แน่ใจว่าข้อความสอดคล้องกับจุดประสงค์/เนื้อหานั้น
-1 หมายถึง	แน่ใจว่าข้อความไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์/เนื้อหานั้น

จากนั้นผู้วิจัยจึงได้นำแบบสอบถามฉบับร่างมาวิเคราะห์หาค่าดัชนี ความสอดคล้อง (IOC : Index of item Objective Congruence) มีค่าเท่ากับ 1.00

6. นำแบบสอบถามที่ผ่านการวิเคราะห์หาความเที่ยงตรงตามเนื้อหาแล้วไปทดลองใช้ (Try-out) กับประชากร ที่ไม่ถูกเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง จากสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดไถ่เคียง จำนวน 30 คน เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยการหาสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค เกณฑ์ที่ใช้กำหนดความเชื่อมั่นของแบบสอบถามกำหนดค่าความเชื่อมั่นตั้งแต่ ระดับ 0.80 ขึ้นไป

(Cronbach, 1951 อ้างถึงใน สมชาย วรภิจเกษมสกุล, 2553, น.273-275) โดยความเชื่อมั่นของแบบสอบถามมีค่าเท่ากับ 0.947

7. นำแบบสอบถามที่ผ่านการหาความเชื่อมั่นใช้แล้วมาตรวจแก้ไข ปรับปรุงและจัดพิมพ์เป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปเก็บข้อมูลในการวิจัยต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ด้วยวิธีการดังต่อไปนี้

1. ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ ทำหนังสือเพื่อขออนุญาต และขอความร่วมมือถึงผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดอุดรดิตถ์ เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากสถานศึกษาในสังกัด
2. ผู้วิจัยขอนหนังสือจากผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดอุดรดิตถ์ ถึงประชากรในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม
3. ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามพร้อมหนังสือขอความร่วมมือไปยังประชากรด้วยตนเอง
4. ผู้วิจัยรวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับ แล้วตรวจสอบความครบถ้วน และดำเนินการเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำข้อมูลมาตรวจสอบความสมบูรณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ซึ่งมีการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษตามอัธยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดอุดรดิตถ์ ด้วยสถิติการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยจังหวัดอุดรดิติติ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับปัจจัยและระดับความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย และศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยจังหวัดอุดรดิติติ์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยจังหวัดอุดรดิติติ์ ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มประชากรทั้ง 9 แห่ง จำนวน 108 คน ได้รับการตอบกลับ 102 คน คิดเป็นร้อยละ 94.44

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 4 ตอน ตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษา

ตามอัยาศัย

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ

ตอนที่ 1 สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 4 สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (N=102)

สถานภาพและข้อมูลทั่วไป		จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	22	21.60
	หญิง	80	78.40
รวม		102	100.00

ตารางที่ 4 (ต่อ)

สถานภาพและข้อมูลทั่วไป		จำนวน	ร้อยละ
อายุ	20 – 30 ปี	12	11.80
	31 – 40 ปี	34	33.30
	41 – 50 ปี	40	39.20
	51 – 60 ปี	16	15.70
	รวม	102	100.00
ระดับการศึกษา	ปริญญาตรี	94	92.20
	ปริญญาโท	8	7.80
	ปริญญาเอก		
	รวม	102	100.00
ตำแหน่ง	ผู้บริหาร	5	4.90
	ข้าราชการครู	8	7.80
	ครู กศน.ตำบล	78	76.50
	ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	2	2.00
	บรรณารักษ์	9	8.80
	รวม	102	100.00

จากตารางที่ 4 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 78.40 เพศชาย ร้อยละ 21.60 เมื่อวิเคราะห์ด้านอายุ พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 41 – 50 ปี ร้อยละ 39.20 รองลงมาคือช่วงอายุ 31 - 40 ปี ร้อยละ 33.30 ด้านระดับการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่ มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 92.20 รองลงมาคือมีการศึกษาระดับปริญญาโท ร้อยละ 7.80 ด้านตำแหน่ง พบว่า ส่วนใหญ่เป็น ครู กศน.ตำบล ร้อยละ 76.50 รองลงมาคือ บรรณารักษ์ ร้อยละ 8.80

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย

ผลการวิเคราะห์ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยจังหวัดอุดรดิตถ์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัยในภาพรวม (N=102)

ข้อความ	μ	σ	ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย	ลำดับที่
1. ปัจจัยด้านบุคลากร	4.38	0.527	มาก	2
2. ปัจจัยด้านงบประมาณ	3.97	0.621	มาก	
3. ปัจจัยด้านสื่อ วัสดุ อุปกรณ์	4.14	0.564	มาก	
4. ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม	4.21	0.603	มาก	
5. ปัจจัยด้านนโยบายจุดเน้นการดำเนินงาน	4.43	0.536	มาก	1
6. ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย	4.23	0.543	มาก	3
รวมเฉลี่ย	4.23	0.514	มาก	

จากตารางที่ 5 พบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยจังหวัดอุดรดิตถ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกปัจจัย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23 ($\sigma = 0.514$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัยมากที่สุด คือ ปัจจัยด้านนโยบายจุดเน้นการดำเนินงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.43 ($\sigma = 0.536$) รองลงมาคือ ปัจจัยด้านบุคลากร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.38 ($\sigma = 0.527$) และปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23 ($\sigma = 0.543$)

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย จากปัจจัยด้านบุคลากร

ข้อคำถาม	μ	σ	ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย	ลำดับที่
1. ผู้จัดกิจกรรมมีความรู้ความสามารถในการจัดกิจกรรมการศึกษาตามอัยาศัย และมีการปรับปรุงพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง	4.23	0.561	มาก	
2. ผู้จัดกิจกรรมการศึกษาตามอัยาศัยมีการนำความรู้ที่ได้รับจากการพัฒนาศักยภาพหรือมีการนำความรู้ที่ได้รับจากการพัฒนาตนเองไปใช้ในการจัดการศึกษาตามอัยาศัย	4.26	0.562	มาก	3
3. ผู้จัดกิจกรรมมีการกำหนดโครงการหรือกิจกรรมการศึกษาตามอัยาศัย	4.27	0.616	มาก	2
4. ผู้จัดกิจกรรมรายงานผลการจัดโครงการหรือกิจกรรมการศึกษาตามอัยาศัย	4.35	0.574	มาก	1
รวมเฉลี่ย	4.38	0.527	มาก	

จากตารางที่ 6 พบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยจังหวัดอุดรดิติ์ จากปัจจัยด้านบุคลากร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.38 ($\sigma = 0.527$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อ 4 ผู้จัดกิจกรรมรายงานผลการจัดโครงการ หรือกิจกรรมการศึกษาตามอัยาศัย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35 ($\sigma = 0.574$) รองลงมา คือ ข้อ 3 ผู้จัดกิจกรรมมีการกำหนดโครงการ หรือกิจกรรมการศึกษาตามอัยาศัย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.27 ($\sigma = 0.616$) และ ข้อ 2 ผู้จัดกิจกรรมการศึกษาตามอัยาศัยมีการนำความรู้ที่ได้รับจากการพัฒนาศักยภาพหรือมีการ นำความรู้ที่ได้รับจากการพัฒนาตนเองไปใช้ในการจัดการศึกษาตามอัยาศัย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26 ($\sigma = 0.562$)

ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย จากปัจจัยด้านงบประมาณ

ข้อความ	μ	σ	ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย	ลำดับที่
5. สถานศึกษาได้รับการจัดสรรงบประมาณอย่างเหมาะสมต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามอัยาศัย	3.90	0.682	มาก	
6. งบประมาณที่ใช้เป็นไปตามแผนการจัดกิจกรรมที่กำหนด	4.19	0.671	มาก	1
7. สถานศึกษาได้รับงบประมาณสนับสนุนจากชุมชนหรือจากหน่วยงานอื่น	3.54	1.050	มาก	
8. สถานศึกษามีการจัดสรรงบประมาณสำหรับการดำเนินงานการศึกษาตามอัยาศัย	4.09	0.733	มาก	3
9. สถานศึกษามีการติดตามการใช้งบประมาณเพื่อการดำเนินงานการศึกษาตามอัยาศัย	4.16	0.671	มาก	2
รวมเฉลี่ย	3.97	0.621	มาก	

จากตารางที่ 7 พบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยจังหวัดอุดรดิติล จากปัจจัยด้านงบประมาณ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.97 ($\sigma = 0.621$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อ 6 ผู้งบประมาณที่ใช้เป็นไปตามแผนการจัดกิจกรรมที่กำหนด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19 ($\sigma = 0.671$) รองลงมาคือ ข้อ 9 สถานศึกษามีการติดตามการใช้งบประมาณเพื่อการดำเนินงานการศึกษาตามอัยาศัย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 ($\sigma = 0.671$) และ ข้อ 8 สถานศึกษามีการจัดสรรงบประมาณสำหรับการดำเนินงานการศึกษาตามอัยาศัย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.09 ($\sigma = 0.733$)

ตารางที่ 8 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย จากปัจจัยด้านสื่อ วัสดุ อุปกรณ์

ข้อความ	μ	σ	ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย	ลำดับที่
10. สถานศึกษามีการพัฒนา หรือจัดหาสื่อ หรือนวัตกรรม และ/หรือจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนที่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดโครงการ กิจกรรมการศึกษาตามอัยาศัยที่เป็นปัจจุบัน	4.15	0.604	มาก	1
11. สถานศึกษามีการจัดทำข้อมูลพื้นฐาน หรือทำเนียบสื่อ แหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.14	0.661	มาก	2
12. สถานศึกษามีการแนะนำ ให้ข้อมูล เกี่ยวกับการใช้สื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศ แหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่กลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการ	4.11	0.612	มาก	
13. สถานศึกษามีการประเมินความพึงพอใจ เกี่ยวกับการใช้สื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศและภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.06	0.611	มาก	
14. สถานศึกษามีการนำผลการประเมินความพึงพอใจไปใช้ในการพัฒนาหรือจัดหาสื่อ แหล่งเรียนรู้ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.12	0.550	มาก	3
รวมเฉลี่ย	4.14	0.564	มาก	

จากตารางที่ 8 พบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยจังหวัดอุดรดิตถ์ จากปัจจัยด้านสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.14 ($\sigma = 0.564$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อ 10 สถานศึกษามีการพัฒนา หรือจัดหาสื่อ หรือนวัตกรรม และ/หรือจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียน

ที่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ของการจัดโครงการ กิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยที่เป็น ปัจจุบัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15 ($\sigma = 0.604$) รองลงมาคือ ข้อ 11 สถานศึกษามีการจัดทำข้อมูล พื้นฐาน หรือทำเนียบสื่อ แหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.14 ($\sigma = 0.661$) และ ข้อ 14 สถานศึกษามีการนำผลการประเมินความพึงพอใจไปใช้ในการพัฒนาหรือจัดหาสื่อ แหล่งเรียนรู้ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12 ($\sigma = 0.552$)

ตารางที่ 9 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการ บริหารการศึกษาตามอัธยาศัย จากปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม

ข้อคำถาม	μ	σ	ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อ ความสำเร็จของการบริหาร การศึกษาตามอัธยาศัย	ลำดับ ที่
15. สถานศึกษามีการศึกษาสภาพบริบท หรือความต้องการ หรือความจำเป็นของ กลุ่มเป้าหมายในชุมชน สังคม เพื่อการ กำหนดโครงการ หรือกิจกรรมการศึกษา ตามอัธยาศัย	4.24	0.632	มาก	1
16. มีการถอดองค์ความรู้ หรือการนำองค์ ความรู้ที่มีอยู่แล้วในพื้นที่ ไปใช้ถ่ายทอด ความรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้แก่ กลุ่มเป้าหมาย	4.13	0.575	มาก	
17. มีแหล่งเรียนรู้ที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย และใช้ประโยชน์ต่อการเรียนรู้ได้	4.16	0.656	มาก	3
18. มีการสร้างหรือพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้ ประชาชนสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ เพื่อการเรียนรู้ได้	4.11	0.595	มาก	
19. มีแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาที่ สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการจัด กิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย	4.22	0.654	มาก	2

ตารางที่ 9 (ต่อ)

ข้อความคำถาม	μ	σ	ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย	ลำดับที่
20. บรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในของสถานศึกษามีความเป็นระเบียบ สะอาด ปลอดภัย	4.24	0.632	มาก	1
รวมเฉลี่ย	4.21	0.603	มาก	

จากตารางที่ 9 พบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยจังหวัดอุดรดิตถ์ จากปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.21 ($\sigma = 0.603$) เมื่อพิจารณา เป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อ 15 สถานศึกษามีการศึกษาสภาพบริบท หรือความต้องการ หรือความจำเป็นของกลุ่มเป้าหมายในชุมชน สังคม เพื่อกำหนดโครงการ หรือกิจกรรมการศึกษาตามอัยาศัย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.24 ($\sigma = 0.632$) ข้อ 20 บรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในของสถานศึกษามีความเป็นระเบียบ สะอาด ปลอดภัย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.24 ($\sigma = 0.632$) รองลงมาคือ ข้อ 19 มีแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการจัดกิจกรรมการศึกษาตามอัยาศัย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.22 ($\sigma = 0.654$) และ ข้อ 17 มีแหล่งเรียนรู้ที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย และใช้ประโยชน์ต่อการเรียนรู้ได้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 ($\sigma = 0.656$)

ตารางที่ 10 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของ การบริหารการศึกษาตามอัยาศัย จากปัจจัยด้านนโยบาย จุดเน้น การดำเนินงาน

ข้อความคำถาม	μ	σ	ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย	ลำดับที่
21. สถานศึกษามีการศึกษาสภาพบริบท หรือความต้องการ หรือความจำเป็นของ	4.21	0.551	มาก	2

ตารางที่ 10 (ต่อ)

ข้อความ	μ	σ	ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย	ลำดับที่
กลุ่มเป้าหมายในชุมชน สังคม หรือนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อกำหนดโครงการ หรือกิจกรรมการศึกษาตามอัยาศัย				
22. โครงการ กิจกรรมที่ปรากฏอยู่ในแผนปฏิบัติการประจำของสถานศึกษา มีความสอดคล้องกับนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด	4.36	0.577	มาก	1
รวมเฉลี่ย	4.43	0.536	มาก	

จากตารางที่ 10 พบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยจังหวัดอุดรดิติต์ จากปัจจัยด้านนโยบาย จุดเน้น การดำเนินงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.43 ($\sigma = 0.536$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อ 22 โครงการ กิจกรรมที่ปรากฏอยู่ในแผนปฏิบัติการประจำของสถานศึกษา มีความสอดคล้องกับนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.36 ($\sigma = 0.577$) รองลงมาคือ ข้อ 21 สถานศึกษา มีการศึกษาสภาพบริบท หรือความต้องการ หรือความจำเป็นของกลุ่มเป้าหมายในชุมชน สังคม หรือนโยบายของหน่วยงาน ต้นสังกัด เพื่อกำหนดโครงการ หรือกิจกรรมการศึกษาตามอัยาศัย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.21 ($\sigma = 0.551$)

ตารางที่ 11 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย จากปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย

ข้อความ	μ	σ	ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย	ลำดับที่
23. แผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา ได้รับคำปรึกษา ข้อเสนอแนะ และได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษา	4.33	0.619	มาก	1
24. มีการชี้แจง สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับพันธกิจ และบทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาให้แก่ภาคีเครือข่ายได้รับทราบ	4.31	0.563	มาก	2
25. มีภาคีเครือข่ายที่เข้ามาร่วมส่งเสริมสนับสนุนสถานศึกษาในด้านสื่อ หรือเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	4.27	0.600	มาก	
26. มีภาคีเครือข่ายที่เข้ามาร่วมส่งเสริมสนับสนุนสถานศึกษาในด้านการจัดการศึกษา หรือพัฒนาวิชาการและบุคลากร	4.24	0.530	มาก	
27. มีภาคีเครือข่ายที่เข้ามาร่วมส่งเสริมสนับสนุนสถานศึกษาในด้านขวัญกำลังใจแก่ผู้จัดการศึกษา หรือผู้เรียน ผู้รับบริการ	4.21	0.694	มาก	
28. มีภาคีเครือข่ายที่เข้ามาร่วมกับสถานศึกษาในการส่งเสริม สนับสนุนเพื่อสร้าง หรือพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย	4.17	0.631	มาก	
29. มีการเสนอรายงานการประเมินคุณภาพภายในต่อคณะกรรมการสถานศึกษา หน่วยงานต้นสังกัดและภาคีเครือข่าย และเผยแพร่ต่อสาธารณชน	4.28	0.603	มาก	3
รวมเฉลี่ย	4.23	0.543	มาก	

จากตารางที่ 11 พบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยจังหวัดอุดรดิตถ์ จากปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23 ($\sigma = 0.543$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ข้อ 23 แผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา ได้รับคำปรึกษา ข้อเสนอแนะ และได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 ($\sigma = 0.619$) รองลงมาคือ ข้อ 24 มีการชี้แจง สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับพันธกิจ และบทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา ให้แก่ภาคีเครือข่าย ได้รับทราบ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31 ($\sigma = 0.563$) และ ข้อ 29 มีการเสนอรายงานการประเมินคุณภาพภายในต่อคณะกรรมการสถานศึกษา หน่วยงานต้นสังกัดและภาคีเครือข่าย และเผยแพร่ต่อสาธารณชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.28 ($\sigma = 0.603$)

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความสำเร็จที่ส่งผลต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยจังหวัดอุดรดิตถ์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 12 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย ในภาพรวม

ข้อคำถาม	μ	σ	ความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย
1. ผู้รับบริการมีความรู้ หรือทักษะ หรือประสบการณ์ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการ หรือ กิจกรรมการศึกษาตามอัยาศัย	4.23	0.612	มาก
2. การกำหนดโครงการ หรือกิจกรรมการศึกษาตามอัยาศัย	4.21	0.551	มาก

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ข้อคำถาม	μ	σ	ความสำเร็จของ การบริหาร การศึกษาตาม อัยยาศัย
3. ผู้จัดกิจกรรมมีความรู้ ความสามารถในการ จัดกิจกรรมการศึกษาตามอัยยาศัย	4.25	0.588	มาก
4. สื่อ หรือ นวัตกรรม และสภาพแวดล้อมที่ เอื้อต่อการจัดกิจกรรมตามอัยยาศัย	4.33	0.586	มาก
5. ผู้รับบริการมีความพึงพอใจต่อการจัด การศึกษาตามอัยยาศัย	4.08	0.624	มาก
6. การบริหารจัดการของสถานศึกษาที่เน้น การมีส่วนร่วม	4.23	0.628	มาก
7. ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของ สถานศึกษา	3.85	0.813	มาก
8. การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา	4.18	0.604	มาก
9. การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการ บริหารจัดการ	4.16	0.593	มาก
10. การกำกับ นิเทศ ติดตาม ประเมินผลการ ดำเนินงานของสถานศึกษา	4.21	0.569	มาก
11. การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ สถานศึกษาที่เป็นไปตามบทบาทที่กำหนด	4.20	0.564	มาก
12. การส่งเสริม สนับสนุนภาคีเครือข่ายให้มี ส่วนร่วมในการจัดการศึกษา	4.23	0.595	มาก
13. การส่งเสริมสนับสนุน การสร้างสังคมแห่ง การเรียนรู้	4.17	0.615	มาก
14. การวิจัยเพื่อการบริหารจัดการศึกษาของ สถานศึกษา	4.16	0.558	มาก
รวมเฉลี่ย	4.18	0.607	มาก

จากตารางที่ 12 พบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยจังหวัดอุดรดิติต์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18 ($\sigma = 0.607$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัยมากที่สุด คือ ข้อ 4 สื่อ หรือนวัตกรรม และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมตามอัยาศัย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 ($\sigma = 0.586$) รองลงมาคือ ข้อ 3 ผู้จัดกิจกรรมมีความรู้ ความสามารถในการจัดกิจกรรมการศึกษา ตามอัยาศัย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 ($\sigma = 0.588$) และ ข้อ 1 ผู้รับบริการมีความรู้ หรือทักษะ หรือประสบการณ์ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการ หรือ กิจกรรมการศึกษาตามอัยาศัย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23 ($\sigma = 0.602$) ข้อ 6 การบริหารจัดการของสถานศึกษาที่เน้นการมีส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23 ($\sigma = 0.628$) ข้อ 12 การส่งเสริม สนับสนุนภาคีเครือข่ายให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23 ($\sigma = 0.595$)

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ

ในการวิเคราะห์ตอนนี้ เพื่อศึกษาตัวแปรพยากรณ์ที่ส่งผลต่อการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยจังหวัดอุดรดิติต์ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis) ได้ผลการวิเคราะห์ดังนี้

ตารางที่ 13 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยจังหวัดอุดรดิติต์

ข้อคำถาม	μ	σ	ความสำเร็จของการบริหาร การศึกษาตาม อัยาศัย
ตัวแปรอิสระ			
ปัจจัยด้านบุคลากร	4.38	0.527	มาก
ปัจจัยด้านงบประมาณ	3.97	0.621	มาก
ปัจจัยด้านสื่อ วัสดุ อุปกรณ์	4.14	0.564	มาก
ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม	4.21	0.603	มาก

ตารางที่ 13 (ต่อ)

ข้อความ	μ	σ	ความสำเร็จของ การบริหาร การศึกษาตาม อัยาศัย
ปัจจัยด้านนโยบายจุดเน้นการดำเนินงาน	4.43	0.536	มาก
ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย	4.23	0.543	มาก
ตัวแปรตาม			
ความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตาม อัยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอก ระบบและการศึกษาตามอัยาศัยจังหวัดอุดรดิตถ์	4.20	0.564	มาก
R = 0.720 , $R^2 = 0.519$, F = 17.063 , Sig = 0.000*			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 13 พบว่าปัจจัยด้านบุคลากร ปัจจัยด้านงบประมาณ ปัจจัยด้านสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ปัจจัยด้านนโยบายจุดเน้นการดำเนินงาน และปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย มีค่า R = 0.720, $R^2 = 0.519$, F = 17.063, Sig = 0.000* แสดงว่าปัจจัยทั้ง 6 ด้าน ส่งผลต่อการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอก ระบบและการศึกษาตามอัยาศัยจังหวัดอุดรดิตถ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 14 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรต้นและตัวแปรตาม

Coefficients ^a						
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	0.812	0.400		2.029	0.045
	X1	-0.131	0.106	-0.122	-1.237	0.219
	X2	0.161	0.086	0.177	1.863	0.066

ตารางที่ 14 (ต่อ)

Coefficients ^a						
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
	X3	0.358	0.112	0.358	3.194	0.002*
	X4	0.127	0.101	0.136	1.259	0.211
	X5	0.084	0.102	0.808	0.826	0.411
	X6	0.221	0.101	0.213	2.177	0.032*
R = 0.720 , $R^2 = 0.519$, F = 17.063 , Sig = 0.000*						

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ค่า Sig \leq 0.05)

จากตารางที่ 14 พบว่าตัวแปร 6 ตัว ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยจังหวัดอุดรดิติต์ โดยมี $R = 0.720$, $R^2 = 0.519$, $F = 17.063$ และ $Sig = 0.000$ แสดงว่ามีตัวแปรต้นบางตัวคือ ปัจจัยด้านสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ (X3) และปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย (X6) ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยจังหวัดอุดรดิติต์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนค่า Beta จากมากไปหาน้อยคือ (X5) , (X3) , (X6) , (X2) , (X4) และ (X1) แสดงว่า ปัจจัยด้านนโยบายจุดเน้นการดำเนินงาน มีอิทธิพลมากที่สุด (X5) รองลงมาคือ ปัจจัยด้านสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ (X3) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย (X6) ปัจจัยด้านงบประมาณ (X2) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม (X4) ปัจจัยด้านบุคลากร (X1) ตามลำดับ

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย
สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยจังหวัดอุดรดิติต์
ได้ดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์ และได้ผลการวิจัยที่สามารถนำมาสรุปและอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยและระดับความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย
สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยจังหวัดอุดรดิติต์
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย สังกัด
สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยจังหวัดอุดรดิติต์

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่ ผู้บริหาร ข้าราชการครู ครู กศน.ตำบล ครูศูนย์การ
เรียนชุมชน บรรณารักษ์ ในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัย
จังหวัดอุดรดิติต์ จำนวน 108 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยศึกษาจากเอกสารและ
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษา
ตามอัยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยจังหวัดอุดรดิติต์
ซึ่ง แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะแบบสอบถาม
เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จการบริหารการศึกษาตาม
อัยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยจังหวัดอุดรดิติต์
ประกอบไปด้วย 6 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านบุคลากร 2. ด้านงบประมาณ 3. ด้านสื่อ วัสดุ อุปกรณ์
4. ด้านสภาพแวดล้อม 5. ด้านนโยบายจุดเน้นการดำเนินงาน 6. ด้านการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย

ตอนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษา
ตามอัยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยจังหวัดอุดรดิติต์

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยจังหวัดอุดรดิตถ์ สามารถสรุป ผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล

ผลการวิเคราะห์พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 78.40 เพศชาย ร้อยละ 21.60 เมื่อวิเคราะห์ด้านอายุ พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 41 – 50 ปี ร้อยละ 39.20 รองลงมาคือช่วงอายุ 31 - 40 ปี ร้อยละ 33.30 ด้านระดับการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่ มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 92.20 รองลงมาคือมีการศึกษาระดับปริญญาโท ร้อยละ 7.80 ด้านตำแหน่ง พบว่า ส่วนใหญ่เป็น ครู กศน.ตำบล ร้อยละ 76.50 รองลงมาคือ บรรณารักษ์ ร้อยละ 8.80

2. ผลการวิเคราะห์ ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยจังหวัดอุดรดิตถ์

ผลการวิเคราะห์พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยจังหวัดอุดรดิตถ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จการบริหารการศึกษาตามอัยาศัยมากที่สุด คือ ปัจจัย ด้านนโยบายจุดเน้นการดำเนินงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.43 รองลงมาคือ ปัจจัยด้านบุคลากร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.38 และ ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23

3. ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิเคราะห์พบว่า ปัจจัยด้านบุคลากร ปัจจัยด้านงบประมาณ ปัจจัยด้านสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ปัจจัยด้านนโยบายจุดเน้นการดำเนินงาน และปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย โดยรวม มีค่า $R = 0.720$, $R^2 = 0.519$, $F = 17.063$ และ $Sig = 0.000$ แสดงว่า ปัจจัยทั้ง 6 ด้าน ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยจังหวัดอุดรดิตถ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยจังหวัดอุดรดิตถ์ มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปราย ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยจังหวัดอุดรดิตถ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า

1.1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัยมากที่สุด คือ ปัจจัยด้านนโยบายจุดเน้นการดำเนินงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.43 อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ เนื่องจากสถานศึกษามีการศึกษาสภาพบริบท หรือความต้องการ หรือความจำเป็นของกลุ่มเป้าหมายในชุมชน สังคม หรือนโยบาย ของหน่วยงาน เพื่อการกำหนดโครงการ หรือกิจกรรมการศึกษาตามอัยาศัย และ โครงการ กิจกรรมที่ปรากฏอยู่ในแผนปฏิบัติการประจำของสถานศึกษา มีความสอดคล้องกับนโยบายของหน่วยงาน ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับ ชนกนารถ บุญวัฒนะกุล (2559) ได้ศึกษาแนวทางการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยสำหรับประเทศไทย พบว่าการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยในประเทศไทยและต่างประเทศมีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม วิถีชีวิตและความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต แนวทางการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยสำหรับประเทศไทยต้องคำนึงถึงองค์ประกอบ 5 ประการ 1. กฎหมายและนโยบายทางการศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัย ควรเป็นกฎหมายและนโยบายเพื่อการศึกษาตลอดชีวิตที่เปิดโอกาสให้เรียนรู้ได้ทุกรูปแบบ ทุกที่ ทุกเวลาอย่างไม่มีเงื่อนไข ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัย เพื่อสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน 2. โครงสร้างและการกระจายอำนาจการศึกษาโดยกระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่นให้สามารถบริหารงานขับเคลื่อน และพึ่งพาตนเองได้ 3. หลักสูตรและรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัย มีความหลากหลาย ยืดหยุ่นและใช้ประโยชน์ได้จริง 4. การพัฒนาประชาชนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีนิสัยใฝ่รู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต 5. การส่งเสริมภาคีเครือข่ายทางการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัย จากทุกภาคส่วนในสังคมให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มยุรี อุนมานราชชน (2551) กล่าวว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติ งบประมาณ ที่รัฐบาลจัดสรรให้ และบุคลากรที่เป็นผู้ปฏิบัติ เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ นโยบายประสบความสำเร็จ และ จิตติมา อัครดิพิพงศ์ (2556) กล่าวว่า นโยบาย วิสัยทัศน์และปรัชญาขององค์การที่จะกำหนดทิศทางของการดำเนินงานองค์การ วัฒนธรรมองค์การและการจัดบรรยากาศการทำงานที่จะส่งเสริมการทำงานให้ประสบผลสำเร็จ

1.2 ปัจจัยด้านบุคลากร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.38 อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ เนื่องจาก ผู้จัดกิจกรรมมีความรู้ ความสามารถในการจัดกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย และมีการปรับปรุง พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ผู้จัดกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยมีการนำความรู้ที่ได้รับจากการพัฒนา ศักยภาพหรือมีการนำความรู้ที่ได้รับจากการพัฒนาตนเองไปใช้ในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ผู้จัดกิจกรรมมีการกำหนดโครงการ หรือกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย และผู้จัดกิจกรรมรายงานผล การจัดโครงการ หรือกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับ มุตตาผา ล่าเห (2559) ได้ศึกษาความต้องการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของผู้เรียนในจังหวัด ปัตตานี พบว่า แนวทางการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ควรจัดการศึกษาให้ ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน เช่น ความต้องการการศึกษาต่อความคาดหวังของผู้เรียนใน การศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น กิจกรรมทุก ๆ กิจกรรมนั้น ผู้สอนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถนำ ความรู้ที่ได้ ไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน พร้อมทั้งผู้สอนควรมีระบบจัดให้คำปรึกษา การให้บริการ และข้อเสนอแนะ แนวทางแก่ผู้เรียนเป็นรายบุคคล เนื่องจากผู้เรียน แต่ละคนจะมีความต้องการที่ แตกต่างกันไปรัตนดา ดวงแก้ว (2557) กล่าวว่า การพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ใน ศตวรรษที่ 21 ต้องอาศัยความรับผิดชอบร่วมในระดับประเทศ และระดับสถานศึกษา โดยต้อง คำนึงถึงองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ประการได้แก่ หลักสูตร สื่อการสอนและเทคโนโลยี การประเมินผล ผู้เรียน การพัฒนาครู การประเมินคุณภาพสถานศึกษา และการสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษา และ จิตติมา อัครธิตินพงศ์ (2556) กล่าวว่า ขอบข่ายของกระบวนการขององค์การที่เอื้อต่อการเพิ่ม ประสิทธิภาพขององค์การได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การในด้านบุคลากร การสร้างแรงจูงใจใน การทำงาน การควบคุมคุณภาพการทำงานและการพัฒนาองค์การเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ

1.3 ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23 อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ เนื่องจาก แผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา ได้รับคำปรึกษา ข้อเสนอแนะ และได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษา มีการชี้แจง สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับพันธกิจ และบทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา ให้แก่ภาคีเครือข่ายได้รับทราบ มีภาคีเครือข่ายที่เข้ามา ร่วมส่งเสริม สนับสนุนสถานศึกษาในด้านสื่อ หรือเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา สนับสนุนสถานศึกษาในด้าน การจัดการศึกษา หรือพัฒนาวิชาการและบุคลากร สนับสนุนสถานศึกษาในด้านขวัญกำลังใจแก่ผู้ที่จัด การศึกษา หรือผู้เรียน หรือผู้รับบริการ การส่งเสริม สนับสนุนเพื่อสร้าง หรือพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ที่ หลากหลาย และมีการเสนอรายงานการประเมินคุณภาพภายในต่อคณะกรรมการสถานศึกษา หน่วยงานต้นสังกัดและภาคีเครือข่าย และเผยแพร่ต่อสาธารณชน ซึ่งสอดคล้องกับ

วิจิตราภรณ์ โตแก้ว (2558) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหาร การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี พบว่าภาพรวมมีการ

ปฏิบัติ อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ เนื่องจากภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการวางแผนกำหนดนโยบายในการบริหารจัดการศึกษาของ โรงเรียน

1.4 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23 อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ เนื่องจากสถานศึกษามีการศึกษาสภาพบริบท หรือความต้องการ หรือความจำเป็นของกลุ่มเป้าหมายในชุมชน สังคม เพื่อกำหนดโครงการ หรือกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย มีการถอดองค์ความรู้ หรือการนำองค์ความรู้ที่มีอยู่แล้วในพื้นที่ ไปใช้ถ่ายทอดความรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้แก่กลุ่มเป้าหมาย มีแหล่งเรียนรู้ที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย และใช้ประโยชน์ต่อการเรียนรู้ได้ มีการสร้างหรือพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้ประชาชนสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์เพื่อการเรียนรู้ได้ มีแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการจัดกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย และบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในของสถานศึกษามีความเป็นระเบียบ สะอาด ปลอดภัย ซึ่งสอดคล้องกับ ราเชล (Rachel, 2006) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต พบว่า บุคคลที่เรียนจบระดับอุดมศึกษาจะมีความสนใจในการเรียนรู้ตลอดชีวิตมากกว่ากลุ่มอื่น โดยเฉพาะเนื้อหา และหัวข้อที่ตนเองสนใจ การเรียนรู้จากกิจกรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมการดำเนินชีวิต จะไม่ได้ได้รับความสนใจ ดังนั้น การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงจำเป็นต้องมีเนื้อหา และกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของผู้เรียน เพื่อตอบสนองความสนใจ ความพึงพอใจ และเป็นตัวเลือกในการตัดสินใจ ซึ่งวิธีการดำเนินชีวิต และประสบการณ์ของแต่ละบุคคลมีผลต่อความสนใจ ความพึงพอใจ และแรงจูงในการเรียนรู้หลังจากจบการศึกษา

จิตติมา อัครธิพิงศ์ (2556) กล่าวว่า สิ่งแวดล้อมในองค์การได้แก่ นโยบาย วัฒนธรรมและปรัชญาขององค์การที่จะกำหนดทิศทางของการดำเนินงานองค์การ วัฒนธรรมองค์การและการจัดบรรยากาศการทำงานที่จะส่งเสริมการทำงาน และ นิรุช หนูนภักดี (2551) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลตำบลสามโก้ อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทองผลการวิจัยพบว่า พนักงานส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านลักษณะการปฏิบัติงาน ด้านนโยบายการบริหารงาน ด้านสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน ด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ด้านความมั่นคง และความพอใจในงาน มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก

1.5 ปัจจัยด้านสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.14 อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากสถานศึกษามีการพัฒนา หรือจัดหาสื่อ หรือนวัตกรรม และ/หรือจัดสภาพแวดล้อม ที่เอื้อต่อการเรียนที่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดโครงการ กิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยที่เป็นปัจจุบัน สถานศึกษามีการจัดทำข้อมูลพื้นฐาน หรือทำเนียบสื่อ แหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น สถานศึกษามีการแนะนำ ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้สื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศ แหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่กลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการ สถานศึกษามีการประเมินความพึงพอใจเกี่ยวกับการใช้สื่อ

เทคโนโลยีสารสนเทศและภูมิปัญญาท้องถิ่น สถานศึกษามีการนำผลการประเมินความพึงพอใจไปใช้ ในการพัฒนาหรือจัดหาสื่อ แหล่งเรียนรู้ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับ นิตยา แสนสุข (2554) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 พบว่า ปัจจัยด้านสื่อและเทคโนโลยีเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการ บริหารงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 อยู่ใน ระดับมาก

คมกฤษ จันทร์ขจร (2551) ได้ศึกษาการพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัยาศัย เพื่อ ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและประเมินแนวทางการจัดการศึกษาตาม อัยาศัย พบว่า แนวทางการจัดการศึกษาตามอัยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ผู้เชี่ยวชาญ เห็นว่า สอดคล้องและผู้บริหารเห็นว่านำไปปฏิบัติได้ ประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบ คือ 1. หลักการ จัดการศึกษาตามอัยาศัย ประกอบด้วย ปรัชญา นิยาม ความหมาย การเรียนรู้ ลักษณะการจัดและผู้ จัด 2. การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ประกอบด้วย โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ และกิจกรรม ส่งเสริมการเรียนรู้ 3.การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ ประกอบด้วย การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ การ จัดการความรู้ สื่อและเทคโนโลยีการศึกษาและการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ 4. การเรียนรู้จาก ประสบการณ์ ประกอบด้วย ประเภทของประสบการณ์ วิธีการ หลักการ และจุดมุ่งหมายของการ ประเมินความรู้จากประสบการณ์

1.6 ปัจจัยด้านงบประมาณ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.97 อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจาก สถานศึกษาได้รับการจัดสรรงบประมาณอย่างเหมาะสมต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามอัยาศัย งบประมาณที่ใช้เป็นไปตามแผนการจัดกิจกรรมที่กำหนด สถานศึกษาได้รับงบประมาณสนับสนุน จากชุมชนหรือจากหน่วยงานอื่น สถานศึกษามีการจัดสรรงบประมาณสำหรับการดำเนินงาน การศึกษาตามอัยาศัย สถานศึกษามีการติดตามการใช้งบประมาณเพื่อการดำเนินงานการศึกษา ตามอัยาศัย ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับ ดวงเพ็ญ ทுகิต (2551) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มี ความสัมพันธ์กับการบริหารงานวิชาการตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนขนาดเล็ก สำนักงาน เขต พื้นที่การศึกษาอุทัยธานี เขต 2 พบว่า ปัจจัยด้านการเงิน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับ การบริหารงาน วิชาการ ตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนขนาดเล็ก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุทัยธานี เขต 2 อยู่ ในระดับมาก

2. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยจังหวัดอุดรดิตถ์พบว่า ทั้ง 6 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านบุคลากร ปัจจัยด้านงบประมาณ ปัจจัยด้านสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ปัจจัย ด้านสภาพแวดล้อม ปัจจัยด้านนโยบายจุดเน้นการดำเนินงาน และปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของ ภาคีเครือข่าย ในภาพรวมส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย สังกัดสำนักงาน

ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดอุดรดิตถ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์และส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษา ตามอัธยาศัย ค่า $R = 0.720$ พบว่า ทั้ง 6 ปัจจัยส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษา ตามอัธยาศัยโดยด้านปัจจัยด้านนโยบายจุดเน้นการดำเนินงาน มีอิทธิพลมากที่สุด $R = 0.808$ รองลงมาคือ ปัจจัยด้านสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ $R = 0.358$ และปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย $R = 0.213$ ตามลำดับ

ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการที่สถานศึกษาจะจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ต้องมี องค์ประกอบที่สำคัญหลายอย่าง ได้แก่ นโยบายและจุดเน้นการดำเนินงาน การกำหนดภารกิจของ สถานศึกษาที่ชัดเจน การกำกับติดตามงานสม่ำเสมอ การสร้างความสัมพันธ์ที่ระหว่างสถานกับ ชุมชน การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย การมีผู้นำด้านการจัดการเรียนรู้ทั้งบุคลากร ครู และผู้บริหาร มีการสร้างโอกาสในการเรียนรู้และให้เวลาผู้เรียน สื่อ วัสดุอุปกรณ์ มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อ การเรียนรู้ สะอาดและปลอดภัย มีการจัดการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนมีความสนใจ กระตือรือร้นใน การเรียนรู้ พัฒนางานอยู่บนพื้นฐานของงานวิชาการและการวิจัย ใช้งบประมาณ แหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ อย่างเต็มที่และมีการวางแผนการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผู้บริหารสถานศึกษา ควรมีภาคีเครือข่ายที่เข้ามาร่วมส่งเสริม สนับสนุนสถานศึกษาใน ด้านสื่อ หรือเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา สนับสนุนสถานศึกษาในด้านการจัดการศึกษา หรือพัฒนา วิชาการและบุคลากร สนับสนุนสถานศึกษาในด้านขวัญกำลังใจแก่ผู้จัดการศึกษา หรือผู้เรียน ผู้รับบริการ การส่งเสริม สนับสนุนเพื่อสร้างหรือพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย และมีการเสนอ รายงานการประเมินคุณภาพภายในต่อคณะกรรมการสถานศึกษา หน่วยงานต้นสังกัด ภาคีเครือข่าย และเผยแพร่ต่อสาธารณชน

2. ผู้บริหารสถานศึกษา บุคลากร ควรจัดหาสื่อ นวัตกรรม หรือจัดสภาพแวดล้อม ที่เอื้อต่อ การเรียนที่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดโครงการ กิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย ที่เป็นปัจจุบัน มีการจัดทำข้อมูลพื้นฐาน หรือทำเนียบสื่อ แหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการ แนะนำ ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้สื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศ แหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น แก่กลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการ มีการประเมินความพึงพอใจเกี่ยวกับการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศและ ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการนำผลการประเมินความพึงพอใจไปใช้ในการพัฒนาหรือจัดหาสื่อ แหล่งเรียนรู้ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัยสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยในจังหวัดอื่น
2. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาต่อเนื่องสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยในจังหวัดอุดรดิษฐ์และจังหวัดอื่น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2546 ที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กระทรวงศึกษาธิการ (2551). พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ (2562). แนวทางการประเมินคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2562. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- คมกฤช จันทร์ขจร (2551). การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จงกล อิน้อย (2557). การจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สำหรับครูการศึกษานอกระบบในจังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- จิตติมา อัครธิตพิงศ์ (2556). เอกสารประกอบการสอนวิชาการพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน (Efficiency Development).
- จันทร์ธานี สงวนนาม (2549). องค์การแห่งการตื่นตัว. กรุงเทพมหานคร: เนชั่นมัลติมีเดีย กรุ๊ปจำกัด (มหาชน).
- ชนกนารถ บุญวัฒน์กุล (2559). แนวทางการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำหรับประเทศไทย. สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์ และคณะ. (2544). แหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต. วารสารการศึกษานอกโรงเรียน, 33-34.
- ดวงเพ็ญ ทுகิต (2551). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการบริหารงานวิชาการ ตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนขนาดเล็ก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายุทธยานี เขต 2. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา), มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- ทวีป อภิสสิทธิ์ (2554). การศึกษาตามอัธยาศัย : การศึกษาของโลกยุคใหม่ที่มาแรง.
- รัตนา ดวงแก้ว (2557). หน่วยที่ 11 การพัฒนาคุณภาพการศึกษา ในประมวลสาระการสอนชุดวิชา นโยบายการวางแผนและการพัฒนาคุณภาพการศึกษา หน่วยที่ 11-15. นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ธีระ รุญเจริญ (2550). *ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษา ยุคปฏิรูปการศึกษา*.

กรุงเทพมหานคร.

นิตยา แสนสุข (2554). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

นิรนุช หนูนภักดี (2551). *ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลตำบลสามโก้ อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง*. วิทยานิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตร์ มหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

บุญชม ศรีสะอาด (2545). *การวิจัยเบื้องต้น*.

บุญทัน ดอกไธสง (2551). *การจัดการองค์การ*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และเทคโนโลยีชนบท.

พระมหาชัยฟ้า ธัญญกุล. (2560). *รูปแบบการจัดการศึกษาตามอัยาศัยของบ้านกล้วยนิมิตรเชิงพุทธบูรณาการ*. สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มยุรี อนุมานราชชน (2552). *นโยบายสาธารณะ*. กรุงเทพมหานคร: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.

มุตตาฝา ลำเห. (2559). *ความต้องการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยของผู้เรียนในจังหวัดปัตตานี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

รุ่ง แก้วแดง (2556). *รายงานฉบับสมบูรณ์การศึกษาวิเคราะห์ศักยภาพและแนวทางในการส่งเสริมการศึกษาดลอดชีวิต*.

วิจิตรภรณ์ โตแก้ว (2558). *การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหารการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยอำเภอนาทมวัง จังหวัดกาญจนบุรี*. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.

วรรณวรรณ บันลือฤทธิ์ (2553). *ปัจจัยที่ส่งผลการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยกรุงเทพมหานคร* ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริการการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

สุทธิชัย ธีราศรี (2553). *การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการกิจกรรมลูกเสือกลุ่มลูกเสือโรงเรียนเขาย้อยวิทยา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัย. (2551). *แนวคิดและปรัชญาของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยในการจัดการศึกษานอกระบบและตามอัยาศัย*

- อุดม เขยกิจวงศ์. (2551). *แนวทางการบริหารและจัดการ: การศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย*. กรุงเทพมหานคร: บรรณกิจ.
- Carroll, X. (2007). Fostering an Informal Learning Community of Computer Technologies at school Behaviour & Information Technology. 23-36.
- Demetriadis, L. (2006). Blended Learning Technologies in Lifelong Education Lessons Learned from a Case Study In Innovative Approaches For Learning and Knowledge Sharing Proceedings Lecture Notes In Computer Science 4227. 634-639.
- Fahr. (2005). Loafing or Learning-The Demand for Informal Education. . *European Economic Review*, 75-98.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ

1. นางสาวสุนทรี เต็มขุนทด
ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษา
ตามอัธยาศัยจังหวัดแพร่
สถานที่ทำงาน สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด
แพร่
2. นายอำนาจ อินมั่งคัง
ตำแหน่ง ผู้อำนวยการ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ
ลับแล
สถานที่ทำงาน ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอลับแล
3. นางกฤษณา พลฤทธิ์
ตำแหน่ง ศึกษานิเทศชำนาญการ
สถานที่ทำงาน สำนักงาน ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด
อุตรดิตถ์

ภาคผนวก ข
สำเนาหนังสือราชการ

ที่ อว ๐๖๑๔.๑๐/ว๐๑๔

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์
อ.เมือง จ.อุตรดิตถ์ ๕๓๐๐๐

๑๓ มกราคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยเพื่อการจัดทำวิทยานิพนธ์

เรียน นางสาวสุนทรี เตินขุนทด

สิ่งที่ส่งมาด้วย	๑. เนื้อหาบทที่ ๑-๓	จำนวน ๑ ชุด
	๒. ร่างแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์	จำนวน ๑ ชุด
	๓. แบบประเมินความถูกต้องของแบบสอบถาม	จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาวพัชราพร พนมเขต นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา กำลังดำเนินการวิจัยเพื่อเสนอเป็นวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอธยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดอุตรดิตถ์” ซึ่งมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วชิ ปัญญาใส เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักในการควบคุมการจัดทำวิทยานิพนธ์

เพื่อความถูกต้องสมบูรณ์เชิงวิชาการของวิทยานิพนธ์ดังกล่าว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยครั้งนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.เชาวฤทธิ์ จันจิ้น)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐ ๕๕๕๑ ๖๖๐๑-๓๑ ต่อ ๑๖๔๙

โทรสาร ๐ ๕๕๕๑ ๖๖๐๑-๓๑ ต่อ ๑๖๔๘

นางสาวพัชราพร พนมเขต ๐ ๙๓๕๕ ๔๙๔๙ ๔

ที่ อว ๐๖๑๔.๑๐/ว๐๑๔

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์
อ.เมือง จ.อุดรดิตถ์ ๕๓๐๐๐

๑๓ มกราคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยเพื่อการจัดทำวิทยานิพนธ์
เรียน นายอำนาจ อินมั่งคอง

สิ่งที่ส่งมาด้วย	๑. เนื้อหาบทที่ ๑-๓	จำนวน ๑ ชุด
	๒. ร่างแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์	จำนวน ๑ ชุด
	๓. แบบประเมินความถูกต้องของแบบสอบถาม	จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาวพัชราพร พนมเขต นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา กำลังดำเนินการวิจัยเพื่อเสนอเป็นวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัย จังหวัดอุดรดิตถ์” ซึ่งมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วชิ ปัญญาใส เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักในการควบคุมการจัดทำวิทยานิพนธ์

เพื่อความถูกต้องสมบูรณ์เชิงวิชาการของวิทยานิพนธ์ดังกล่าว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยครั้งนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.เชาวฤทธิ์ จันจัน)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐ ๕๕๔๑ ๖๖๐๑-๓๑ ต่อ ๑๖๔๔

โทรสาร ๐ ๕๕๔๑ ๖๖๐๑-๓๑ ต่อ ๑๖๔๘

นางสาวพัชราพร พนมเขต ๐ ๙๓๕๕ ๔๙๔๔ ๔

ที่ อว ๐๖๑๔.๑๐/ว๐๑๔

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตต์
อ.เมือง จ.อุดรดิตต์ ๕๓๐๐๐

๑๓ มกราคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยเพื่อการจัดทำวิทยานิพนธ์
เรียน นางกฤษณา พลฤทธิ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย	๑. เนื้อหาบทที่ ๑-๓	จำนวน ๑ ชุด
	๒. ร่างแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์	จำนวน ๑ ชุด
	๓. แบบประเมินความถูกต้องของแบบสอบถาม	จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาวพัชรพร พนมเขต นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
การบริหารการศึกษา กำลังดำเนินการวิจัยเพื่อเสนอเป็นวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อ
ความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและ
การศึกษาตามอัยาศัย จังหวัดอุดรดิตต์” ซึ่งมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วจี ปัญญาใส เป็นอาจารย์
ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักในการควบคุมการจัดทำวิทยานิพนธ์

เพื่อความถูกต้องสมบูรณ์เชิงวิชาการของวิทยานิพนธ์ดังกล่าว บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตต์ จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยครั้งนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง
มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.เชาวฤทธิ์ จันจิ้น)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตต์

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐ ๕๕๔๑ ๖๖๐๑-๓๑ ต่อ ๑๖๔๙

โทรสาร ๐ ๕๕๔๑ ๖๖๐๑-๓๑ ต่อ ๑๖๔๘

นางสาวพัชรพร พนมเขต ๐ ๙๓๕๕ ๔๙๔๙ ๔

ที่ อว ๐๖๑๔.๑๐/๐๘๐

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์
อ.เมือง จ.อุตรดิตถ์ ๕๓๐๐๐

๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยเพื่อการจัดทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัด
อุตรดิตถ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย คิวอาร์โค้ด หรือลิงค์แบบสอบถามเพื่อการวิจัยออนไลน์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวพัชราพร พนมเขต นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา กำลังดำเนินการวิจัยเพื่อเสนอเป็นวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษามตามอัธยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดอุตรดิตถ์” ซึ่งมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วชิ ปัญญาใส เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักในการควบคุมการจัดทำวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ ไคร์ขอความอนุเคราะห์จากท่านประสานให้ผู้บริหารสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในสังกัดของท่าน ตอบแบบสอบถามเพื่อการวิจัยออนไลน์ตามคิวอาร์โค้ด หรือลิงค์แบบสอบถามเพื่อการวิจัยออนไลน์ ที่แนบมาพร้อมหนังสือนี้ โดยขอความกรุณาท่านตอบแบบสอบถามแล้วส่งคืนภายในวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๔ ทั้งนี้เพื่อเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลในการจัดทำวิทยานิพนธ์ ของนักศึกษาในชั้นต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง
มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.เชาวฤทธิ์ จันจิ้น)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐ ๕๕๔๑ ๖๖๐๑-๓๑ ต่อ ๑๖๔๙

นางสาวพัชราพร พนมเขต ๐ ๙๓๕๕ ๔๙๔๙ ๔

AF 08-09/1.0

COA No. 016/2021
URU-REC No. 005/64

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์
Uttaradit Rajabhat University Research Ethics Committee
27 ถนนอินใจมี ตำบลท่าอิฐ อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์ 53000 เบอร์โทรศัพท์ 055416601-20

เอกสารรับรองโครงการวิจัย

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ ดำเนินการให้การรับรองโครงการวิจัยตามแนวทางหลักจริยธรรมการวิจัยในคนที่เป็นมาตรฐานสากลได้แก่ Declaration of Helsinki, The Belmont Report, CIOMS Guideline และ International Conference on Harmonization in Good Clinical Practice หรือ ICH-GCP

ชื่อโครงการ : ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาดมอัยศาสตร์ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดอุตรดิตถ์

Study Title : Factors affecting the success of informal education administration Of Non-formal and Informal Education Office, Uttaradit Province

ผู้วิจัยหลัก : นางสาวพัชราพร พนมเขต

สังกัดหน่วยงาน : บัณฑิตวิทยาลัย

วิธีทบทวน : แบบเร่งรัด (Expedited)

รายงานความก้าวหน้า : ส่งรายงานความก้าวหน้าอย่างน้อย 1 ครั้ง/ปี หรือ ส่งรายงานฉบับสมบูรณ์หากดำเนินโครงการเสร็จสิ้นก่อน 1 ปี

เอกสารรับรอง

1. AF01-10 เวอร์ชัน 1.0 วันที่ 19 มกราคม 2564	6. สรุปโครงการเพื่อการพิจารณาทางจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เวอร์ชัน 2.0 วันที่ 15 มีนาคม 2564
2. AF02-10 เวอร์ชัน 1.0 วันที่ 19 มกราคม 2564	7. โครงการวิจัยฉบับเต็ม เวอร์ชัน 1.0 วันที่ 29 มกราคม 2564
3. AF03-10 เวอร์ชัน 1.0 วันที่ 19 มกราคม 2564	8. ประวัติผู้วิจัย เวอร์ชัน 1.0 วันที่ 19 มกราคม 2564
4. AF04-10 เวอร์ชัน 1.0 วันที่ 19 มกราคม 2564	9. แบบสอบถาม เวอร์ชัน 1.0 วันที่ 19 มกราคม 2564
5. AF05-10 เวอร์ชัน 2.0 วันที่ 15 มีนาคม 2564	

ลงนาม:

(รองศาสตราจารย์ ดร.จักรกฤษณ์ พิณญาพงษ์)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

วันที่รับรอง : 1 เมษายน 2564
Date of Approval : April 1, 2021
วันหมดอายุ : 1 เมษายน 2565
Approval Expire Date : April 1, 2022

ทั้งนี้ การรับรองนี้มีเงื่อนไขดังที่ระบุไว้ด้านหลังทุกข้อ (ดูด้านหลังของเอกสารรับรองโครงการวิจัย)

Journal of Roi Kaensarn Acadami

ศูนย์พัฒนาการเรียนรู้อิสระใหม่

บก.พัฒนาการเรียนรู้อิสระใหม่ 141 หมู่ 6 ตำบลบ้านชัย อำเภอบ้านคุง จังหวัดอุดรธานี 41190

โทร. 094-7095636 ID Line. teckapko

28 พฤษภาคม 2564

เรื่อง ตอบรับการตีพิมพ์บทความ Journal of Roi Kaensarn Acadami

เรียน พิชราพร พนมเขต, วจี ปัญญาใส และ พิมพ์กา ธรรมสิทธิ์

ตามที่ท่านได้ส่งบทความเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตาม อัยยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดอุดรดิษฐ์” เพื่อลงตีพิมพ์บทความใน Journal of Roi Kaensarn Acadami ซึ่งอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่ม 2 กองบรรณาธิการได้เสนอขอความเห็นต่อคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญ (Peer Review) พิจารณาตรวจแก้ไขเพื่อความสมบูรณ์ก่อนตีพิมพ์นั้น

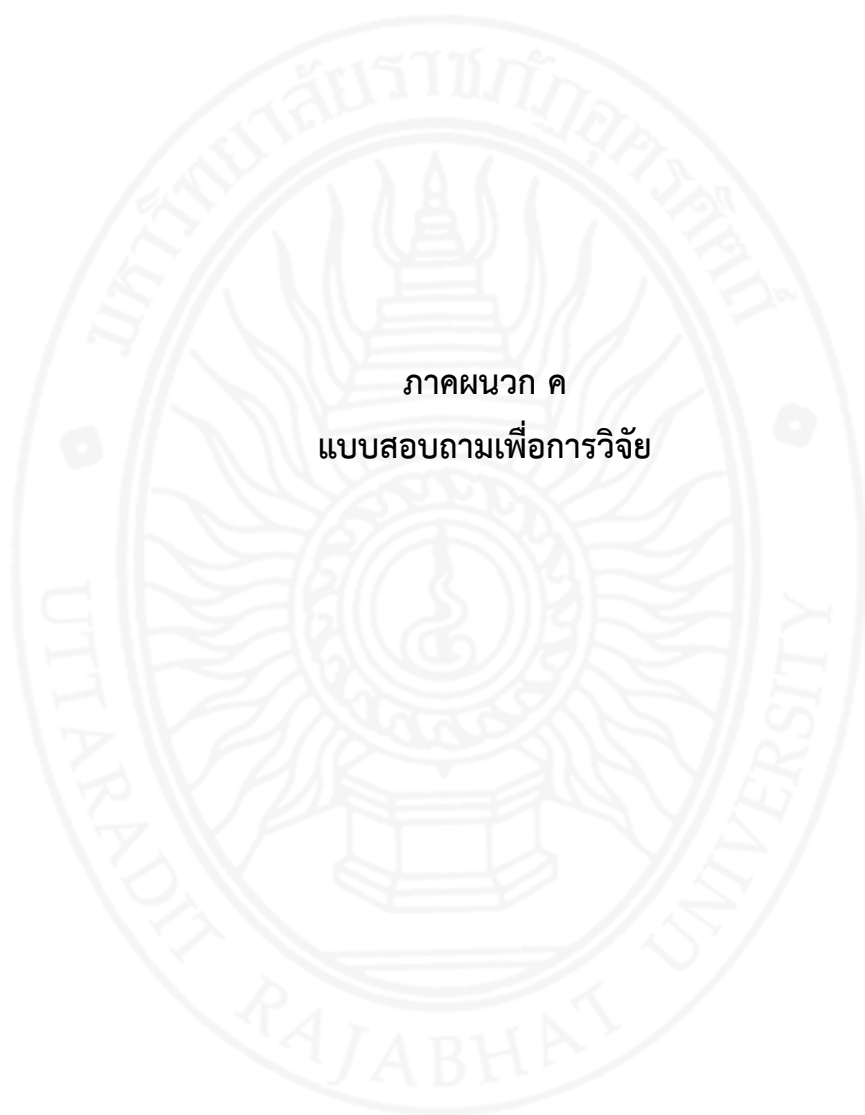
ในการนี้ กองบรรณาธิการขอแจ้งให้ท่านทราบว่า บทความของท่านได้ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญ (Peer Review) เป็นที่เรียบร้อยแล้ว และจะตีพิมพ์ใน Journal of Roi Kaensarn Acadami ปีที่ 6 ฉบับที่ 7 ประจำเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2564

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

เรียนมาด้วยความนับถือ

(ดร.ธีรตันัย กัปโก)

บรรณาธิการ Journal of Roi Kaensarn Acadami

ภาคผนวก ค
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยจังหวัดอุดรดิติติ

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสอบถามความคิดเห็นผู้บริหารสถานศึกษา ข้าราชการครู ครู กศน.ตำบล ครูศูนย์การเรียนชุมชน และบรรณารักษ์ ในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยจังหวัดอุดรดิติติ เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย ข้อมูลที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย และจะไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อท่านและสถานศึกษาของท่าน คำตอบที่แท้จริงของท่านเป็นสิ่งที่มีความสำคัญสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ จึงขอความกรุณาให้ท่านตอบแบบสอบถามฉบับนี้ โดยพิจารณาข้อมูลจากสภาพจริงของการดำเนินงานการศึกษาตามอัยาศัยของสถานศึกษาของท่านให้มากที่สุด

2. แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น 4 ตอนคือ

ตอนที่ 1 สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย

ตอนที่ 3 ความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามจากท่านเป็นอย่างดี และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

นางสาวพัชรพร พนมเขต

นักศึกษานิเทศศาสตร์ สาขาการบริหารการศึกษา

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิติติ

ตอนที่ 1 สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความที่ตรงกับสภาพความเป็นจริง

1. เพศ

ชาย หญิง

2. อายุ

20 – 30 ปี

31 – 40 ปี

41 – 50 ปี

51 – 60 ปี

3. ระดับการศึกษา

ปริญญาตรี

ปริญญาโท

ปริญญาเอก

4. ตำแหน่ง

ผู้บริหาร

ข้าราชการครู

ครู กศน.ตำบล

ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

บรรณารักษ์

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอธยาศัย
คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับการส่งผลที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านเกี่ยวกับ
 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอธยาศัยใน 5 ระดับ ต่อไปนี้

5	หมายถึง	ระดับปัจจัยที่ส่งผลในระดับมากที่สุด
4	หมายถึง	ระดับปัจจัยที่ส่งผลในระดับมาก
3	หมายถึง	ระดับปัจจัยที่ส่งผลในระดับปานกลาง
2	หมายถึง	ระดับปัจจัยที่ส่งผลในระดับน้อย
1	หมายถึง	ระดับปัจจัยที่ส่งผลในระดับน้อยที่สุด

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ของการบริหารการศึกษาตามอธยาศัย	ระดับปัจจัยที่ส่งผล				
	5	4	3	2	1
1. ปัจจัยด้านบุคลากร					
1.1 ผู้จัดกิจกรรมมีความรู้ ความสามารถในการจัด กิจกรรมการศึกษาตามอธยาศัย และมีการปรับปรุงพัฒนา ตนเองอย่างต่อเนื่อง					
1.2 ผู้จัดกิจกรรมการศึกษาตามอธยาศัยมีการนำความรู้ที่ ได้รับจากการพัฒนาศักยภาพหรือมีการนำความรู้ที่ได้รับ จากการพัฒนาตนเองไปใช้ในการจัดการศึกษาตามอธยาศัย					
1.3 ผู้จัดกิจกรรมมีการกำหนดโครงการ หรือกิจกรรม การศึกษาตามอธยาศัย					
1.4 ผู้จัดกิจกรรมรายงานผลการจัดโครงการ หรือ กิจกรรมการศึกษาตามอธยาศัย					
2. ปัจจัยด้านงบประมาณ					
2.1 สถานศึกษาได้รับการจัดสรรงบประมาณอย่าง เหมาะสมต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามอธยาศัย					
2.2 งบประมาณที่ใช้เป็นไปตามแผนการจัดกิจกรรมที่ กำหนด					
2.3 สถานศึกษาได้รับงบประมาณสนับสนุนจากชุมชน หรือจากหน่วยงานอื่น					

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย	ระดับปัจจัยที่ส่งผล				
	5	4	3	2	1
2.4 สถานศึกษามีการจัดสรรงบประมาณสำหรับกร ดำเนินงานการศึกษาตามอัยาศัย					
2.5 สถานศึกษามีการติดตามการใช้งบประมาณเพื่อการ ดำเนินงานการศึกษาตามอัยาศัย					
3. ปัจจัยด้านสื่อ วัสดุ อุปกรณ์					
3.1 สถานศึกษามีการพัฒนา หรือจัดหาสื่อ หรือ นวัตกรรม และ/หรือจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนที่มี ความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดโครงการ กิจกรรมการศึกษาตามอัยาศัยที่เป็นปัจจุบัน					
3.2 สถานศึกษามีการจัดทำข้อมูลพื้นฐาน หรือทำเนียบ สื่อ แหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น					
3.3 สถานศึกษามีการแนะนำ ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้สื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศ แหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น แก่กลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการ					
3.4 สถานศึกษามีการประเมินความพึงพอใจเกี่ยวกับการ ใช้สื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศและภูมิปัญญาท้องถิ่น					
3.5 สถานศึกษามีการนำผลการประเมินความพึงพอใจไป ใช้ในการพัฒนาหรือจัดหาสื่อ แหล่งเรียนรู้ หรือภูมิปัญญา ท้องถิ่น					
4. ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม					
4.1 สถานศึกษามีการศึกษาสภาพบริบท หรือความ ต้องการ หรือความจำเป็นของกลุ่มเป้าหมายในชุมชน สังคม เพื่อกำหนดโครงการ หรือกิจกรรมการศึกษาตาม อัยาศัย					
4.2 มีการถอดองค์ความรู้ หรือการนำองค์ความรู้ที่มีอยู่ แล้วในพื้นที่ ไปใช้ถ่ายทอดความรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้แก่ กลุ่มเป้าหมาย					

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ของการบริหารการศึกษาตามอรรถาศัย	ระดับปัจจัยที่ส่งผล				
	5	4	3	2	1
4.3 มีแหล่งเรียนรู้ที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย และใช้ประโยชน์ต่อการเรียนรู้ได้					
4.4 มีการสร้างหรือพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้ประชาชนสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์เพื่อการเรียนรู้ได้					
4.5 มีแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการจัดกิจกรรมการศึกษาตามอรรถาศัย					
4.6 บรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในของสถานศึกษามีความเป็นระเบียบ สะอาด ปลอดภัย					
5. ปัจจัยด้านนโยบายจุดเน้นการดำเนินงาน					
5.1 สถานศึกษามีการศึกษาสภาพบริบท หรือความต้องการ หรือความจำเป็นของกลุ่มเป้าหมายในชุมชน สังคม หรือนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อการกำหนดโครงการ หรือกิจกรรมการศึกษาตามอรรถาศัย					
5.2 โครงการ กิจกรรมที่ปรากฏอยู่ในแผนปฏิบัติการประจำของสถานศึกษา มีความสอดคล้องกับนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด					
6. ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย					
6.1 แผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา ได้รับคำปรึกษา ข้อเสนอแนะ และได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษา					
6.2 มีการชี้แจง สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับพันธกิจ และบทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา ให้แก่ภาคีเครือข่ายได้รับทราบ					
6.3 มีภาคีเครือข่ายที่เข้ามาร่วมส่งเสริม สนับสนุนสถานศึกษาในด้านสื่อ หรือเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา					
6.4 มีภาคีเครือข่ายที่เข้ามาร่วมส่งเสริม สนับสนุนสถานศึกษาในด้านการจัดการศึกษา หรือพัฒนาวิชาการและบุคลากร					

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย	ระดับปัจจัยที่ส่งผล				
	5	4	3	2	1
6.5 มีภาคีเครือข่ายที่เข้ามาร่วมส่งเสริม สนับสนุน สถานศึกษาในด้านขวัญกำลังใจแก่ผู้จัดการศึกษา หรือ ผู้เรียน หรือผู้รับบริการ					
6.6 มีภาคีเครือข่ายที่เข้ามาร่วมกับสถานศึกษาในการ ส่งเสริม สนับสนุนเพื่อสร้าง หรือพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ที่ หลากหลาย					
6.7 มีการเสนอรายงานการประเมินคุณภาพภายในต่อ คณะกรรมการสถานศึกษา หน่วยงานต้นสังกัดและภาคี เครือข่าย และเผยแพร่ต่อสาธารณชน					

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็นที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านเกี่ยวกับ
ความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย ใน 5 ระดับ ต่อไปนี้

5	หมายถึง	มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด
4	หมายถึง	มีความคิดเห็นในระดับมาก
3	หมายถึง	มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง
2	หมายถึง	มีความคิดเห็นในระดับน้อย
1	หมายถึง	มีความคิดเห็นในระดับน้อยที่สุด

ความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
1. ผู้รับบริการมีความรู้ หรือทักษะ หรือประสบการณ์ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการ หรือ กิจกรรมการศึกษาตาม อัยาศัย					
2. การกำหนดโครงการ หรือกิจกรรมการศึกษาตาม อัยาศัย					
3. ผู้จัดกิจกรรมมีความรู้ ความสามารถในการจัด กิจกรรมการศึกษาตามอัยาศัย					

ความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
4. สื่อ หรือ นวัตกรรม และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมตามอัยาศัย					
5. ผู้รับบริการมีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาตามอัยาศัย					
6. การบริหารจัดการของสถานศึกษาที่เน้นการมีส่วนร่วม					
7. ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา					
8. การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา					
9. การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการ					
10. การกำกับ นิเทศ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษา					
11. การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาที่เป็นไปตามบทบาทที่กำหนด					
12. การส่งเสริม สนับสนุนภาคีเครือข่ายให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา					
13. การส่งเสริมสนับสนุน การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้					
14. การวิจัยเพื่อการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษา					

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ง
ค่าดัชนีสอดคล้องของแบบสอบถาม

ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

ตารางที่ ค่าดัชนีความสอดคล้องเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริม
การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยจังหวัดอุดรดิตรดิถ์

ข้อที่	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่าเฉลี่ย	แปลผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
1	1	1	1	3	1	ใช้ได้
2	1	1	1	3	1	ใช้ได้
3	1	1	1	3	1	ใช้ได้
4	1	1	1	3	1	ใช้ได้
5	1	1	1	3	1	ใช้ได้
6	1	1	1	3	1	ใช้ได้
7	1	1	1	3	1	ใช้ได้
8	1	1	1	3	1	ใช้ได้
9	1	1	1	3	1	ใช้ได้
10	1	1	1	3	1	ใช้ได้
11	1	1	1	3	1	ใช้ได้
12	1	1	1	3	1	ใช้ได้
13	1	1	1	3	1	ใช้ได้
14	1	1	1	3	1	ใช้ได้
15	1	1	1	3	1	ใช้ได้
16	1	1	1	3	1	ใช้ได้
17	1	1	1	3	1	ใช้ได้
18	1	1	1	3	1	ใช้ได้
19	1	1	1	3	1	ใช้ได้
20	1	1	1	3	1	ใช้ได้
21	1	1	1	3	1	ใช้ได้
22	1	1	1	3	1	ใช้ได้
23	1	1	1	3	1	ใช้ได้
24	1	1	1	3	1	ใช้ได้
25	1	1	1	3	1	ใช้ได้

ตารางที่ ค่าดัชนีความสอดคล้องเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาตามอัยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริม
การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยจังหวัดอุดรดิตถ์ (ต่อ)

ข้อที่	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่าเฉลี่ย	แปลผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
26	1	1	1	3	1	ใช้ได้
27	1	1	1	3	1	ใช้ได้
28	1	1	1	3	1	ใช้ได้
29	1	1	1	3	1	ใช้ได้

ภาคผนวก จ
ค่าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

ค่าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

		Statistics			
		เพศ	อายุ	ระดับการศึกษา	ตำแหน่ง
N	Valid	102	102	102	102
	Missing	0	0	0	0
Mean		1.78	2.59	1.08	3.02
Median		2.00	3.00	1.00	3.00

		เพศ			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ชาย	22	21.6	21.6	21.6
	หญิง	80	78.4	78.4	100.0
Total		102	100.0	100.0	

		อายุ			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	20 – 30 ปี	12	11.8	11.8	11.8
	31 – 40 ปี	34	33.3	33.3	45.1
	41 – 50 ปี	40	39.2	39.2	84.3
	51 – 60 ปี	16	15.7	15.7	100.0
	Total	102	100.0	100.0	

		ระดับการศึกษา			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent

Valid	ปริญญาตรี	94	92.2	92.2	92.2
	ปริญญาโท	8	7.8	7.8	100.0
	Total	102	100.0	100.0	

ตำแหน่ง

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ผู้บริหาร	5	4.9	4.9	4.9
	ข้าราชการครู	8	7.8	7.8	12.7
	ครู กศน.ตำบล	78	76.5	76.5	89.2
	ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	2	2.0	2.0	91.2
	บรรณารักษ์	9	8.8	8.8	100.0
	Total	102	100.0	100.0	

Descriptive Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
y	4.20	.564	102
x1	4.23	.561	102
x2	4.26	.562	102
x3	4.27	.616	102
x4	4.35	.574	102
x5	3.90	.682	102
x6	4.19	.671	102
x7	3.54	1.050	102
x8	4.09	.733	102
x9	4.16	.671	102
x10	4.15	.604	102
x11	4.14	.661	102
x12	4.11	.612	102
x13	4.06	.611	102
x14	4.12	.550	102
x15	4.24	.632	102
x16	4.13	.575	102
x17	4.16	.656	102
x18	4.11	.595	102
x19	4.22	.654	102
x20	4.24	.632	102
x21	4.21	.551	102
x22	4.36	.577	102
x23	4.33	.619	102
x24	4.31	.563	102
x25	4.27	.600	102
x26	4.24	.530	102
x27	4.21	.694	102
x28	4.17	.631	102
x29	4.28	.603	102

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
y1	102	3	5	4.23	.612
y2	102	3	5	4.21	.551
y3	102	3	5	4.25	.588
y4	102	3	5	4.33	.586
y5	102	3	5	4.08	.624
y6	102	3	5	4.23	.628
y7	102	1	5	3.85	.813
y8	102	3	5	4.18	.604
y9	102	3	5	4.16	.593
y10	102	3	5	4.21	.569
y11	102	3	5	4.20	.564
y12	102	2	5	4.23	.595
y13	102	3	5	4.17	.615
y14	102	3	5	4.16	.558
Valid N (listwise)	102				

Descriptive Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
y	4.20	.564	102
x1	4.38	.527	102
x2	3.97	.621	102
x3	4.14	.564	102
x4	4.21	.603	102
x5	4.43	.536	102
x6	4.23	.543	102

Correlations

		y	x1	x2	x3	x4	x5	x6
Pearson Correlation	y	1.000	.378	.554	.663	.580	.471	.533
	x1	.378	1.000	.398	.521	.529	.567	.595
	x2	.554	.398	1.000	.606	.599	.455	.431
	x3	.663	.521	.606	1.000	.674	.589	.577
	x4	.580	.529	.599	.674	1.000	.550	.552
	x5	.471	.567	.455	.589	.550	1.000	.445
	x6	.533	.595	.431	.577	.552	.445	1.000
Sig. (1-tailed)	y	.	.000	.000	.000	.000	.000	.000
	x1	.000	.	.000	.000	.000	.000	.000
	x2	.000	.000	.	.000	.000	.000	.000
	x3	.000	.000	.000	.	.000	.000	.000
	x4	.000	.000	.000	.000	.	.000	.000
	x5	.000	.000	.000	.000	.000	.	.000
	x6	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.
N	y	102	102	102	102	102	102	102
	x1	102	102	102	102	102	102	102
	x2	102	102	102	102	102	102	102
	x3	102	102	102	102	102	102	102
	x4	102	102	102	102	102	102	102
	x5	102	102	102	102	102	102	102
	x6	102	102	102	102	102	102	102

Variables Entered/Removed^a

Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	x6, x2, x5, x1, x4, x3 ^b	.	Enter

a. Dependent Variable: y

b. All requested variables entered.

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			Sig. F Change
						F Change	df1	df2	
1	.720 ^a	.519	.488	.403	.519	17.063	6	95	.000

a. Predictors: (Constant), x6, x2, x5, x1, x4, x3

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	16.639	6	2.773	17.063	.000 ^b
	Residual	15.440	95	.163		
	Total	32.078	101			

a. Dependent Variable: y

b. Predictors: (Constant), x6, x2, x5, x1, x4, x3

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	.812	.400		2.029	.045
	x1	-.131	.106	-.122	-1.237	.219
	x2	.161	.086	.177	1.863	.066
	x3	.358	.112	.358	3.194	.002
	x4	.127	.101	.136	1.259	.211
	x5	.084	.102	.080	.826	.411
	x6	.221	.101	.213	2.177	.032

a. Dependent Variable: y

ประวัติย่อผู้วิจัย

